

2 1964

# planinski vestnik

# planinski vestnik

Glasilo Planinske zveze Slovenije | Letnik XX | Feb.

VSEBINA:

KAVKAZ 1963	
Dr. Miha Potočnik . . . . .	49
SE ENA NOVOLETNA	
Ludvik Zorzut . . . . .	57
MOJI ZAPISKI S KAVKAZA	
Lojze Steblaj . . . . .	57
ZA SALO IN ZARES	
Miran Marussig . . . . .	70
ELBRUS	
Ljubo Juvan . . . . .	72
VRH SVOBODNE ŠPANIJE	
Peter Ščetinin . . . . .	73
DONGOZ-ORUN	
Peter Jamnik . . . . .	76
DŽAN-TUGAN	
Peter Keše . . . . .	77
PREČENJE BAS KARA-GADYL-LEKZYR-TAU	
Franc Ekar . . . . .	78
ULU-KARA-TAU 4302 m	
Jože Zvokelj . . . . .	80
HVALNICA	
Leopold Stanek . . . . .	80
DRUŠTVENE NOVICE . . . . .	81
ALPINISTIČNE NOVICE . . . . .	85
NOVICE IZ MLADINSKIH ODSEKOV . . . . .	88
IZ PLANINSKE LITERATURE . . . . .	88
RAZGLED PO SVETU . . . . .	89
DA NE POZABIMO . . . . .	96

NASLOVNA STRAN:

PECA S HAMUNOVEGA VRHA  
Foto Rado Voncina

PRILOGA:

PO BORBI  
Foto Jože Kovačič, Maribor

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 900.—, ki jo morete plačati tudi v starih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odповedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odповedi, ki jih naročniki izročé Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

# Āavarna dušika Ruše

RUŠE — SLOVENIJA

proizvaja:

1. Elektrometalurške proizvode:

ferokrom suraffine  
ferokrom carbure  
silikokrom

2. Elektrokemične proizvode:

kalcijev karbid  
karborund  
elektrokorund  
elektromagnezit

3. Umetna gnojila:

kalcijev cianamid  
mešana gnojila — nitrofoskal  
mlete fosfate

4. Komprimirane pline:

kisik  
acetilen — dissousplin  
dušik  
zrak

Brzovjavni naslov: AZOT MARIBOR  
Telefon: 60-108  
Teprinter: 03-312  
Žel. postaja: Ruše — industrijski tir

# Kavkaz 1963

Dr. Miha Potočnik

Ko to pišem, sem še vedno pod svežim in neposrednim vtisom veličastnih kavkaških gora. Pa ne samo gora — predvsem tudi čudovitih ljudi, ki smo jih tam srečali in srečevali. Naša doživetja v teh gorah in med temi ljudmi so bila taka, da o njih z veseljem in ponosom lahko poročamo. Ni neskromno, če — spričo srečnih okolnosti in dobre sestave — ugotovljamo, da je bila kavkaška odprava slovenskih alpinistov v avgustu 1963 med najuspešnejšimi v dosedanji nad štiridesetletni pestri zgodovini našega alpinizma. Planinska zveza Slovenije, ki je odpravo pripravila — ob izdatni finančni pomoči Izvršnega sveta Slovenije in občine Kranj — je s to odpravo tudi na področju alpinizma prav primerno proslavila 70-letnico planinske organizacije v Sloveniji. Za to sta zaslužna komisija PZS za odprave v tuja gorstva in posebej še njen načelnik ing. Pavle Šegula. Jugoslovanski planinci smo sicer bili že v poletju 1956 na Kavkazu. O tem takrat v Planinskem Vestniku nismo obširneje poročali, kar je pravzaprav škoda. Uporabljam to priložnost, da vpletem tudi o tem par besed kar v to poročilo. S tem popravljam svoječasno opustitev. Mislim namreč, da je prav in potrebno, da udeleženci v Planinskem Vestniku zapišejo vse take in podobne dogodke. Vsaj vse odprave, ki jih organizira in podpre Planinska zveza Slovenije, bi morale nujno biti opisane v našem glasilu — ne glede na to in zraven tega, da se zadnje čase pojavlja tudi navada in morda potreba opisovati v dnevnikih in tedenskih časopisih, občinstvu in javnosti bolj dostopnih, pa tudi v radiu in na televiziji.

Leta 1956 nas je bilo na Kavkazu enajst iz vseh planinskih zvez: štirje (Dedakin, Jončič, Kurepa, Kušič) iz Srbije, po eden iz Bosne-Hercegovine (Branković), Črne gore (Mičuno-

vićeva), Hrvatske (Mlač), Makedonije (Ivanovski) in trije iz Slovenije (Tone Bučer, Igor Levstek, dr. Miha Potočnik). Julija 1956 so najprej prišli na naš vsejugoslovanski planinski zlet v Prokletije sovjetski planinci in v naglici so bili nato naši povabljeni na Kavkaz. To je bila sploh prva uradna izmenjava med sovjetskimi in jugoslovanskimi planinci. Ker smo se prav takrat resno pripravljali na že precej zapoznelo prvo jugoslovansko alpinistično ekspedicijo v Himalajo (po možnosti za leto 1957), smo se nekateri zavzemali za to, naj bi pot v gore Kavkaza porabili kot izredno primerno in neposredno koristno pripravo himalajskih kandidatov. Uspeli pa nismo oziroma samo deloma, ker sta bila potem med kavkaške potnike poleg enega samega prvotno upoštevanega vključena le še dva slovenska alpinista (Levstek, Potočnik). Sicer pa je potem Himalaja iz raznih vzrokov vse do leta 1960 odpadla. Zaradi finančnih in birokratsko-administrativnih pa bržkone tudi drugih razlogov smo tako zamudili najlepša leta in priložnosti na »strehu sveta«.

Tako je bila jugoslovanska odprava za Kavkaz leta 1956 sestavljena po proporcionalnem, namesto po kvalitetnem in praktičnem načelu. Bila pa je zaradi tega menda bolj »reprezentativna«. Kako je bilo to, ne glede na Himalajo, zgrešeno, smo videli in občutili takoj za tem in še nekaj let pozneje, saj so sovjetski alpinisti bili prepričani in so tako tudi govorili npr. našim gorskim reševalcem leta 1958 v Zakopanih, da so bili 1956 na Kavkazu samo trije pravi alpinisti, drugi pa so bili »turisti« (ki pa v kavkaških alpinističnih taborih nimajo prav visoke cene). Slab alpinistični glas, na katerega smo takrat prišli (večina naše planinske skupine je takrat prvič imela opraviti z ledom in derezami!), smo šele letos (1963) lahko temeljito popravili in spremenili, čeprav smo ob našem prihodu in od začetka v prvih dneh, dokler se nismo izkazali s svojimi vzponi, še vedno občutili precejšnje nezaupanje sovjetskih tovarišev v naše sposobnosti in gorsko znanje. Leta 1957 na Kavkazu vkljub krasnemu vrenemu in dobrih plezalnim razmeram nismo

planinski vestnik



*Šhelda s sosedi*

*Pogled na Užbo s poti na Elbrus*



posebno uspeli. Bili smo namreč (deveterica oziroma osmorica, ker nam je eden na 5200 m omagal) le na zapadnem vrhu Elbrusa (5633 m). Slovenci kot samostojna naveza smo se s trojico tamkajšnjih alpinistov nekaj dni za tem povzpeli še po zapadnem grebenu in ledenem, zelo markantnem in daleč vidnem severnem rebu na vrh Bžeduha (»Bela gora«, 4272 m), petorica drugih pa na vrh Pika Germogenova (3993 m). Ta dva vrhova sta bila pravzaprav v treh tednih našega bivanja med gorami Kavkaza edina alpinistična podviga. Prečenje Bžeduha, kjer so peli tudi ledni klini in je bilo treba sekati mnogo stopenj v strmi led, smo opravili ob delno slabšem vremenu (drugi dan) z dvema bivakoma. Posebno drugi na višini blizu 4000 m na ozki polici v strmi steni nad ledenikom istega imena nam bo vedno ostal v lepem spominu. Potem smo bivakirali še tretjič ob vznožju na moreni ledenika Kaška-taš na sestopu, že ko smo se z vrha spustili po vzhodnem grebenu na sedlo med Bžeduhom in Pikom Svobodne Španije, od tam pa še okrog 1000 višinskih metrov po severnem strmim ledeniku in po razmočenem snegu, izogibajoč se globokih prečnih špranj, na ledenik Kaška-taš. Le-tega smo že proti večeru morali prečiti čez vso širino in utrujeni od celodnevne ture še trudoma v mnogih cikcakiških iskati pravi prehod med široko zevajočimi in globokimi ledeniški razpokami. Zato smo pa kot za nagrado tudi lahko bivakirali v čudovitem zatišju Rdečega kamna (Rižij kamen) v travnati dolinici ob desni stranski groblji mogočnega ledenika. To smo storili tudi zaradi tega, da bi pričakali tovariše, ki so istočasno zavzemali Pik Germogenova in bi se morali tod vrniti. Na tej turi smo spoznali odlične lastnosti (majhna teža, zelo naglo postavljanje, ekonomičnost, dobra izolacija pred dežjem in vetrom itd.) sovjetskih alpinističnih šotorov »Pamir«, ki jih tu uporabljajo tudi na višinah okrog in nad 7000 m. Ker so Bžeduh tudi letos (1963) obiskali naši alpinisti, je le-ta poleg Elbrusa (pred vojno dr. Oskar Reya in leta 1956 ter 1963 mi) najbolj »slovenska gora« na Kavkazu. Petorica naših tedanjih tovarišev v odpravi je z dvema sovjetskima spremljevalcema istočasno doživela lep in kar razburljiv vzpon na Pik Germogenova, 3993 m. V slabem vremenu je vsa sedmorica ob vzponu na majhnem neudobnem prostoru v višini okrog 3500 m prebila v enem samem štirimestnem

šotoru »Pamir« mrzlo, viharno in neprijazno noč. To je seveda vplivalo tudi na to, da so za vzpon in sestop — pri katerem na strmem snegu tudi ni šlo brez drsenja, ki pa ga je ujela tovariška varovalna vrv — porabili nekaj več časa, kot pa je sicer v načrtu. Vendar smo jih v daljavi opazili še tako pravočasno, da vkljub nekoliko prekoračenemu »kontrolnemu roku« ni šla na pot gorska reševalna služba, ki po tamkajšnjem sistemu nastopi še isto minuto, ko ta rok preteče. Morda je tudi ta tura vplivala pozitivno na to, da so voditelji Planinske zveze Jugoslavije pozneje in končno le spoznali, da je za odpravo v visoke gore, posebno še na Himalajo, potrebno veliko alpinistično znanje, sposobnost in trde izkušnje, ki jih ne more nadomestiti ne proporc, ne reprezentanca in tudi ne velika osebna hrabrost in ambicija.

Potem smo ob koncu takratnega našega bivanja na Kavkazu vsi skupaj, razen dvojice, ki se je peljala okrog z avtobusom, še prečili glavni hrbet čez 3200 m visoki, še z ostanki druge svetovne vojne posejani preval Donguz-Orun. To je divje romantičen prehod s severa iz Baksanske doline na jug v znamenito, najodličnejših lepot polno deželo Svanetov. V dolini reke Nakre, nad katero kraljuje južna stran Donguz-Oruna in stožčasti Štavlër, smo v tamošnjem alpinističnem taboru preživeli dva dneva počitka, potem pa smo kot turisti obšli najlepše kraje in plaže Črnega morja: od nepreglednih temnozelenih čajnih nasadov v ravnini reke Ingur prek Gagre, Suhumija in Sočija do Adlerja. Med tem smo skočili še enkrat v južno predgorje Kavkaza, na jezero Rica, ki leži med silnimi smrekovimi in tisovimi pragozdovi, obdano s slikovitimi gorami podobno kot Črno jezero na Durmitoru. Končno še z letalom v Moskvo in s »Krasno strelo« (ki pa ni rdeča, temveč modra) v Leningrad, česar vsega pa — kar je res, je res — verjetno ne bi videli, če naša tedanja odprava ne bi bila tudi »reprezentativno-turistična.« No, naša najnovejša odprava 1963 je bila povsem in strogo alpinistična. V odpravi smo bili: vodja odprave dr. Miha Potočnik in člani Franc Ekar iz Preddvora pri Kranju, Peter Jamnik iz Kranja, Ljubo Juvan iz Ljubljane, Peter Keše vulgo tudi »Šoder« iz Kranja oz. Jesenic, Ante Mahkota iz Ljubljane, Peter Ščetin in iz Ljubljane, Lojze Šteblaj iz Ljubljane, Milan Valant iz Radovljice in Joža Žvokelj iz Kranja. Morda je bilo za odpravo

kar koristno, da sem kot vodja odprave osebno dobro poznal že od prej navade in pravila alpinističnega življenja, pa tudi nekaj prav važnih ljudi — uglednih funkcionarjev in organizatorjev sovjetskega alpinizma na Kavkazu. Nekaj stezic sem tudi s pomočjo znancev in prijateljev iz leta 1956 in 1957 že vnaprej pismeno pogladil. Tu sta mi posebno pomagala prijatelja — zaslužna mojstra alpinizma — Ivan Čerepov in Aleksander Maleinov. Vse uvodne formalnosti so bile zaradi tega lažje in bistveno krajše. Le-te pa lahko močno zagrene življenje marsikateremu na Alpe navajenemu in neučakanemu, alpinističnih dejanj željnemu navdušencu.

Po dopisovanju in dogovarjanju z Vsezveznim centralnim svetom profsojuzov (sindikatom) v Moskvi smo bili gostje kijevskega prostovoljnega športnega društva »Avangard« (milijon in pol članov, med njimi nekaj tisoč alpinistov!), ki upravlja alpinistični tabor »Elbrus« v visokogorski dolini ledeniške reke Adil-Su (Bela, motna voda). Gostitelji so ponovno v vsem potrdili široko tradicionalno slovansko gostoljubnost, — prijaznost pa se je seveda še stopnjevala z vsakim uspešnim vzponom.

Od začetka je sicer kazalo, da bomo morali skozi vse predpisane postopke in »mline«. Še iz Moskve so nam namreč 16. 7. 1963 ponovno zabičali in pisali: »Moramo vam sporočiti, da se morajo skladno z ustaljenim redom inozemski alpinisti ravnati po pravilih, ki terjajo, da športno skupino praviloma sestavljajo 4 ali več udeležencev ter da se vzponi skupinam v sestavi po 2 ali 3 alpinistov (ena naveza) dovoljujejo samo ob navzočnosti opazovalne skupine ali druge skupine na vzponu, s katero je dogovorjeno vzajemno delovanje. Posameznikom so vzponi prepovedani.

Naše organizacije ne prevzamejo nobene odgovornosti za nesreče, ki se morejo dogoditi v času bivanja v taboru in posebno še na vzponih — bodisi po krivdi alpinista samega, bodisi zaradi slučajnega stihijskega dogodka. Prvi dan prebivanja v taboru se opravi zdravniški pregled zaradi ugotovitve zdravstvenega stanja in zmožnosti, izvrševati vzpone različnih kategorij težavnosti (= težavnostnih stopenj).

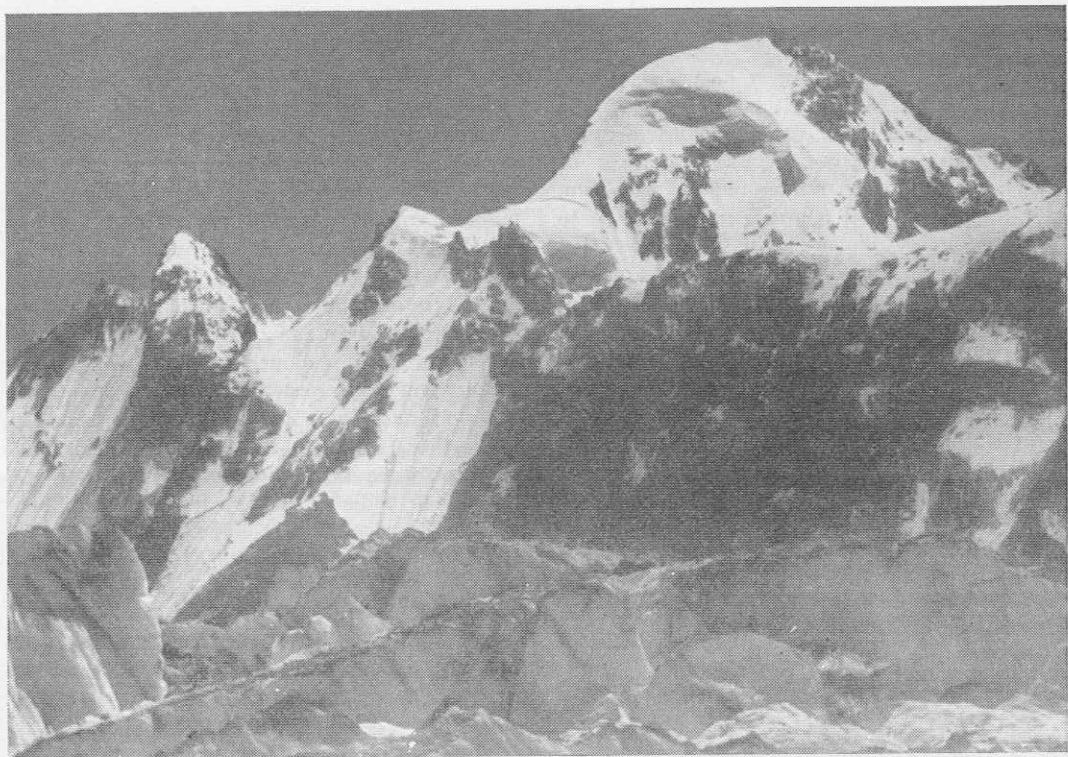
Učni oddelek tabora in kontrolno-reševalna točka (punkt) preverjata stopnjo tehnične, taktične in fizične pripravljenosti alpinistov, v prvih dneh vodita treninge na skalnem in ledno-snežnem reliefu in pohode na preiz-

kusne vzpone po tipskem koledarskem planu obveznih treningov.

Obvezno je treba spoštovati načela postopnih vzponov od tehnično enostavnih k težkim.

Vzponi na vrhove 3. do 5. težavnostne stopnje se dovoljujejo samo tistim športnikom, ki imajo ustrezno kvalifikacijo za določen vrh. Po soglasju z vodjo jugoslovanskih alpinistov bo v taboru sestavljen plan dela.«

S to hipoteko smo torej 6. avgusta 1963 — po 4 dneh in 4 nočeh vožnje z vlakom in pol dne z avtobusom od Kislovodska naprej prišli v alpinistični tabor »Elbrus« (2050 m). Z njo smo tudi začeli že naslednji dan v »skalnem laboratoriju«. Še ta dan pa smo več ali manj tudi nehali, ker smo na prvem dogovoru in ob prvem sestavljanju načrta sporazumno določili, da naj kot predpisana vaja na ledu in snegu velja že kar vzpon na Elbrus, kamor so si vsi člani odprave predvsem zaradi nadpettisočmeterske višine takoj od začetka želeli. Pri sestavljanju plana, ki so nam ga izdelali pismeno, smo naleteli na vsestransko naklonjenost in prijateljstvo naših gostiteljev, posebno načelnika tabora Valerija Grigorijeviča Markova, načelnika učnega alpinističnega oddelka Aleksandra Fedoroviča Balabanova ter voditelja reševalnega odreda Petra Adamoviča Jakuca. Le-ti so, vključno s svojim strogim predpisom, večkrat širokogrudno in prijazno zamižali ter marsikakšno svoje železno pravilo in navado blagohotno tolmačili po naših željah. Pri tem pa nam je brez dvoma precej pomagal tudi to, da nas je že prvi dan pri delu v »skalnem laboratoriju« obiskal podpredsednik vsezvezne alpinistične sekcije pri V. C. S. P. S. v Moskvi in tehnični nadzorni voditelj vsega alpinističnega delovanja v rajonu Elbrus-Užba (Centralni Kavkaz) tov. Pavel Sergejevič Rototajev, s katerim sva se poznala še iz leta 1956. Lojze Šteblaj v svojem sočnem in nekoliko šegavem prispevku posrečeno popisuje razne postopke. Jaz se v podrobnejšo in kritično presojo tega ne spuščam, ker to ni naša, temveč notranja stvar sovjetskih alpinistov, predvsem, mislim, mlade generacije, ki so ji mnoge nekdanje navade in šablone kar pretesne in jo bržkone že ovirajo v poletu. Mnogo tega je seveda mogoče tudi razumeti. Povsod lahko namreč opazite izredno skrb za človeka in njegovo varnost; gorske nesreče močno prizadenejo ves kolektiv taborišča oziroma vsa kavkaška alpinistična taborišča, ki so v stalni medsebojni brezžični zvezi. V Kavkazu je pač tako,



*Vrh Svobodne Španije (levo) in Bžeduh (desno)*

da tja prihajajo domači začetniki in alpinisti na tisoče in desetisoče kilometrov daleč iz ravnin, kjer sploh ni gora, iz Moskve, iz Leningrada, iz Kijeva, Harkova, Rostova, Odese, Kazakstana, celo iz Sibirije. V Kavkazu so potem — razen inštruktorjev, učiteljev in tabornih funkcionarjev, ki so stalni za vso sezono, — tri tedne, nakar se vrnejo domov in vse leto več ne vidijo ne gora, ne skal. Zato je zahteva po postopnosti, po redu in disciplini itd. za take tečajnike vsekakor upravičena in razumljiva.

Drugače pa bodo — mislim — morali ravnati z alpinisti iz takih dežel, kjer se alpinistika in planinstvo goji in uri vse letne čase in nepretrgano, kakor na primer v osrednjih in zapadnih Alpah pa tudi pri nas. Posebno še, ker bodo med obiskovalci verjetno in normalno le preizkušeni in utrjeni gorniki. Komaj verjetno namreč je, da bi na daljino in s precejšnjimi stroški zvezano odpravo hodili začetniki in neizkušenci. Sicer pa itak vsi pridejo na svojo nevarnost, tveganje in odgovornost. Tuji gorniki, ki prihajajo v Kavkaz, izredno težko razumejo in prenašajo

predolge uvodne preizkuse in »trenirovke« tudi zaradi tega, ker imajo na razpolago kaj malo časa, 3 do 4 tedne, v katerih bi želeli opraviti čimveč vzponov in videti čim več vrhov in smeri. Niso pripravljeni vlagati velika sredstva in stroške v majhne, počasne in redke uspehe. Vsakogar nemalo moti, da bi se moral na primer dneve in dneve ob lepem vremenu potikati in tratiti čas po šolskih vajah okrog tabora. Vsak se boji, da bo s tem zamudil najlepše vreme in razmere, ko pa ga bodo spustili na resnične ture, bo morda dež in sneg ali vsaj slabše vreme z meglo, nevihtami itd., ko ne bo mogoče opraviti nič pametnega. To bodo naši gostitelji, če bodo hoteli imeti kaj več obiska iz tujine in izmenjav z njo, vendarle morali upoštevati vsaj tako in še bolj, kot so pri nas. Prav tako nam tudi ni bila jasna in sprejemljiva navada administrativnega »zapiranja« raznih smeri in vrhov, češ da snežne in druge razmere niso ugodne. Tako je nam »ušla« Užba, na kateri so bile baje prevelike snežne opasti. Nek izkušen sovjetski alpinist je ob tem umestno pripomnil: »Kdaj pa jih tam ni?«

Ir ali niso v Pamiru, Tien-Šanu, Himalaji še silnejše? Po vsaki nesreči vsaj za nekaj časa zelo radi zapro smer, v kateri se je nesreča pripetila ali pa prepovedo sploh vse pristope na tisto goro. To pa po mojem mnenju tudi nima logičnega opravičila, ker ni nikjer rečeno, da drugi ne bodo uspeli tam, kjer se je kdo pred njimi ponesrečil. Kje je sploh meja človeške zmogljivosti in tveganja? In kdo jo naj določa? Ali bi bil napredek mogoče brez tveganja in žrtev? Sicer pa tudi oni samo poudarjajo in po vseh alplagerjih pišejo na zidovih in parolah, da je alpinizem »šola močatosti« in »šport smelih«. Naj torej smeli in močati sami presojujejo na mestu prehodnosti, nevarnosti in tveganje, ne pa neka komisija v dolini ali celo v Moskvi.

Naša odprava je imela posebno srečo. Niso nam šli kolikor mogoče na roko le ustrežljivi in prijazni gostitelji, temveč tudi izredno lepo vreme. Sploh je avgustovsko vreme na Kavkazu mnogo bolj stanovitno in lepo kot v juliju. Ves čas našega osemnajst dnevnega bivanja na Kavkazu je — razen enega, dveh dni — sijalo sonce, snežne in ledne razmere v stenah in po gorah pa so bile prav idealne, ker so bile noči jasne in zelo mrzle. Tako ob neukrotljivi vnemi vseh članov odprave, ki si niso dali kaj prida počitka niti po najtežjih vzponih in naporih, ni čuda, da je naš obračun izredno razveseljiv: *dva pettisočaka, deset štiritisočakov in dva tritisočaka*, vsega skupaj torej *14 visokih kavkaških vrhov* in še ogled rajona Bezengi za morebitne prihodnje obiske. Vseh deset članov odprave je bilo dne 10. avgusta na najvišjem, zapadnem vrhu Elbrusa (5633 m), štirje (Mahkota, Juvan, Šteblaj in Ekar) pa so se ob povratku povzpeli še na njegov vzhodni vrh (5595 m). V naslednjih dneh so sledili še vzponi na Nakra-Tau (4277 m, Juvan, Mahkota, Ščetinin, Valant), Doŋguz-Orun (4437 m, Ekar, Jamnik, Keše, Šteblaj), Ulu-Kara-Tau (4302 m Ekar, Jamnik, Keše, dr. Potočnik, Valant, Žvokelj), Vzhodno Šheldo (4320 m, Juvan, Mahkota, Ščetinin, Šteblaj), Pik Ščurovsky (4259 m, isti), Baš-Kara (4241 m, Ekar, Jamnik, Keše, Valant, Žvokelj), Gadyl (4120 m, isti), Lekzyr-Tau (4100 m, Ekar, Valant), Pik Svobodne Španije (4200 m, Juvan, Mahkota, Ščetinin, Šteblaj), Bžeduh (4272 m, Juvan, Mahkota, Ščetinin), Džan-Tugan (3991 m, Ekar, Jamnik, Keše, Valant) in Via-Tau (3820 m, dr. Potočnik). Edina neizpolnjena želja in bolečina odprave je bil toliko zaželeni pa nedosegljivi vzpon

na dvoglavo Užbo (4710 in 4695 m), to prečudovito divjo lepoticno svetovnega slovesa. Bila je, kakor že rečeno, vse leto »zakrita«, menda zaradi obilice snežnih opasti na vrhnjih grebenih in zaradi nevarnosti plazov. Najbrž pa tudi pod vtisom precejšnjega števila gorskih nesreč v tej sezoni, med katerimi je bila najtežja in najbolj pretresljiva tista, ko se je odklala snežna opast pod vrhom Čatin-Taua in pod seboj v smrt pokopala šest najvidnejših sovjetskih alpinistov, med njimi nado in ponos sovjetskega alpinizma Mišljajeva, ki se je pred tem uspešno spoprijel tudi z vrhunskimi plezarijami v skupini Mont Blanca. Na Užbo smo ves čas cikal in se zanj brezuspešno pogajali vztrajno in vsakodnevno. Nismo si pa drznili, da bi nanjo kratkomalo ušli, da ne bi s to nedisciplino zaprli poti našim bodočim odpravam v sovjetske gore. Sicer pa: Saj Užba še čaka! Nekatero inozemsko odpravo, ki so se to leto pred nami (v slabšem vremenu in razmerah) ali istočasno mudile v gorah osrednjega Kavkaza — bili so tu Avstrijci, Bolgari, Čehi, Francozi in Poljaki — še toliko niso opravili. Seveda delno tudi zaradi tega, ker v bezengijskem rajonu, kjer so nekatere teh odprav delovale, vse najglavnejše in najtežje smeri — razen vzponov na najbolj znana pettisočaka Dych-Tau in Košan-Tau — sploh niso bile »odprte«.

Povedal sem že, da sta denar za odpravo dala Izvršni svet Socialistične republike Slovenije in občina Kranj. Prvi je dal 4 milijone din, druga pa 2 milijona. Odprava sama je s temi sredstvi plačala le priprave in dopolnitev opreme, del prehrane in prevoz z železnico (okroglo 130 000 din na moža) do Kislovodska in nazaj domov. Vse drugo pa so finansirali naši gostitelji. Zato pa smo po dogovoru o vzajemni izmenjavi mi nosili vse stroške obiska desetih ukrajinskih alpinistov, ki so za enak čas prišli na obisk v naše gore in na naše slovensko morje septembra 1963. Tako obračunani stroški naše odprave so skupno znesli okroglo 4 500 000 dinarjev. Tako je torej še nekaj ostalo za druge odprave.

Žal so naši sovjetski tovariši naleteli pri nas na skrajno neugodno deževno vreme in so lahko izpolnili le del obširnega programa: bili so na vrhu Triglava v megli, trikrat v triglavski severni steni, na Mangrtu in na Vitrancu ter Ciprniku. Vodja odprave Monogarov s soplezalcem Mašenkom pa je vkljub nezanesljivemu vremenu vendarle uspel, da je preplezal severno triglavsko steno v spod-



njem delu po skalaški smeri, v zgornjem pa po Čopovem steburu. Vsi pa so bili zelo navdušeni nad našimi gorami, Postojnsko jamo, sinjim morjem in predvsem tudi nad našimi prijaznimi ljudmi.

Opremo smo imeli s seboj vso svojo. Tam smo si izposodili dvakrat, trikrat le šotore, ki so mnogo bolj praktični in lažji od naših himalajskih. Druga naša oprema, bodisi osebna bodisi iz himalajske zaloge PZS, je bila bolj pripravna in priročna ter tudi sodobnejša od tamošnje, posebno vrvi, dereze, klini, bivak-vreče, »slonove noge«, puhovke, kuhalniki, čevlji z vibram podplati itd., itd. Izkazalo se je, da smo nesli s seboj celo preveč šare, kar vsekakor povzroča dodatne nevšečnosti pri prekladanju na železnici. Kdor si hoče to prihraniti in se zadovoljiti s skromnejšo kvaliteto, lahko pride z minimalno opremo, saj tam dobi v taboru na posodo lahko prav vse, kar potrebuje in rabi kavkaški alpinist.

S seboj smo nesli krepke tovore hrane. Ugotovili smo, da veliko preveč in brez potrebe. Predvsem mesnih in drugih konserv smo se

zelo hitro preobjedli in naveličali in so nam povečini ostale — videli smo, da jih ni pametno kaj več vlačiti s seboj. Suhe hrane se vsak brž prenaje. Na vlaku smo zaradi tega bolj sezali po kislem mleku in čaju, ki si ga vsak čas lahko za mal denar kupiš kar v vagonu. V taborišču pa hrana itak ni vprašanje. Na turah je od domače zaloge še največjo ceno imela prekajena slanina, domača salama, čokolada, »Bobi« slane paličice ter konzervirane juhe. Vedno se prileže (tudi suho) sadje in sadni sokovi; pa tudi sodček pristnega domačega trnovskega kislega zelja bi vzeli s seboj, kadar bi spet kam šli.

Vsi člani odprave so bili pred odhodom v Ljubljani na športnem oddelku poliklinike na Aškerčevi cesti temeljito zdravniško pregledani. Tam k našemu zdravju in športni pripravljenosti niso imeli posebnih pripomb. Ves čas odprave nismo imeli omembe vrednih težav z zdravjem, razen Žvokljevega izvinjenega gležnja, nekaj prehodnih prebavnih težav in par poškodb po padajočem kamenju, ki pa k sreči niso bile prehude. Pred vsako posamezno turo so nas še posebej pre-

*Ulu-Auz in Koštan-Tau. Med njima ledenik Kandjum-Mižirgi*





Pod Užbo

gledali v taborni ambulanti (»med-punkt«), kjer pa so nas samo tehtali in nam merili krvni pritisk. Nekateri so po 2 do 3 kilograme kljub izdatni hrani shujšali, drugi pa so se celo zredili! V bodočih odpravah bi bilo vsekakor močno zaželeno in pomirjevalno, če bi bil med člani tudi zdravnik. Na tem bi bilo treba vztrajati.

Ob koncu svojega poročila pa bi rad posebej poudaril še najvažnejše, kar je po mojem mnenju vedno tudi prva in zadnja skrivnost uspeha in neuspeha vsake odprave: *njeno moralno plat*. Vsa odprava je delovala izredno tovariško, požrtvovalno in disciplinirano. Ves čas je bila enotna in ubrana, brez smešnih in malenkostnih rivalitet in napihovanja posameznikov. Vsi so podredili svoje osebne želje in stremljenja — ki jih je bilo spričo tako številnih in tako veličastnih gora in pristopov nanje brez dvoma veliko — skupnemu cilju in dogovoru: uspeti kot ce-

lota in s svojim skupnim uspehom omogočiti vsakoletni obisk slovenskih alpinistov v Kavkazu. Kar se tega tiče, sem prepričan, da smo vsestransko uspeli. Vzpostavili smo priščne in prijateljske stike s sovjetskimi in še posebej z ukrajinskimi alpinisti ter zgradili trdno osnovo za medsebojno sodelovanje in praktično izmenjavo. Odprava je s svojim resnim, enotnim in discipliniranim nastopom in s solidnimi plezalskimi uspehi utrdila ugled slovenske in po njej jugoslovanske alpinistike. Docela je popravila skromen in boren vtis iz leta 1956 in na stežaj odprla vrata bodočim odpravam, ki pa bodo tam imele resno in kar odgovorno nalogo že zaradi tega, ker je nam vse tako srečno in v veliki meri uspelo.

Prav med pisanjem tega sestavka sem prebral poročilo o ameriški ekspediciji 1963 na Mt. Everest (National Geographic št. 4 — oktober 1963). Posebno me je utrdil v mojem prepričanju, ki sem ga spredaj zapisal, tale odstavek vodje ekspedicije Dyhrenfurtha ml. pod naslovom »Team Spirit Key to Success«: »Dobiti moštvo je bilo sorazmerno lahko. Kakih 150 prošenj je dospelo. Z Willijem Siri, fizikom Donnerjevega laboratorija univerze California, kot mojim predstavnikom, sem preresetal ponudbe glede na izkušnje, zrelost, spretnost in znanje vodništva. 17 Amerikancev je prestalo najine preizkušnje. *Nihče od njih ni bil primadona. Vsi pa so dokazali najboljši skupinski duh, kar je prva in glavna lastnost za uspeh na Everestu*«. In še: »The National Science Foundation je prav tako finansirala naša proučevanja o tem, kako možje reagirajo drug na drugega pod izjemnimi okoliščinami (stress). Često se člani odprav prepirajo in postanejo sovražniki do konca življenja. Na srečo smo mi držali naša nesoglasja na razumni ravni in vsi smo prišli domov dobri prijatelji.«

Srečen sem, da za našo odpravo lahko poročam isto in ugotovim, da moja naloga ni bila niti težka niti nevhvaležna. S takimi discipliniranimi sodelavci in nesebičnimi prijatelji je res prijetno deliti vse dobro in hudo. Posebno visoko lahko ocenim tovariško solidarnost in pomoč, ki je prišla do izraza ob višinski krizi, ki jo je ob vzponu na Elbrus zaradi zastrupitve s hrano in zaradi zvite noge preživiljal Jože Žvokelj. Še posebej sta se pri tem izkazala Ljubo Juvan in Lojze Šteblaj. Ta solidarnost in vzajemna pomoč, zaradi katere je vsa desetorica lahko

v polnem številu dosegla najvišji vrh Kavkaza, je brez dvoma med nami ustvarila tisto toplo in prijateljsko razpoloženje, ki je bilo značilno potem za ves potek odprave.

V mojih štiridesetletnih alpinističnih spominih bo poleg odprave 1954 v Chamonix ta naša kavkaška vsekakor med najprijetnejšimi in najlepšimi.

In prav nazadnje: Našim gostoljubnim prijateljem v taboru »Elbrus«, pa tudi društvu »Avangard«, ki nas je ob povratku v Kijevu počastilo še s tem, da nas je prijazno sprejel njegov predsednik Ivan Ivanovič Klopov, prisrčna in iskrena hvala!

Kako pa je bilo na pohodih in vrhovih, poročajo posamezni člani odprave. Menim, da je tudi v tem uspeh, da se je mnogi med njimi lotil peresa, čeprav je bilo to zanj težje in bolj nadležno, kot pa je premagovanje strmin.

Ludvik Zorzut

### Še ena novoletna

*K zvezdam naš pogled stremí,  
sprva v sanjah, zdaj z realnimi očmi.*

*Travce, rožice, goré, vrhovi  
in še na gmajni sámcat zelen bor,  
rakete, stolpnice, kresovi  
kipijo, silijo navzgor, navzgor.*

*Človek, kam — v Vesolje,  
kam v neznano,  
včera j eden, danes dva, jutri nič koliko  
po napredka in časti  
najvišjo lovoriko?*

*A Kosmos ti, nedolžno le motriš?  
Nobenemu nevarnosti obstoja  
ne pretiš,  
saj Sonce po milijon že letih  
sije kakor prvi dan  
in Zemlja kakor prej vrti se,  
se ziblje Globus v svet prostran.*

*A Življenje, naš najdražji biti,  
dáno je le nam na voljo,  
viseče na najtanjši niti.*

*Nezmotljivi Kompas ne zgreši smeri,  
v večnem krogu vodi nas in spremlja,  
saj najdražja, dobra stara mati  
bila, je in bo nam mati Zemlja.*

*Njo čez pas ekvatorski, čez pola dva  
in meridiane objemimo,  
ki na Njej naš dom in polje, ves naš rod,  
duhá in dela plod  
obogatimo,  
ki na Njej koeksistenco narodov  
le z mirom v novem letu potrdimo.*

## Moji zapiski s Kavkaza

Lojze Šteblaj

Avtobus je splezal s poti in se ustavil med redkim drevjem. »Nu, prijahali!« je rekel Tolja, ki nas je pobral v Kislovodsku, približno 180 km vstran in nas pripeljal na cilj, v tabor ukrajinskih alpinistov »alplager Elbrus«. Izstopil je pred nami in se dogovarjal z možakom, ki je imel na roki rdeč trak dežurnega. Nekaj časa smo se ogledovali okrog sebe, nato pa smo privajeno iztovorili vseh 33 kosov prtljage, ki je bila naložena v zadnjem delu avtobusa. Medtem je krog radovednežev narasel, oprema je bila v hipu pred sobnimi vrati, od nekod so se prikazali celo šopki rož. Sobo poleg ambulante sta zasedla Miha in Joža, naložili pa smo k njima še vso skupno opremo. Zraven smo se naselili Ljubo, Milan, Vorenc in jaz; v tretjo pa so šli vsi trije Petri in Ante. Komaj smo prišli in se preoblekli v uniforme-trenirke z znakom PZS, že smo v sobah ustvarili tisto tipično alpinistično okolje, ki ga pozna le tisti, ki je kdaj pogledal v kak skrbno zaprt šotor na Montenersu ali kjerkoli tam, kjer slovenski Homo alpinus reptans tlači ta planet.

Turobno smo gledali v deževno popoldne. Bolgari, ki jih je Milan srečal v Kijevu, so povedali, da so jih gnjavili z dolgo obvezno »trenirovko«, da so v 20 dneh opravili le dva vzpona, da so vsi boljši vrhovi »zakriti« (= prepovedani), da je bilo vreme nepopravljivo slabo, itd. itd. To nam je seveda dalo misliti. Ugibanja o tem, kaj in kako bo, je pretrgal možakar, ki se je predstavil za vodjo tabora: Markov, Valerij Grigorjevič.

Na razgovor smo šli Miha, Ante in jaz. Markov nam je predstavil načelnika šolskega dela tabora, nekakega tehničnega vodjo, Balabanova in načelnika reševalnega odreda

Jakuca Pjotra Adamoviča. Prvi je človek petdesetih let, siv suh mož srednje postave; Pjotr Adamovič pa štiridesetletnik, dvometraš s temu primerno postavo. Tam sta bila še instruktorja alpinizma, ki naj bi hodila z nami. »Šahtjor« Boris Sapošnikov, 160 cm, mojster športa, bil je v odpravi na Pik Leninu, ima več prvenstvenih smeri. Pred dvema letoma je bil celo prvak ZSSR v alpinizmu. Med 25 in 30 leti, precej osivele lase ima na kratko prstrižene. Drugi je suhljat dolgin, Nikolaj Ivanov Ključevski, umetnik — pesnik in slikar. Stene v pisarni so poleg zastavic za najboljše taborišče in zastavic alpinistov iz drugih držav pokrite s stenskimi časopisi, okusno in bogato okrašenimi s tušem in vodnimi barvami. Očitno Koljino delo.

Balabanov nam je v uvodnem nagovoru povedal, da je v letošnjem poletju nenavadno mnogo snega in zelo slabo vreme, da je bilo v tem letu že veliko nesreč. Od osmih alpinistov, ki so se povzpeli na Pik Čatin-Tau, je odlomljena opast štiri ssekala na kose, med drugimi tudi trikratnega prvaka ZSSR v alpinizmu Leva Mišljajeva. Zato so iz Moskve »zakrili« nekaj vrhov, med njimi dvoglavo Užbo, v nekaterih stenah pa so »zakrite« le nekatere smeri. Vodstvo tabora nam bo skušalo v vsem ustreči, vendar pa naj upoštevamo okoliščine. Kar pa se tiče načina, se moramo podrediti njihovim ustaljenim navadam in predpisom. Prav tako kot njihove naveze moramo iti skozi »trenirovko« v suhi skali in ledu, na vzpone se moramo pripraviti z vso potrebno dokumentacijo. Z nami bosta hodila njihova instruktorja itd. Nudijo nam tudi vso pomoč v opremi, sploh so nam do tistih mej, ki so tudi zanje obvezne, v vsem na voljo.

Miha jim je razložil, da je letošnja odprava sestavljena iz alpinistov. To so ljudje, ki hodijo vse leto v gore in so zato v boljši formi kot tisti, ki pridejo v hribe le enkrat letno za 20 dni. Naše mnenje je, da je potrebno zato skrajšati »trenirovko« na minimum. Upa, da bo letošnja odprava popravila precej klavrn vtis one iz leta 1956, da bo vzpostavila vez med sovjetskimi in našimi alpinisti, ki naj bi ne bila le enkratna, temveč stalna. V našem širšem načrtu so vrhovi Elbrus, Bžeduh, Donguz-Orun, Šhelda, Ulu-Kara in seveda Užba, ki pa je žal »zakrita«. Za nas so zanimivi predvsem pet in štiritisočaki. Kot vodja bi pa sam zelo rad obiskal področje Bezengi in se po možnosti

dogovoril za naslednje leto. Tovarišem v taborišču pa smo pripravljene pokazati vso našo opremo in tehniko.

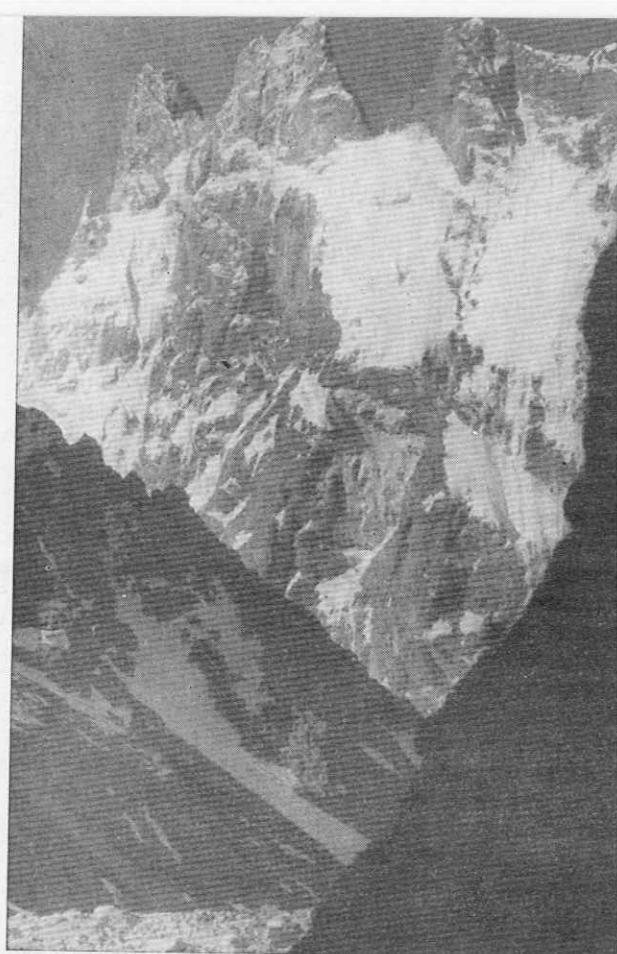
Vodstvo tabora od »trenirovke« ni odstopilo, zato smo se dokončno dogovorili, da naj bo naslednji dan trenirovka na skalah, dan po tem pa pojdemo za trenirovko v ledu že kar na Elbrus.

Naslednji dan ob devetih smo prilezli z opremo na zborna mesto, kjer se tečajniki postavljajo na daljši stranici pravokotnika zbornega prostora, nasproti vodstvu in zastavi, ki nemoteno plapola vso sezono v središču tabora. Eno ožjo stranico zasedejo instruktorji in drugi stalni člani tabora, drugo pa so ponudili nam, češ, naj se vnaprej tam postavljamo v vrsto. Lahko pa takoj povem, da mi kot obzirni gostje te prevelike ugodnosti nismo izkoriščali in smo hodili okoli, kot se nam je zdelo.

Na »trenirovko« sta nas peljala Boris in Kolja na nasprotni breg rečice Adil-Su. Ta breg je sicer precej strmo travnato pobočje, iz katerega moli sem in tja kaka večja skala. Že prejšnji dan sem v pisarni sumljivo ogledoval risbo, na kateri so bile različne skale lepo oštevilčene in so imele vrisane različne smeri. No, slutnja me ni varala. Pripeljali so nas do skal št. 7, kjer smo videli, da so pri vstopih vrisane z oljnato barvo poleg številke skale še puščice, kjer se smer začne. Upam, da ne bo kdo vzel tega za vodilo, ker bi nas seveda močno presenetilo, če bi kaj takega zagledali spomladi na Turncu. No, na tem odseku smo se razdelili: nekaj jih je ostalo pod nekakšno počjo, ostali pa smo šli do dveh drugih smeri, vrisanih z očarljivo svetlomodro barvo. Instruktorja sta se usedla na tla, pokazala s prstom, kje, rekla, da naj se navežemo, in medtem ko smo bolj poslušni razvijali solato 80 m vrvi, se je svojejglavi mladenič Ljubo pognal v eno od obeh smeri in jo prosto splezal. »Instruktor« še ni utegnil odpreti ust, ko je tja stopil »starec« Miha in splezal za njim. Seveda smo pustili vrvi na tleh in zlezli drug za drugim za njima. Potem smo navezani lezli ostalo. Ante je s Petrom nabil nekak razek, z Ljubom pa sva precej časa zaman poskušala preko žmulastega previska pod neko ploščo. Ker je bila spodaj puščica, sva trmoglavila v to smer, vendar pa nekako ni šlo. Rekel sem Borisu, naj pokaže, kako to gre, pa je dejal, da je on to že zlezal, da pa navadno varujejo od zgoraj. To da seveda gre, če gre prvi okoli navzgor, pa je

bilo tudi nam jasno. Na ogled je prišel celo Pjotr Adamovič, ki nam je zaupal, da se je treba v gladki poči obrniti na hrbet, kar smo drug za drugim vsi opravili. V tem je prišla k nam skupina ljudi. Že po vedenju obeh instruktorjev smo ugabili, da so višje živine. Miha je poznal glavnega, tov. Rototajeva, nekakšnega alpinističnega načelnika taborov vse skupine v osrednjem Kavkazu. Mož si je ogledal našo opremo, nekoliko pokramljal z Miho in ostalimi in odšel. Za njim jo je seveda pobral tudi ves njegov »rep«. Instruktorja sta gledala kisló, rekla sta, da jih bosta dobila po nosu, ker je Ante vpríčo Rototajeva prosto splezal tisto smerčico, ki smo jo prej vsi tako lezli. Peter in Ante sta nato še splezala po nekakšnih poklinah na novo, vendar pa do odhoda nisem šel k skali pogledat, ali so že narisali tam puščico ali ne. Pred nami je ležala dolina, po kavkaški navadi istega imena kot rečica, ki teče po njej. Rečica, katere ime Adil-Su pomeni v jeziku domačinov umazana voda, je odtok ledenika Baš-Kara. Vanjo se steka več ledeniških odtokov ter stranska dolina in rečica Šhelda. Sama Adil-Su se izliva v osrednjo reko Baksan, ki teče po istoimenski dolini izpod Elbrusa proti severovzhodu. Naš tabor leži kakih 5 minut hoje nad izlivom Šhelde v Adil-Su, pri samem izlivu pa je večji alpinistični tabor Šhelda. Pri izlivu Adil-Su v Baksan pa je še večji tabor Lokomotiva. Nad našim taborom po dolini navzgor je bil še do lani tabor Džan-Tugan, ki pa ga je vzela zadnja zima. Plaz je pridrvel po gozdnem pobočju mimo tabora in ga uničil. V preostalih poslopjih živijo poleti domačini, dokler jih mraz ne prežene v dolino. Pobočje samo pa še zmeraj prekrivajo polomljena debla.

Šolski alpinistični tabor »Elbrus« torej stoji od 1946. leta v osrednjem delu glavne kavkaške verige v elbruškem področju Kabardino-Balkarske SSR na levem bregu rečice Adil-Su. 1952. leta je bil tam urejen šolski alpinistični tabor »Šahtër« (rudar), ki pa so ga leta 1958 prekrstili v »Elbrus«. V razdobju od 1952 do 1960 je v tem taboru 2517 ljudi izpolnilo pogoje za znak »Alpinist ZSSR«, poleg tega pa še 520 za športne alpinistične znake raznih stopenj, 13 pa celo za mojstra športa. V tem času so opravili 9275 vzponov, od katerih 80 najvišje stopnje. Reklamo taboru dela tiskan prospekt, ki med drugim navaja: »... Iz mesta Nalčika, prestolnice Kabardino-Balkarske republike pelje v alplager



Šhelda

Elbrus 124 km ceste skozi kolhoze Kabardije, po slikoviti dolini reke Baksan, mimo vasi Baksan, mesta rudarjev Tirni-Auz do naselja Tengenekli in dalje po gozdnati dolini reke Adil-Su... blizu tabora so izviri mineralne vode... Športniki v tem visokogorskem taboru so pod stalno zdravniško kontrolo. Izkušeni instruktorji jih učijo alpinistične tehnike v skali in ledu ter načinov prehoda preko gorskih rek. Tečaj zaključijo s pohodi preko visokogorskih prelazov in z vzponom na enega slikovitih kavkaških vrhov. Kdor uspešno konča ta skupek urjenj in vzponov, je upravičen do naziva in značke »Alpinist ZSSR«. To vse pa dopolnjuje prekrasen aktivni oddih v naravi... Tabor je odprt tudi pozimi in je centralno ogrevan. Pozimi športniki hodijo na turne smuške pohode... Alpinizem je privlačen šport, ki vzgaja visoke moralne lastnosti: močatost, voljo, kolektivizem in tovarištvo, ki so potrebne sovjetskemu človeku. Zraven tega pa

predstavlja prekrasen aktivni oddih... Kdor je bil v taboru, ga zapušča z okrepljenim zdravjem, zagorel in poln zanimivih vtisov, nabit z močjo za novo delovno leto...» Na koncu pa debelo tiskano: Zanimajtes alpinizmom-sportom smjelih i silnih!

Jasno je, da potem tak tabor ni kar tako od muh. Postavljen je v obliki pravokotnika. Daljšo stranico na gozdni strani zapira zidan in opazen paviljon s sobami za dekleta in goste, nadaljuje pa ga vrsta platnenih šotorov z lesenim ogrođjem, v katerih spijo fantje. Drugo daljšo stranico zapira na sredini plosploe z jedilnico, kuhinjo in skladišči; desno in levo pa so manjše hišice s knjigovodstvom in stanovanji stalnega osebja. Zgornjo stran tvori lesena klubska baraka z dvorano za prireditve in predavanja, knjižnico in rdečim kotičkom. Spodaj je za plosploe uprave, kjer je pisarna šolskega oddelka, stanovanja inštruktorjev in vodstva. Za to stavbo ravnao velik prostor za športno igrišče in kopljejo jamo za bazen. Prostor med stranicami tega pravokotnika je travnik, ki ga na sredini preseka steptano zborna mesto. Spodnji del travnika je zaraščen z drevjem, ki nudi prijetno senco. Tabor je elektrificiran, okoli so postavljeni stebri s svetilkami, ki pa se po mojem mnenju slabo ujemaajo z okolico in arhitektoniko stavb. Tabor je okrašen z velikimi slikami, ki so očitno Koljino delo. Motivi teh slik so deli kavkaške pokrajine, ki imajo v ospredju posameznika, navezo ali skupino v alpinistični drži. Upoštevaajo dobro voljo umetnika bi vse še šlo, če ne bi motili napisi: »Zanimajtes alpinizmom, sportom smjelih i mužestvennih!« itd. Tu in tam krasi primerno ploskev tudi kako politično geslo z mnogimi kraticami v cirilici, ki jim nismo bili kos. Pod napušči ali v posebnih zasteklenih oglasnih deskah so nekakšni stalni stenski časopisi, ki jih sestavljajo večinoma precej uspele fotografije s pohodov ali vzponov. Na stezicah, ki drže iz tabora ali pa proti Adil-Su, so table z napisi, ki vas poučijo, da je izhod iz tabora ali približevanje glavnemu koritu reke prepovedan brez izrecnega dovoljenja dežurnega.

Poglavje zase je ozvočenje tabora. Povsod so primerno postavljeni zvočniki, ki olajšujejo dnevno delo. Iz okenca v stolpiču nad jedilnico je namreč dober pregled nad taborom, tam je menda tudi mikrofona, žaromet in ostale podobne ujme sodobne tehnike. Vsake toliko se zasliši uvod: »Tavarišči

učastniki, prihodite postroitsja na linjeju...« ki se ob različnih priložnostih seveda različno konča. Nam je bila najbolj prijetna objava, ki je napovedovala zajtrk, kosilo ali večerjo. Vendar pa se splošnih »postrojavanj« nismo udeleževali niti takrat, ko so prijazno vabili tiste, ki niso šli na turo, na bolj prijetne opravke, npr. na lupljenje krompirja. Če so se v takih primerih poklicani le predolgo obotavljali, je sledilo izklicevanje imen, ki je bilo vedno bolj učinkovito. Naravnost smola pa je, da je bila ta koristna razglaševalna naprava uporabna tudi za zabavo. Tako ste lahko ob vsaki uri dneva in noči poslušali radijska poročila, igre ali glasbo, v večernem času pa plošče, ki so bile po mojem tik pred tem, da jih igla razreže v spiralo. Ta konservirana glasba nas je preganjala tja do enajste ponoči, ko je bil mir uradno zagotovljen. Nam v dobro bodi povedano, da smo to mučenje enodušno preklinjali.

Kadar niso »učastniki« na pohodih ali vzponih, se prične delovni dan ob sedmih zjutraj. Pol ure nato je obvezna telovadba, »zarjadka«, za dekleta posebej, za fante posebej. Sestavljena je iz ogrevanja — teka, nato pa iz raznih razgibalnih vaj. To obvezno telovadbo nekateri še nadaljujejo. Vidite mladeniče, ki sistematično tekajo ali pa dvigujejo s skoro obrednimi kretnjami in resnimi obrazi kako zastrašujoče veliko skalo nad glavo. Nikakor niso mogli razumeti, da nam ni do takega pretegovanja na prazen želodec. Že skoro nadležna ponovna vrtnanja v tej smeri, če le mogoče ne bi poskusili... je ustavil Miha z izjavo, da pri nas raje hodimo v hribe in plezamo. Tako so nekateri člani naše odprave ta del dneva prespali, nekateri pa so raje opazovali dekleta pri telovadbi. Do zajtrka, ki je bil ob osmih, je bilo na vrsti pospravljanje in umivanje. Umivalnici sta bili dve; na vsakem koncu tabora — ena za ženske, ena za moške. Za tiste, ki pa vsako reč radi pretiravajo, pa so bile spet najbolj primerne kotanje ob Adil-Su, ki jih leta polni ob deževju. Kar stresalo me je, ko sem gledal, s kakšnim navdušenjem lezejo do vratu v to ledeniško vodo, čeprav je tabor opremljen z vodovodom in zadostnim številom pip, za bolj umazane pa je pri roki celo topla prha. Ob devetih so pričeli s šolskim programom: predavanja po načrtu ali pa osnove plezanja na oštevilčenih skalah. Seveda je uvod v to početje obvezen zbor z

vsemi raporti, nagovori in podobnim. To delovno dopoldne se je vlekle navadno do enih ali dveh, nakar je bilo do kosila, ki je ob treh, prosto. Po kosilu je bil počitek do petih, nakar se je pričel drugi del delovnega dne, navadno predavanja, ki so trajala do šestih ali sedmih. Ob osmih je bila večerja, nato pa do počitka, prosto, oz. zabava. Zabavajo se navadno ob tabornem ognju za taborom, precej jih igra namizni tenis, šah, itd., ostali pa počivajo ali pa plešejo na betonski ploščadi ob zvokih že omenjenega gramofona, ki bruha večinoma valčke, plešejo pa poleg fokstrota celo charleston. Ob enajstih je končno mir in lahko človek zaspi. Nekoliko bolje je takrat, ko so »učastniki« na pohodih. Takrat preostali vstajajo ob osmih, lupijo krompir, se potikajo po taboru oz. sploh nekaj počno. Tudi zvečer je prej mir.

Zakaj mora biti alpinist v Kavkazu možat, pogumen in vztrajen, nam je bilo jasno, ko smo zvedeli za postopek, ki je potreben, da lahko sploh kdo gre na turo. Najprej je potrebno vodstvu tabora povedati, kam hočete, nakar oni ugotovijo, ali ni smer mogoče »zakrita«. Če nimajo sreče in je smer dovoljena, se nekaj časa ukvarjajo s kočljivim vprašanjem, ali so sposobnosti tistih, ki naj bi šli na turo, zadostne. Pri tem ocenjevanju so silno previdni in se držijo načela, da mora vsakdo začeti z najnižje ocenjenimi turami. Naša »trenirovka« na Elbrus je veljala za 2. stopnjo, prečenje obeh vrhov pa 3a, zato smo lahko potem šli na turo 4a ali 4b, nato je bila na vrsti 5a in končno najvišja, 5b, če gre vse v redu. No, ko vam vodstvo vzpon načelno odobri, vam tudi da opis smeri. Opisi so narejeni na posebnih golicah, precej na-

*Na zapadnem vrhu Elbrusa. (Od leve na desno: Nikolaj I. Ključevski, Boris Sapošnikov, dr. M. Potočnik, Peter Jamnik, Milan Valant)*



tančno in skrbno vrisani in opisani, vendar pa vse na roko. Tiskanega vodiča v našem pomenu besede nimajo, razen za Zapadni Kavkaz. To je cenena knjižica, 28 kopejk, ki jo je s sodelavci uredil Kropf. Poleg geografskih podatkov o pokrajini ima izčrpne opise smeri z zelo jasnimi skicami, podatki o dostopih, sestopih, potrebni opremljeni, največjem številu udeležencev, opisom možnih prostorov za bivače in celo nasvetom, kako zgodaj je potrebno vstopiti. Ker pa tak vodnik za ves osrednji Kavkaz šele pripravljajo, mora vsaka skupina prepisati opis z originalnih golic. Tudi za to je preskrbljeno: pisarna je bogato založena s tiskovinami. Najprej morate izpolniti »maršrutni list«, kjer je pod glavo »Vsevezni svet prostovoljnih sindikalnih organizacij« kup rubrik. Najprej vpišete »maršrut« z vsemi potrebnimi podatki. Nato gredo vsi udeleženci k zdravniku, ki vsakemu izmeri pritisk, potipa puls in vsakega še steha. Nato nekaj časa modro gleda, nekaj vpiše v debelo knjigo, končno pa podpiše v zgornji desni vogal maršrutnega lista, da lahko greste. Na drugo stran tega lista je potrebno vpisati seznam udeležencev, njihov športni razred, vzpone v tekočem in prejšnjem letu in domač naslov. Nato še načrt vzpona, razdelan na vsak dan: od kod do kod, ter vse možne variante. Spodaj je potrdilo, da je grupa dobila vse potrebne opise in navodila, da je preskrbljena z vso potrebno opremo in hrano za toliko in toliko dni. Pod obvezo, da se bo skupina držala vseh splošnih pravil alpinistov v ZSSR, se levo podpiše vodja skupine, desno pa vsi udeleženci.

Naslednji obrazec je preganjen list »Opisanje maršruta«, ki ima na naslovni strani naziv smeri, ime vodje in predviden čas, potem pa načine zveze s taborom, spodaj »kontrolni rok povrnitve« itd. Na drugi strani je prostor za skico vzpona, na tretji pa za kroki dostopa in sestopa. Zadnja stran je določena za opis smeri.

Ko izpolni vodja te liste, mu jih podpišejo v pisarni tabora, nakar mora vzpon potrditi še načelnik skupine taborišč Rototajev. Zadelo me je, da sem bil enkrat »vodja« skupine za na Donguz-Orun, zato sva šla z Antejem, ki je bil »vodja« za na Nakra-Tau z Borisom 4 km daleč po Rototajeva podpis. Ko smo prišli k njegovi rezidenci, nas je pozdravil le transparent: »Pobjediteljem Elbrusa — sportivnij privjet!». Z Antejem sva se pomenljivo

spogledala in vljudno zamrmrala hvala, ker je bilo to ravno dva dni po našem vzponu na Elbrus. Izkazalo pa se je, da Rototajeva ni doma, pač pa da je v taboru Šhelda, pet minut daleč od našega. Čeprav je bil Boris zraven, sva milo preklinjala. No, Rototajeva sva dobila, zahteval pa je od mene še grebensko skico vzpona, da se ne bi kak kujon zmotil in jo vsekaj z grebena kam nekaj sto metrov navzdol na ledenik. Zagotovil sem mu, da sem jo pozabil v taboru, nakar je odločno vpisal na drugo stran. »Vzjat soboju... (nečitljivo)« Ko sva jo hotela s fermami že pobrisati, je rekel, da morava dobiti še podpis načelnika centralne reševalne službe. Ta je bil na srečo »v repu« in je takoj, molče, z mrkim obrazom slovesno počekal neko rubriko na obeh listih. Ker dotlej še nikoli nisem zbiral avtogramov, mi je bilo kar nerodno. Imel pa sem tega že prvič dovolj, zato sem se »vodstva« nadalje uspešno otepal. Po takem uspelem opisovanju in podpisovanju mi je kar odleglo, ko sem že sedel na kamionu, ki naj bi nas zapeljal v dolino Donguz-Orun. Vendar pa sem se oddahnil prezgodaj: pome je prišel Pjotr Adamovič in me odpeljal v pisarno. Na srečo sem imel v žepu »Opisanje«, s katerega je prepisal imena udeležencev v zajetno knjigo. Nato mi je razložil, da traja tura 3 dni, on doda še dva, če pa se čez pet dni ne vrnemo, bo organiziral reševalno odpravo. Te datume mi je vpisal v »Opisanje« in potrdil s podpisom, jaz pa sem v knjigo podpisal, da sem vzel tri žive in zdrave ljudi in da jih bom pravočasno vrnil.

Da jemljejo Rusi to zadevo zelo resno, vam bosta potrdili zgodbici. Miha je s Kranjčani odšel nekam proti Ulu-Kara-Tau, Ante, Ljubo, Peter in jaz pa smo čakali na Borisa in Koljo, ki se nikakor nista mogla odpraviti. V to idilo rahlega preklinjanja je vdrl Pjotr Adamovič, ki je na nepojmljiv način preganjal z obraza dobrodušni izraz. Razburjeno nam je dopovedoval, da ne gremo nikamor itd. Ko smo ga toliko pomirili, da je malo prišel k sebi, je izjavil, da je Miha kot vodja skupine odšel, ne da bi se oglasil pri njem, dobil »kontrolni rok« in mu potrdil v knjigo prejem petih ljudi. Takoj da bo poslal ponje, da jim bo v bodoče prepovedal... Stalo nas je dosti truda, da smo ga pomirili. Da je bilo predpisom zadoščeno, je Ante opravil obred podpisovanja v Mihovem imenu, ko pa se je ta vrnil s ture, je slovesno



dobil ukor, čeprav je odhod javil dežurnemu. Ko smo po povratku s Shelde lenarili na Nemškem bivaku, smo opazili tri pike, ki so se spuščale po ledeniku proti nam. Iz radovednosti smo jih počakali. Izkazalo se je, da so trojica Gruzincev, da nameravajo splezati smer 5b v Pik Ščurovskem. Četrty je odšel v tabor Lokomotiva po dovoljenje k Rototajevu. Verjetno da ga bomo srečali. Pustili smo jim preostalo hrano in jo ubrali v tabor. Ko smo Borisu in Kolji razlagali, da so po našem mnenju Gruzinci pametni in da bodo plezali z ali brez dovoljenja, sta povedala, da je pri njih alpinizem šport, da izidi nič ne veljajo, če niso priznani. Priznajo pa jih le, če so pravilno prijavljeni itd. Četrtega Gruzinca pa nismo srečali, ker je pri Rototajevu baje čakal 4 dni na dovoljenje. Če dodaste k temu še, da so preko prelazov, visokih preko 3000 m, prišli peš iz Gruzije z vso opremo in hrano in se tja po vzponu zopet vrnili, vam bo marsikaj jasno.

K pripravi spada še preskrba s hrano. Vodstvo tabora oceni glede na težavnostno stopnjo, po kateri tarifi dobiš hrano. Za vzpone okoli 4. tež. stopnje je tarifa 1,92 rublja na osebo in dan, za vzpone v 5. tež. stopnji pa 2,5 rublja na dan. Iz tega sklepam, da je za nižje ocenjene vzpone še manj, pač svojevrstna stimulacija alpinizma. K tej oceni pripišejo še število dni, potrebnih za turo, nakar greste s tistim listom v knjigovodstvo. Tam vam izračunajo vsoto, za katero lahko vzamete hrane. Imajo seznam zalog s cenikom, po katerem vam po željah do kopejke natančno napišejo nakaznico, s katero greste nato v skladišče po blago. Obredu se pravi »vzjat produkti«. Ko je mene doletela ta čast, da sem prišel na vrsto za ta posel, sem si napisal na listek, kaj kdo hoče, nato pa sem s Koljino pomočjo sestavil listo, ki jo je knjigovodja spremenil v nakaznico. Bolj praktični so seveda vedeli, kaj se izplača in kaj je drago. Draga je npr. čokolada, ki pa smo jo imeli dovolj s seboj. Poceni so bila jajca, konzerve kondenziranega mleka, kruh, paradižniki, slane kumare, jabolka itd. Konservirana hrana je kar okusna, vendar pa je embalaža strašansko nerodna in težka. Konzerve še kar nekam gredo, kompoti pa so v debelih steklenih kozarcih, kar tvori nepotrebno dodatno breme k že tako vedno pretežkim nahrbtnikom. Kaže, da bodo morali tudi v prehrani alpinistov v dobi vesoljskih poletov, kjer se ljudje hranijo s kalorično

hrano iz tub, v domovini sputnikov napraviti še marsikaj. Tečajniki, ki niso hodili na po tarifni lestvici visoko ocenjene vzpone in niso imeli s seboj železne rezerve salame, konserv, paličic Bobi itd. kot mi, so se morali zadovoljiti z bolj skromno izbiro. Jemali so s seboj pač krompir, čebulo, glave zelja. Seveda je tak proviant za v steno nekoliko neroden.

Preden skupina odide na turo, jih seveda postrojijo na »linejki«, nakar vodstvo zadnjič pregleda, ali je vse v redu, posebno oprema. Enkrat je prišel pregledat našo opremo pred odhodom na Pik Svobodne Španije celo načelnik centralne reševalne službe za ves osrednji Kavkaz. Ker me ravno ni bilo tam, so mu seveda velikodušno izpraznili pred nos kar moj nahrbtnik. Kaže, da je bil zadovoljen. No, navadno po zadnjem govoru v slovo požene tonski tehnik ploščo s slavnostno koračnico, nakar udeleženci slovesno odkorakajo v domenjeno smer. Oprema takih skupin je za naše pojme nekoliko nenavadna. Vidiš poleg nahrbtnikov in cepinov še ožgane večlitrske kotličke, sekire in celo drvarske žage. Ko pa enkrat prodreš v skrivnost odnosov med težavnostnimi stopnjami v alpinizmu in želodcem na eni strani in med kavkaškim alpinizmom na drugi strani, se pač več ne čudiš niti butaram drv, ki gledajo nad nahrbtniki raz pleča mladeničev kje visoko pod prelazom Donguz-Orun. Kaže, da benzinskih kuhalnikov nimajo na odmet, za večje skupine, kot hodijo navadno po Kavkazu, pa bi bili še odločno premajhni. Gozdna meja je precej visoko, nikjer ni nikakih koč, bivaki so večinoma le poravnani prostorčki za šotor, v najboljšem primeru pa nekaj desk za zaslon proti vetru in dežju. Ture trajajo navadno najmanj tri dni: odhod iz tabora okrog poldne, bivakiranje pod vstopom ali na najbližjem primernem prostoru, naslednji dan vzpon, nekje na vrhu ali pri sestopu naslednji bivak, tretji dan pa povratek v tabor. Zato je nepogrešljiva oprema teh skupin »palatka«, šotor, brez katerega si ture sploh ne morejo zamisliti. Če so prostori za bivak kje ob gozdni meji, je potem drvarska žaga in sekira kot nalašč. Kaj pa je v nahrbtnikih, si lahko predstavljate, če vam povedo, da trajajo kaka prečenja v najslabših primerih tudi do 15 dni. Seveda ob takih priložnostih še ni nihče umrl zaradi lakote ali izčrpanosti. Pač alpinizem posebne vrste, vendar pa prvinski in mikaven. Tega

mnenja nikomur ne vsiljujem, vendar pa je meni ta način, razen seveda birokratskega in vojaškega dela, bolj všeč kot vse mreže žičnic in avtocest do vrat sodobnih gostiln kjerkoli drugje po gorah.

Nenavadno se nam je tudi zdelo, da je resno poglavje pri pouku novincev prehod preko rek. Ko pa smo na lastni koži ugotovili, da je kar nerodno priti preko obilice tudi nad 5 m širokih rek, ko je najbližji most kilometre navzdol po dolini, če sploh je, smo to razumeli. Dobro je še, če je kje kako deblo, preko katerega lahko pretelovadite s polnim nahrbtnikom, navadno pa se vsa zadeva nekoliko »mokro« konča. Rusi na izbranem mestu mirno prebredejo vodo, ne da bi tratili čas s sezuvanjem ali podobnimi malomeščanskimi navadami. Naši skupini seveda tak način ni bil všeč. Po vodilu, da je reka proti izviru vedno ožja, so jo enkrat primahali do več kilometrov dolgega jezera, kjer je bilo na voljo le še plavanje. V taki smoli je potem čisto vseeno (za ostale), če je prvi do pasu moker, vendar pa potem izposojene dolge spodnjice le rešijo situacijo. Kako se potem »novički« sušijo in kje, nam je ostalo uganka.

Posebnost sovjetskega alpinizma so še »nabljudatelji«. To so skupine, ki jih pošlje vodstvo tabora na primerno mesto, kjer opazujejo navezo med vzponom in poročajo o vsem, kar opazijo nenavadnega. Pri lažjih smereh so to navadno skupine, ki plezajo v kaki bližnji smeri, pa se opazujejo med seboj. Takim skupinam vpišejo v maršrutne liste, s kom morajo biti v stalni zvezi. Skupine so si dolžne nuditi medsebojno pomoč ali pa v primeru težje nesreče obvestiti tabor. Preden smo odšli, je ostala naveza 4 ljudi v smeri 5b v Pik Ščurovskem. Zamudili so lepo vreme zaradi trodnevnega zavlačevanja pri potrditvi maršrutnega lista, v steni pa jih je nato ujelo slabo vreme. Ker pri njih ni navade, da bi se vrnili, so pač bivakirali tri dni in nato nadaljevali vzpon in izplezali. Skupina »nabljudatelj« pa je stalno poročala v tabor, kaj počno in kako se vedejo. Seveda nosijo s seboj »nabljudatelji« močne daljnogledne in včasih tudi oddajnike.

Po opravljenem vzponu se naveze navadno po načrtu vrnejo v tabor. Če prekoračijo »kontrolni rok«, jih seveda iščejo, če pa se vrnejo prej, kot je to po načrtu določeno, to zmede ves sistem. Ker so dobili s seboj hrane za določeno število dni, niso v taboru



upravičeni do hrane za ta čas. Povedali so nam, da navadno take skupine (»izven zakona«) ostanejo kje do roka pred taborom, potem pa vkorakajo. Nam se je dogajalo, da smo po načrtu vzeli hrane za štiri dni, vrnili pa smo se že po dveh ali treh. Negotovost glede kuhane hrane sta nam večala še oba Rusa, ki sta trdila, da moramo biti do izteka časa ob svojem. To nam seveda nikakor ni uga-jalo. Zato smo pred taborom mrmrali: »Esli obeda ne budet, ne pojdem na linejku!« Učinkovalo je izvrstno, seveda smo dobili toplo hrano, kot da ne bi bilo nič, za goste torej le nekoliko popustijo pri pravilih, pa čeprav taborna blagajna pri tem nekoliko zastoka.

Sprejem vračajočih se navez je navadno slovesen. Prvi, ki opazi skupino, ki v gosjem redu koraka za vodjem v tabor, navadno steče do železne plošče, ki nadomešča gong ali zvonec, in razbija po njej toliko časa, da se tabor zbere nasproti »linejki«, kamor prikorakajo »pobeditelji«. Če jih je večja sku-



Ajlama (levo) in Nuam-Kuam

pina in če jih bolj organizirano čakajo, požene tonski tehnik slavnostno koračnico. Ko je skupina na »linejki«, raportira vodja »najstarejšemu po činu«, v najslabšem primeru dežurnemu, da so opravili odrejeni vzpon. Ta tedaj poveljuje: »Pobediteljem tega in tega vrha fiskult...«, nakar se zbrani tabor zadere: »Privjet«, zborovodja zopet »fiskult...«, tabor »privjet« in tretjič tabor trikrat »privjet!«. Zadnji privjet je znak, da je dovoljeno planiti proti vrniviši se skupini in pričeti z nepogrešljivim stiskanjem rok. Takrat navadno domači privlečejo izza hrbtov šopke cvetja in jih stisnejo prišlecem v roke, nakar se počasi vsi zopet razidejo. Poučili so nas, da nam s tem ne bo prizaneseno. Ko smo se vračali s ture in se približevali taboru, sta Boris in Kolja nekje v bližini uredila garderobo, oblekla vetrovki, popravila opremo in nas spravila v taborniški gosji red. Eden od njiju, Boris, je hodil navadno spredaj, Kolja pa zadaj. Proti temu smo bili brez moči, vendar smo uspešno me-

šali korak in ob glasbeni spremljavi hodili »s potegnjenim skalaškimi korakom«, ki nikdar ni bil z ničemer v taktu. Tudi ko smo stali na »linejki«, smo se trudili, da ne bi kazali preveč vojaškega videza. Dobili pa smo vedno velike šopke rož, jaz kot star samec in devičnik enkrat celo čudovit šopek belega kavkaškega rododendrona.

S tem je skoraj tura opravljena, potrebno je le še v vodstvu tabora oddati vpisne listke iz možicev, ki jih je v smeri za kontrolo pustila prejšnja naveza, naše pa bo, ko bo vzpon vnovič ponovljen, prinesla naslednja naveza. Seveda si ob taki kontroli športnih rezultatov ni lahko prigoljufati.

Opremljeni smo bili kar resno. Zraven osebne opreme, ki jo je imel vsak posameznik, smo dobili visokogorske čevlje, ki nam jih je izdelala učna delavnica tovarne Alpina iz Zirov. Ti čevlji so imeli za plezo v granitu uvožene podplate Vibram Montagna, model je ustrezal, rabili nismo nikakih gamaš, ker je zgornji rob čevlja nasedel tesno na nogo.

Držali so mokroto še kar dobro, pri pohodih skozi travnato goščo po dežju, ko smo bili mokri do poslednje nitke, pa nam je jasno tudi v čevljih žvrkljalo. Vsem pa so bili nekoliko preveliki, na nekaterih parih pa so se odlepili podplati. Imeli smo tudi puhaste jopiče, ki so bili že v Himalaji. Tudi tukaj so se obnesli odlično, posebnost, vredna omembe, je njihova dolžina, prekrivajo ves osrednji del telesa. Za bivake na prostem smo imeli vsak svojo bivak vrečo in »slonovo nogo«, nekako polovično spalno vrečo do podpazuhe, ki se je odlično ujemala s puhastim jopičem za spanje zunaj. Škoda le, da so bile slonove noge vsem nekoliko prekratke, v prihodnje jih bo treba brezpogojno podaljšati. Te slonove noge, gamaše in viharne hlače nam je odlično izdelala po naročilu tov. Mara Trnovec. S seboj smo nosili tudi himalajske puhaste rokavice, ki so prišle prav ponoči in v hudem mrazu. Od ostale opreme smo imeli še spalne vreče in šotore, ki pa jih nismo nikoli rabili. Le enkrat smo vzeli na turo precej lažji ruski šotor. V taboru smo nosili enotne trenirke, opremljene z znakom PZS. Dereze in cepine smo imeli vsak svoje, prav tako tudi ledna kladiva. Vrvi smo vzeli s seboj dve 80 m Edelrid 9 mm in več 40 m Edelrid 11 mm, ki so vzbujale občudovanje gostiteljev. Od kovačije smo imeli omembe vredne le lahke vijačne ledne kline — odčepnike, vse ostalo pa je bila navadna vsakdanja oprema.

Za na pot in za »višinski dodatek« smo vzeli s seboj razne mesne konzerve tovarne »Emona« iz Zaloga, domačo salamo, sladkarije, čokolado in zelo primerni vitergin, namesto prepečenca pa paličice Bobi. Vsak je imel zavoj s potrebno opremo za prvo pomoč, proti sončnim opeklinam pa nam je tovarna Vedrog pripravila Trisul mazilo, ki nas je obvarovalo vsakih nevšečnosti. Pomemben del opreme so bile še čelne svetilke, ki so nam omogočile hojo po ledenikih v vsakem nočnem času.

Tako preskrbljene nas je seveda bodla v oči oprema sovjetskih alpinistov. Če veste, da hodijo po snegu in ledu in plezajo v suhi skali v usnjenih čevljih, ki imajo na vrhu platneno ogležnjico, spodaj pa usnjene podplate, opremljene s tricouni, se vam bo to zdelo nemogoče kakor meni, vendar pa je le res. Če prištetete k temu še to, da jih dobijo v skladišču tabora, torej da niso izdelani po meri, bo vsakemu, ki je bil kdaj pri vojaki,

takoj vse jasno. So pa po mojem mnenju odlični za hojo po travnatih strminah, ki pa jih v Kavkazu tudi ne manjka. Uradno dobijo še platnene vetrovke in viharne hlače, dopolnjene s prsnim delom in naramnicami, perilo in pokrivala pa navadno niso iz socialističnega področja. V taboru so na voljo tudi cepini, ki imajo le nekoliko premočna ratišča; klini čudnih oblik, narejeni večinoma na roko — človek nikjer ne zagleda poštenega kroparja — ter precej nenavadni, vendar pa dobri ledni klini, ki bi jim lahko očital le težo, itd. Dereze imajo »prešane«, precej močne, prestavljive le naprej in nazaj. Trakovi pri derezah in cepinih so zelo solidni. Višji sloj alpinistov je opremljen še s svedri za skalo in vrtavčki, ki jih zelo pogosto uporabljajo. To celo tam, kjer je pri roki kaka špranja. Pač stvar navade. Menda jih načelno izbijajo in obenem razbijejo vrtno, tako, da imajo, razen skale seveda, vsi enake pogoje. To pojmovanje je po mojem rahlo čudno, ker pa nisem nikakšen misijonar, se v to ne vtikam. Uporabljajo stremena z aluminijevimi prečkami, videl pa sem celo nekake aluminijaste sedeže, ki olajšajo vrtanje. S seboj baje nosijo tudi viseče spalne mreže, ki jih vpnejo v kline. Vrvice in vrvi imajo poleg konopljenih v zadnjem času še iz kaprona, nekakega pradedu umetnega vlakna, ki pa se še ne da barvati. Te vrvi po izdelavi in voljnosti močno spominjajo na »otočanko«. Poleg šotorov nosijo s seboj v težje stene še bivak vreče, ki jim pravijo »palatka Zdarskega«. Te vreče imajo v višini obraza nekaka okenca. »Zdarske« in normalni šotori so narejeni iz impregniranega blaga, ki drži vodo. Iz istega blaga imajo tudi pelerine. Nylon s svojimi sorodniki pa tam v alpinizmu še ni prodr.

O sovjetskem alpinizmu na splošno se ne da na kratko mnogo povedati. Kako je z njegovo zgodovino in sedanostjo, nas bo verjetno lahko seznanil v stalnih rubrikah urednik PV. Dosledna obdelava te teme pa je stvar posebne študije. Lahko pa povem nekaj besed o alpinistih in alpinizmu, kakršnega smo videli mi.

Ljudje, ki hodijo v ZSSR v gore, se dele v turiste in alpiniste. Turisti so, gledano z alpinističnega stališča, »uboge pare«, ki hodijo večinoma po uhojenih poteh po dolinah in čez prelaze. So organizirani v svojih organizacijah, imajo posebna pravila itd. Hodijo

slikovito oblečeni vsak v svoje, obuti so zelo pogosto v platnene copate tipa Borovo. V trgovinah po dolinah si kupijo hrane za nekaj dni, nato pa z njo v obilnem nahrbtniku lagodno za nosom. Zbirajo se v večje ali manjše skupine, pri večjih je obvezen gosji red. Po poti občudujejo naravo, potočke, vrhove, oblake, predvsem pa bogato floro. Letajo za metulji in pisanimi cveticami, taborijo kjerkoli ob tabornih ognjih, imajo pa organizirane tudi zaresne tabore. Vodijo jih celo do »Prijuta odinadsatih«, edine »koče« nekako v našem pomenu besede pod Elbrusom na 4137 m, in to tako, da jih pripeljejo do zavetišča pod ledenikom take, kot okoli navadno hodijo »v svojem«, tam pa jih opremijo s čevlji in vetrovkami in odpeljejo preko ledenika na Prijut. Tam lahko uživajo gorski zrak in svojo hrano, posušijo čevlje, zvečer zapojejo, poveseljačijo in prespijo, zjutraj pa odidejo navzdol do zavetišča, kjer na vetrovke in čevlje že čaka naslednja skupina. Tudi na Prijutu kuhajo po skupinah, kar prinesejo s seboj. So pa zelo tovariški in radodarni, tudi do nas so bili. Osvojili smo njihove simpatije s še kar ubranim petjem, ki je ganilo celo »sestro hozjajko«, oskrbnico. Če ne bi Miha črtal s sporeda in protokola najbolj poskočnih in sočnih pesmic, bi se verjetno zblížali še bolj, tako pa o turistih nimamo kakih bolj podrobnih informacij iz prve roke.

Razred smelih, možatih in pogumnih tvorijo alpinisti. Najbolj številni so začetniki, »novički«. Tisti, ki so se prvič odločili poskusiti, kar prospekti »alplagerjev« gostobesedno obljublajo. Mladi ljudje, ki so na ta ali oni način nekje daleč v ravnini nekaj slišali o alpinizmu, prestali vsa rešavanja, komisije, zdravniške preglede, razdelilnike itd. in so končno prišli s kovčkom do izhodne železniške postaje, kjer jih počaka avtobus ali kamion, ki jih pripelje v tabor. Tam padejo v kolesje organizacije, ki jih razdeli po skupinah in stanovanjih, jim da vsa navodila in potrebno opremo: hlače, vetrovke, čevlje, celine, dereze, kladiva, kline in celo učne knjige. Seznanijo jih z osnovno teorijo, praktično naučijo nekoliko osnovne tehnike na ledu in oštevilčenih skalah, nato pa jih odpeljejo na nekaj standardnih pohodov po ledenikih in preko plazov. Za konec opravijo lažji vzpon na enega od bližnjih vrhov, dvajset dni se po načrtu izteče, tedaj jim slovesno izročijo značke »Alpinist ZSSR«, jim

poberejo opremo in jim dajo na voljo; ali gredo peš preko prelaza v Svanetijo in dalje k Črnemu morju, kar traja tri dni, ali pa jih odpeljejo do izhodne postaje na vlak. Večina izbere črnomoško varianto. Med »novički« prevladujejo izobraženci: inženirji, zdravniki, učitelji, študentje. Kaže, da predstavniki delavskih in kmečkih množic mnogo raje gredo v kak letoviški kraj ob Črnem morju.

Višjo skupino predstavljajo »značkisti« ali »razrjadniki«. To so tisti, ki so že bili nekdanj »novički«, sedaj pa se kot alpinisti začeti ali pa že kot prekaljeni gorniki povzpensajo po športni lestvici, ki pozna v tej skupini tri razrede: tretji, drugi in prvi, najvišji. Kaj vse morajo opraviti, preden zlezejo iz enega v višji razred, si lahko ogledate v avg. številki PV, 1963, jaz vas z razpredelnicami in navedki ne bom več moril. Na »razrjadnikih« pa se vidi, da niso več preplašeni, pač pa da imajo že nekaj lastnih izkušenj in želja, počasi postajajo razposajenci z bolj samostojnim značajem, že ločijo, kaj na turi rabijo in kaj je odveč. Njihove želje, preiti preko vsakoletne obvezne »trenirovke« kar najbolj hitro na vzpone, belijo vodstvu lase.

Vmesna stopnja so instruktorji. Ti so se razvili iz značkistov, opravili kak tečaj in sedaj vodijo skupine na »voshoždenija« ali pa jim predavajo. So večinoma zaposleni kje v Ukrajini. V službah pa jim kot instruktorjem alpinizma nudijo precej ugodnosti. Eno leto delajo 7 mesecev v tovarni, rudniku ali pisarni, 4 mesece preživijo kot instruktorji v kakem alplagerju, mesec dni pa imajo dopusta. Vsako drugo leto pa delajo le po 4 mesece, 4 mesece preživijo v alplagerju poleti, 4 pa pozimi. Poleg instruktorstva pridno nabirajo pogoje za najvišji cilj, znak in naziv mojstra športa. Sodelujejo večinoma tudi na raznih alpiniadah, tekmovanjih, odpravah in podobno, potem pa se kažejo z značkami I, II ali III stopnje, ki jih za najboljše vzpone podeljuje osrednji svet vsako leto. Delo z alpinisti cenijo vsak po svoje, enemu so ljubši novički, ki vse ubogajo in vzamejo resno vsako navodilo, drugemu pa kaki razrjadniki, ki si že sami postavijo šotor, naberejo drva, varno hodijo itd.

Najvišji tip alpinista so mojstri športa. To so večinoma resni alpinisti silne kondicije in vzdržljivosti, ki jim je cilj znak najboljšega alpinista ZSSR vsakega leta, ali pa so že umirjeni vodje ali tehnični vodje taborov,

kjer kažejo, da so nekoč nekaj pomenili, sedaj pa prepuščajo to mlajšim. Nekateri osvajaajo z odpravami sedemtisočake Pamirja in Tien-Šana ali pa se zaganjajo v še nepreplezane stene Kavkaza, drugi pa mirno delijo mlajšim vedo in pravico ter čakajo na pokojnino.

Vsi alpinisti pa imajo nekake knjižice, kjer jim vodstvo potrjuje vzpone. Te knjižice imajo razne rubrike za karakteristike in ostalo šaro, instruktorji pa imajo slične instruktorske knjižice, tako da je kontrola popolna. Seveda ima sv. Birokratius pri zadevi precej veselja.

O teh alpinistih kot ljudeh bi težko rekel kaj slabega. Imajo pa seveda svoje posebnosti. Samoumevno se podrejšajo tabornemu življenju in disciplini, sem in tja pa le skočijo preko ojníc. Če jih pri tem dobijo, je glede na prekršek najvišja kazen izgon domov in verjetno konec alpinistične kariere. Prestopke proti tovarštvu in disciplini ureja svet tabora — zbrani vsi tečajniki in stalni prebivalci. Proti množici 250 ljudi se seveda malokdo postavi. Manjše stvari, ki zadevajo red, pa presodi samo vodstvo tabora.

Vsi tečajniki in stalni prebivalci so bili do nas pozorni in vljudni, vendar ne vsiljivi. Nekoliko so nas motili le »značkarji«, to je tisti, ki zbirajo različne znake, značke itd. iz veselja do zbiranja. Sploh je značkarstvo v ZSSR zelo cenjeno in razvito. Na sprejemu v Kijevu so nam kot posebno odličje podarili značke pravkar minule spartakiade, ki so jih pred nami jemali iz blagajne. Vsaj jaz nekako nisem znal pravilno ceniti tega darila, vendar pa mora med njimi pomeniti podarjena značka precej. Take značke zbiralci stalno menjujejo, hodijo za redkimi primerki in napeljujejo prijateljsko — trgovske stike. Zelo so bile cenjene značke naše GRS. Miha jih je previdno in pozorno delil višjim živinam, nižje pa so se gnetle okoli nas, uporabljale vse mogoče in nemogoče zveze itd. tako da nam je bilo včasih kar nerodno. Za GRS značko je izkupil nekdo znak instruktora alpinizma I stopnje in sedem znakov »Alpinist ZSSR«. Kar tako so nam podarjali različne značke, od glave Lenina v mladih letih, uokvirjene v rdeči zvezdi, pa do portretov vesoljskih letalcev in sputnikov.

Za razliko od prve odprave, ko so debatirali z Rusi le o različnih poteh v socializem, glediščih te ali one strani in njih vtisih, to pot tega ni bilo. Posamezniki so zelo razgledani

v poeziji, literaturi, glasbi itd., tako da je bilo snovi za pogovor dovolj. Z možko polovico tabora pa smo se seveda najboljše razumeli ob pripovedovanju raznih presnih, polmastnih in mastnih zgodbic, ki jih pri njih večinoma pripisujejo armenskemu radiju Erivan, ki baje odgovarja zelo duhovito na vsa mogoča in nemogoča vprašanja poslušalcev. Ko se pripovedovalci razvnamejo, je debata bolj živahna od vsake mednarodne v OZN ali kje drugje. Če pristavim, da nekateri zelo dobro poznajo Švejka, je menda povedano vse.

Zanimivo je mogoče še to, da imajo več definicij alpinista. Ena pravi: »Alpinist je človek, ki išče težave, je pa zelo vesel, če jih ne najde.« Druga pa trdi, da je alpinist tisti, ki sredi poletja išče zimo, pozimi pa komaj čaka poletja.

Odnosi s takimi ljudmi so seveda lahko zelo dobri, če najprej doženeš tiste majhne razlike v pojmovanjih in ugotoviš, kdo bo moral popustiti. Tja smo šli z nekoliko mučeniškimi občutki, kaj bodo z nami vse počeli. Zlasti zato, ker je Miha že doma pridigal o podrejanju in disciplini. Vendar pa se je na naše nemajhno veselje stvar le zasukala nam v prid. Na trenirovko smo morali v nekaki vrsti, nato pa smo na to nekoliko pozabili. Ko pa smo se vračali z Elbrusa, je počilo. Preko ledenika do Ledne baze smo hodili dva ali trije skupaj, na Ledni bazi pa smo se počakali in jo mahnili navzdol. Dohitel nas je kamion, ki nas je pobral. Ostal je le Milan, ki je bil nekje v bregu zaverovan v slikanje rož. V Terskolu nas je čakal kamion iz tabora, vendar brez Milana nismo mogli nikamor. Tedaj je Kolja, ki je najbolj gledal na disciplino, šel k Mihi in mu z nekoliko strožjim glasom dejal, da tako pač ne bo šlo. Že prej da je gledal, da hodimo kot tolpa, on pa da zahteva red in vrsto, nikakih cepljenj itd. Pritožil da se bo pri vodstvu tabora. S tesnobo v srcu smo prisluhnili. Priznam, da sem pričakoval, da bo planil Miha po nas. Vendar pa sva se oba s Koljo zmotila. Ni nalletel na pravega. Miha mu je odbrusil, da ne dovoli, da bi kdorkoli vpil nanj. Mi smo alpinisti, ki smo prišli v Kavkaz v gore, ne pa na vojaške vaje. Če jim to ni prav, lahko gremo tudi domov. Ne rabimo pa nikakih pestern, ki bi se drle na nas. Debato, kdo na koga vpije, je pretrgal Tolja, ki je Koljo s pretvezo, da gresta v gostilno, odpe-ljal stran. Miha je gledal kot ris, nekajkrat si

je popravil klobuk, nazadnje pa rekel, da lahko gre pit tudi on in to za svoj denar. Z Jožo sva izrabila priložnost in se ponudila, da mu pri tem pomagava. Vesel sem bil, ker sem spoznal, da pregrade rojstnih letnic tukaj slovenskim alpinistom nič ne pomenijo. Čeprav smo iz različnih rodov, podobno čutimo in reagiramo, ne da bi se o tem kaj menili. Pred prodajalno smo srečali Toljo in Koljo s steklenicami vina. Tolja je takoj začel opravičevati Koljo, da ni mislil tako hudo, tudi Kolja je bil že bolj mil, kaže, da mu je oni spotjo že opral glavo. Od razprave, kdo je koga užalil, sem imel največ koristi jaz, ker sem v trenutni zmedii izpraznil dve steklenici, ki sta mi jih molila zdaj ta, zdaj oni. Takoj je začelo kazati na bolje: Miha je srečal starega znanca in prijatelja zaslužnega mojstra in organizatorja alpinizma tov. Maleinova, ki nas je povabil domov. Bil je že pri nas v Sloveniji in je znal nekaj slovenskih besed. V instruktorskih očeh smo zaradi tega pridobili na ceni, naenkrat so bili voljni počakati, kolikor hočemo. Po obisku pri Maleinovu smo zavili celo na narzan (= izvir mineralne vode), za kar so prej strogo trdili, da ni časa. Na narzanu smo dobili vodjo tabora, tov. Markova, ki nam je čestital k uspehu na Elbrusu, od nekje je privlekel celo šopke rož in konjak. Zvečer pa je priredil v taboru zakusko v proslavo »naše zmage nad Elbrusom«, v resnici pa zato, da bi zagladil spor. Začutili smo trdna tla pod nogami, potem smo lahko hodili samostojno okoli, naslednjič sta šla oba instruktorja le do pol stene na »nabljudateljstvo«, nato pa so predlagali, da naj gresta z eno skupino kot samostojna naveza, na kar smo pristali.

Kar se tiče vsake plemenite tekočine, ki ima dva grada več kot Ljubljana, vlada v taborih »suhoj zakon«. Skratka, prepovedano je uživanje vsake tekočine, ki »vtopi vse skrbi«, dviguje moralo in duha. Če pa upoštevate, da je alpinizem pri njih šport in s tem v zvezi strogo prepoved, na drugi strani pa široko slovansko dušo, lahko takoj zasumite, da se vsa zadeva sem in tja slabo konča. Vodstvo tabora ugotovi npr., da je naenkrat izbruhnilo silno zanimanje za biljard in da je v sobi za biljard ob večerih silna gneča. V pogubo temu športu opazi vodja tabora, kako vleče nekdo v to sobo zajeten kovček. Ker pa so biljardni rekviziti precej nerodni za v kovček, vpraša tovor-

nika, kaj prenaša. Ta gladko odgovori, da bi rad prijateljem pokazal nekaj fotografij. Imel je smolo, da so fotografije zanimale tudi vodjo: ko pa je ta odprl kovček, je zagledal zbirko steklenic vodke. Navdušenje za biljard je zamrlo, tovarnika so kazensko poslali domov, zaplenjeno vodko pa dali Pjotru Adamoviču v »spasfond«.

Drugič zopet se pojavi plima prošenj za dovoljenje za v 5 km oddaljeno pošto v vasi Elbrus. Vse bi bilo v redu, če bi se »pismarji« pri povratku ne obnašali, no, saj veste kako. Seveda, 50 m za pošto je gostilna, kjer pečejo »šašlike« in točijo vse, kar hočeš. Vodstvo je nekaj najbolj razglašanih »pismarjev« poslalo domov, v taboru pa organizirajo poštno službo in obesijo velik nabiralnik. Ljubitelji narave nato prosijo za dovoljenje, da bi šli ob prostih dnevih k izviru mineralne vode, po rusko na »narzan«. Ta je kot pošta v glavni dolini Baksana, le da od odcepa v nasprotno smer, navzgor. Tudi ob narzanu je paviljon, kjer pečejo šašlike. Trdijo, da za paviljonom dobiš tudi kaj drugega kot narzan, toda vodstvo je zopet postalo pozorno na vedenje tistih, ki so bili tam. Ugotovili so, da jih gre k narzanu le četrt, ostali pa zavijejo k pošti in 50 m dalje. Tako ugotovitev plača seveda zopet kdo z odhodom domov, tiste pa, ki jih žeja po mineralni vodi, preusmerijo k drugemu izviru, četrt ure nad taborom.

Zaloga takih priložnostnih domislic je neizčrpna, zgodbic o tem, kaj počno, ko po dolgem času zopet pošteno poduhajo špirit, ne bom pravil. Stalnemu osebju je v tem primeru strah in trepet že znani Rototajev, ki puli z oblek značke mojstra športa, trga izkaznice in vodi o vsakem posebej črno knjigo. Nič ne more le starim, prekaljenim borecem, ki celo v zaključni besedi tečajnikom, ko gredo domov, rečejo, da če bodo pili, v taboru nikakor ne smejo. Če pa bo kdo pil na njegovo zdravje, naj mu pa pošlje — pozdravno brzojavko.

Včasih pa je sijalo, vsaj nekaterim, sonce tudi na tem področju. Za skupine, ki so se vrnile s težjih vzponov ali prečenj, zlasti prvenstvenih, so imeli pripravljene »mize zmagovalcev« v jedilnici na častnem mestu. Na teh mizah so bile poleg hrane in cvetja tudi steklenice koruznega šampanjca ali vodke, pač po vrednosti smeri. Zaradi dogodkov, ki so takim proslavam navadno sledili, pa so to lepo navado v žalost vseh opu-

stili. Sedaj uradno duhajo vodko le na slavnostnih banketih ob tej ali oni priložnosti in pa seveda ob zaključkih sezone, ko tabor za nekaj časa zapro. Ne mislite pa, da so takrat zraven tudi tečajniki.

»Šašliki« so kavkaška posebnost, nekaj takega kot ražnjiči, le da iz ovčetine. Dobro pripravljene so zelo okusne, čeprav ostala kavkaška taborna kuhinja ni preveč blizu dunajski. Vendar pa je bilo naše geslo »kolorija je kalorija« in se nismo preveč zmerjavali nad obliko. Privadili smo se celo temu, da namesto solate dobite na krožnik kar celo, oz. le prerezano umito surovo kumaro ali pa paradižnike s smetano. Zajtrk je bil navadno precej obilen, nudil je priložnost, da so bili lahko sesekljeni zrezki vsaj dvakrat na dan na sporedu. Po zajtrku ali večerji je na vrsti obvezni čaj, opoldne navadno kompot. Če povem še, da se dodatku pravi »dokladok«, sem s tem morebitnim zanamcem povedal vse, kar rabijo na tem področju.

Naš odhod je sovpadel z »dnem šahtjėrov«, kar je bilo seveda dvojna prilika za slavnostno večerjo. Po obveznih nagovorih in zdravicah smo poskusili prvič kavjar in poslednjič šašlike, nato pa smo se dvomljivo smehljali zdravicam, ki so naše uspehe in sposobnosti kovale v zvezde. Ko so bile zaloge vodke izčrpane, grla pa utrujena od petja, smo tudi s tem končali. Drugo jutro smo stisnili nekaj rok, prikimali na vabilo »Pridite še, bomo šli na Užbo!« in zlezli v avtobus, ki nas je odpeljal Pjatigorskiju in domovini nasproti.

Če pa koga zanima, kaj me je naenkrat prignalo v krog sodelavcev PV, mu povem, kaj je armenski radio odgovoril na vprašanje, kako se je mogoče usesti na ježa: »Prvič, če ga prej obrijete; drugič, če to zahteva domovina!«

*Ta številka je posvečena naši kavkaški ekspediciji 1963. Nekateri članki o Kavkazu in posnetki naše ekspedicije bodo objavljeni tudi v marčni številki našega glasila. Op. ured.*

## Za šalo in zares

Nadaljevanje

Miran Marussig

### 3. PETER BO ALPINIST!

KAMNIŠKO SEDLO: — sonce, na jugu oblaki, nad vrhovi modro nebo.

Potem, ko je Gregor (alpinist) preplezal s tovarišem Petrom Szalay — Gerinovo smer v Turski gori, je prišel do Kamniške koče. Odvrigel je vrvi in žvenketajoči železni pribor, slekel jopič in legel na bok tako, da je sonce grelo obraz in belo bedro njegovih leve noge. Pri plezanju je namreč strgal hlače. Ni vedel natanko kako, ali ob klinu ali ob skali, vsekakor pa so vihrale cunje okrog noge ko signalne zastavice na tovorni ladji. Gregi je bilo to v strašansko veselje. Junaštva namreč ne sodimo samo po dejanjih, sodimo ga tudi po videzu. In je vse nekaj drugega, če pride nekdo iz bitke krvav, obrcan in raztrgan, kakor samo prestrašen in bled. Efekt je efekt in zanj bi dal Gregor tudi svojo trdo alpinistično glavo.

Gregor ni imel nahrbtnika, nekaj zato, ker bi moral deliti težo opreme na pol, nekaj zato, ker mu je pomenila Szalay—Gerinova smer takorekoč mali zajtrk. Pa tudi sicer ni bil človek, ki bi karkoli delil. Smer je bila njegova! Petra je vzel s seboj, ker moramo skrbeti za naraščaj, naraščaj pa naj spozna, kaj je mojstrstvo in naj se uči pri vzorih. Peter je sicer nosil nekaj obleke, nekaj drobnarij in nekaj jedače in je tudi res, da ga je vso pot varoval, ampak plezal je drugi. Drugi v navezi pa je obenem zadnji in je bilo Gregi prav vseeno, če je Peter lovil sapo, če se je mučil ob izpenjanju vrvi in če je preklel Tursko goro od vrha do tal. Imel je namreč eno



samo dolžnost: pobirati stopinje in hiteti za mojstrom.

»Skuhajva juho,« je dejal Gregor in ker se pri tem ni premaknil, je Peter natanko vedel, kaj je njegova dolžnost. Vzel je kuhalnik, pristavil posodo z vodo in skuhal kokoško godljo. »Hja,« je rekel Gregor, ko je srebal »pravično« razdeljeno pijačo, »če ne boš alpinist, boš vsaj kuhar«. Peter se je junaško nasmehnil, s težavo pogoltnil kruh in je bil prepričan, da mu ni sojeno priti v nebesa. Nebesa pa so bila Gregorjevo plezalsko znanje, njegov ugled in na splošno to, da je bil alpinist. Za to čast pa bi Peter v tem hipu — tudi umrl. Oblaki so prekrili nebo, zapihal je veter in konec je bilo prijetnega ležanja.

»Greva!« je dejal Gregor, obesil nase vrv, kline, karabine, kladivo pa je zataknil v posebej zanj pripravljen žep. To je bil plezalski bog v malem, tako je vsaj menil Peter in ga je takoj potem, ko je Gregor potegnil pipo in jo prižgal, na glavo pa poveznil klobuk s širokimi krajci, povišal še za stopnjo višje. (Superbog!)

»Dež bo, poba,« je dejal Gregor in gledal oblake. »Najbolje bo, če se kar hitro poženeva v Bistrico. Glej, da me boš dohajal«. In se je pognal z divjimi skoki v dolino. Peter je zajel sapo, prijel nahrbtnik in stekel za njim.

Gregor je bil prožen, bil je mlad. Zelene ruše so bile zanj samo prožne blazine in na njih je odskakoval ko na peresih. Po travi je drvel v vijugah, ko da vozi slalom. In vse bi bilo prav, če ne bi sem in tja gledal iz zelenih ruš kak trd, nesramen kamen. Gregor je skočil, noga je treščila ob apnenec in zglob v sklepu je zahreščal, ko da se je strl oreh. Gregor je kriknil, Peter pa lastnim očem ni mogel verjeti, ko je videl, kako se je njegov bog zrušil kakor prazna vreča.

»Noga, noga,« je stokal Gregor, »šla je — k vragu. Peter — pomagaj!«

»Grem po reševalce,« je prestrašeno jecljal Peter.

»Ne, ne,« je skoraj jokal Gregor, »ne bom sam tu. Skupaj greva, počasi. Šlo bo, mora iti! Te preklete skale, pljunem nanje!« Peter je snel nahrbtnik, povil je nogo in pripravil vse tako, ko dober kmečki zdravnik. Potem so šli: nahrbtnik na Gregi, Grega na Petru, Peter na rušah. Korak za korakom, kamen za kamnom. Navzdol, vedno navzdol proti Bistrici. Tudi dež je bil, kakor je prerokoval Gregor, in ju je opral do kosti. Grego je tresla

vročica od bolečin v členku, obenem pa ga je nesramno mrazilo prav po levem bedru navzgor ob strganih hlačnicah. Tudi Peter je občutil vso veličino reševanja v gorah, ko mu je ob vsakem koraku skoraj prelomilo hrbtenico. Ampak potem ko je ob petih zjutraj prikrevsal z Grego v Bistrico je zanesljivo vedel, da ne bo samo kuhar. Da bo tudi — alpinist!

#### 4. RAZGLEDNICE

##### POMLADNA

Lubnik, 1027 m. Srednje visoka gora z gostilno na vrhu. To je obenem tudi planinski dom.

S Tomažem greva po cesti. Prah nama sili v usta, iz avtomobilov pa kažejo zobe prvi pomladni turisti. Tudi žafran cvete in sem pa tja kak zvonček, za katerega ne vem, ali je bel od prahu, ali kar tako, sam po sebi. Za prvim ovinkom je piknik: trije avtomobili, en tranzistor in nekaj ljudi. Ljudje so za dekoracijo, avtomobili in ostala ropotija pa je že del narave.

S ceste zavijeva k Sv. Lovrencu. Cerkev je silno stara, kar je zanimivo, ni pa moderno. Zato pustim practico v nahrbtniku in bom film uporabil potem na vrhu, če bo kaka dobra družba. Drugače seveda ne.

V Breznici greva mimo hišic, podobnih čebelnjakom, za katere pravi Tomaž, da so »pajštbe«. To so bile nekoč kopalnice (Bade-stube), kjer se je vsa kmečka družina enkrat tedensko odmočila. Če je bilo na razpolago milo, tudi namilila, kako je bilo s



sušenjem, pa ne vem. Pri nas imamo brisače. Sicer gredo ob barvo, suhi smo pa le. »Pajštbe« je potem prepovedal presvitli knezoškof, ker so bile vir pohujšanja. Kmetje so naredili iz njih svinjake, kopanja so se pa odvadili. Napredek je šel torej od starih časov vedno nezadržno naprej.

Spet cesta in nekaj prahu, ampak midva že hitiva proti vrhu. Prehitiva nobel oblečeno družbo, ki parkira pet minut niže, pa je pohvale vredno tudi to, da je do koč vendarle nekaj hoje. Če za nič drugega, je dobro za ledvice in za jetra, sicer bi teže prenesla dodatno obremenitev v obliki odlične škofje-loške domorodnice.

Vrh je natanko tak, ko tedaj, ko me je prijeljal sem moj prvi planinski vodnik. Edina sprememba na njem je nova koč in magnetofon s trakom, dolgim kakih dve sto metrov. To pomeni uro in pol čistega rajanja. S Tomažem rajava samo tretjino traku, potem pa greva dol tudi zato, ker je Tomaž klasik in hoče imeti vsaj enkrat na teden mir. Čudak! Spuščava se po grebenu, ki je strm, zato pa lepo markiran. Od pike do pike, od grma do grma. (Za trdoglave pot brez mačete ni prehodna.) Toda črn trn tako lepo cvete in tudi moje hlače zacveto. Odlomim vejo in odnesem s seboj šop belih cvetov. V njih je nekaj modrega neba, nekaj sonca in ščepec prijetno dišeče pomladne zemlje.

Se nadaljuje

## Elbrus

Ljubo Juvan

Po dolgi vožnji smo v Kislovodsku zapustili vlak in se premestili v avtobus. Še dve sto kilometrov in na cilju smo. V daljavi se iznad prostranih koruznih in s sončnicami posejanih polj dvigujeta dva zasnežena vrhova, Elbrus. Izreden kontrast. Ostalih gora ni videti.

Elbrus je bil prvi vrh, ki smo ga obiskali med našim bivanjem na Kavkazu. S svojimi 5633 metri je najvišji med sedmimi pettisočaki Kavkaza. Pomaknjen je na sever iz glavnega grebena in po nekem ruskem mnenju tudi najvišji vrh Evrope. Ima dva vrhova, glavni in vzhodni, ki je visok 5595 metrov. Tehnično ni zahteven, do izraza pa pride višina.

Po uspešno opravljenem treningu v kopni skali smo v lepem jutru zapustili alpinistično taborišče Elbrus v dolini Adil Su. Tovornjak nas je zapeljal navzdol v Baksansko dolino in dalje proti Terskolu. Cesta je še nedograjena in krčevito se oprijemamo tovornjaka. No, šofer ni izgubil potnikov in ko smo v Terskolu zavili strmo v breg, se je brzina zmanjšala. Cesta je drzno, a spretno izpeljana po pisanih travnatih pobočjih, med bazaltnimi skalami in borovci. V višini 3000 metrov je bilo prijetno, vendar precej »pretresljive« vožnje konec. Pretovorili smo nahrbtnike na naša pleča in vzpon se je pričel. Vreme je bilo čudovito. Prvič smo uzrli dvoglavo Užbo in daljne pettisočake Bezengijske skupine. Tik pred nami pa se dviguje mogočna severna stena Donguz-Oruna in Nakra-Tau. Kaj kmalu smo ugotovili, da naši nahrbtniki niso ravno prazni. Čudoviti pogledi na sosednje gore so nas prikovali na daljši počitek. Elbrus pa je blestel nam nami in to nas je spravilo na pot. Preko poslednjih bazaltnih skal smo stopili na ledenik. Široka gaz je držala navzgor proti »Zavetišču 11«, ki je že na 4100 metrih. Elbrus in sosednje gore so zagrinjale megle. Skozi okna pa so se tu in tam prikazali neznan zasneženi vrhovi. »Zavetišče 11« se je iz bližine spremenilo v veliko koč. Razgledna jedilnica je bila pravo nasprotje sicer udobnih a temačnih sob. Tu je bilo že precej turistov. Razvilo se je prijetno vzdušje, ko smo s skupino ruskih turistov tekmovali ves večer v petju. Moril nas je pa sklep ruskih spremljevalcev, da naslednji dan ne smemo na vrh. Samo do 4800 metrov za aklimatizacijo in ledeni trening! Zato smo se naslednje jutro dokaj pozno odpravili na pot. Vrh ima smučarsko naklonino in je videti dosegljiv v par urah. Vendar razdalje močno varajo. Od zavetišča do vrha je še 1500 metrov višine. Lep dan je tu zgoraj. Širitisočake zagrinjajo megle. Kaže, da vreme ne bo več dolgo. Radi bi šli na vrh. Vajeni svobodnega alpskega alpinizma, kjer ti le gore same ukažejo umik, besnimo nad odločitvijo, da je za danes dovolj. Nekaj zagnanih nas je spredaj pred ostalimi. Ko nam ruski spremljevalec zatrdi, da bo izgubil službo, če ga ne ubogamo, se vrnemo. Zdi se mi, da se nam za hrbtom smeji Elbrus, ko vrši veter preko zasneženih pobočij. Ko smo dosegli koč, je pričelo snežiti. Miha pa mi pridiga zaradi neposlušnosti. Kar hodim v gore, se ne zaletavam z glavo v zid. Aklimatiziraš se pa tudi ne v enem dnevu, posebno še, če ti zvečer do enajstih tuli zvočnik na ušesa. Kaže, da je taka navada v vseh ruskih taboriščih in kočah.

Kmalu po polnoči nas vzdigne Boris. Gremo na vrh. Pogledam skozi malo okence in ne verjamem zvezdam in luni, ki sije po ledenikih. Hitro smo nared. Še nezgoda. Tik pred odhodom padem za koč do kolen v vodo. Kar v mokre čevlje preobujem suhe nogavice in hitim za drugimi, ki so že odšli. Danes sem zadnji, kot sem obljubil Mihi včeraj, ko me

je grajal zaradi bezljanja naprej. Počasi pridobivamo na višini. Rumena proga na vzhodu naznanja skorajšnji dan. Prvi žarki pozlate vrh, daleč na zapadu pa uzremo veliko senco Elbrusa na meglicah, ki se dvigajo nad vrhovi. V sedlu počivamo. Tu se pobočje strmeje dvigne proti vrhu. Preko zadnje strmine se že v soncu prekobalimo na veliko ploščad. Vrh je še dobrih sto metrov proti zapadu. Boris je že na vrhu. Sedaj nisem več zadnji. Na vrh gremo, kot kdo more. Višina se že pozna.

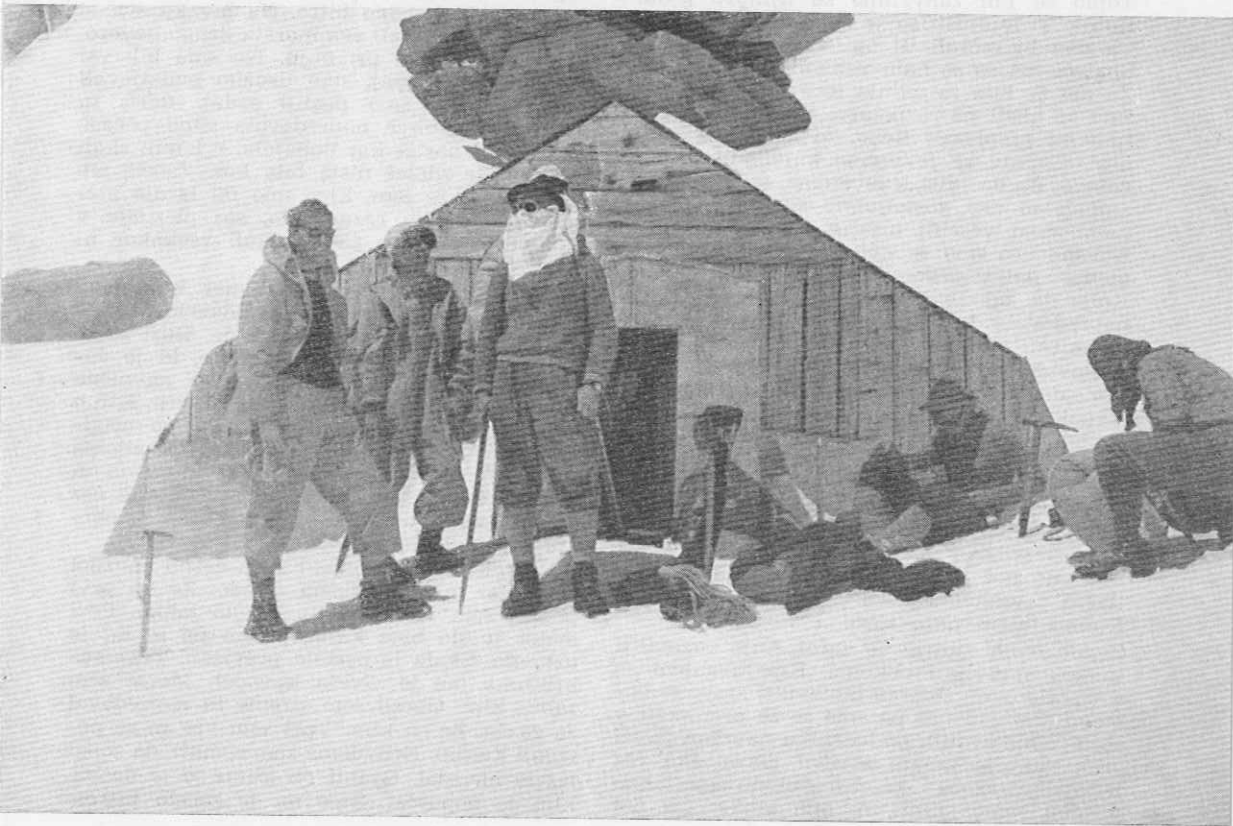
Prvi pettisočak. Sicer ne težak, nekaj takega kot naš Krvavec, toda prebit je višinski zid Mt. Blanca. Dan nam je bil poklonjen, podobno ruski gostoljubnosti. Rajde neznanih gora na tri strani, le na sever je videti, kot bi Elbrus rasel iz ravnine. To so koruzna polja, iznad katerih smo prvič uzrli to goro. Štirje se odpravimo še na vzhodni vrh. Prehitro sestopimo nazaj v sedlo. Prične nas boleti glava. Ko obrnemo spet v breg, gre počasneje kot na glavni vrh. S težavo pridobivamo na višini. Spredaj Ante lovi neugnanega Voranca, zadaj sopihava z Lojzom. Vzhodni vrh je še bolj kopast kot glavni. Leninov kip in Nikitina slika nam pokažeta najvišjo točko. Drugi pettisočak. Srečni smo.

## Vrh Svobodne Španije

Peter Ščetinin

Sestopamo po ledeniku Kaška-Taš. Počasi, nikamor se nam ne mudi, saj je še zgodaj popoldne. Vračamo se iz zadnje ture v Kavkazu, najtežje in morda najlepše. Daleč spodaj na snegu vidimo bleščeče šotorsko krilo in nekaj črnih pik se premika sem in tja. To so gotovo ruski alpinisti, ki gredo jutri v steno Svobodne Španije. Ozremo se v steno, ki smo jo danes preplezali. Njena severna stran je vsa prekrita s snegom in ledom. Tam nekje v drugi tretjini smo prišli iz sončne

Zavetišče v sedlu med zapadnim in vzhodnim vrhom Elbrusa



vzhodne strani v senco na severni strani. Gora, ki kipi s svojimi mogočnimi lednimi previsi in črno steno v modro nebo, bi mi gotovo vzbujala večje spoštovanje, če je ne bi preplezali v tako kratkem času.

»Glejte ju«, nenadoma zaslišim klic poleg sebe. Visoko gori zagledam zeleno liso, ki se premika po zaledeneli zajedi. Pod njo še ena enaka stoji pri miru. Varuje. Sta že iz najtežjega, si oddahnemo. To sta naša dva ruska spremljevalca, ki smo ju v steni pustili daleč za seboj. Danes še ne bosta videla vrha. Malo me zapeče vest. Zakaj jima nismo pomagali? Prišli bi skupaj na vrh. Vest pa pobije hudobni duh v meni. Saj sta vendar naša »inštruktorja«. Inštruktorjev pa res ne bomo vlekli. Če bi takrat vedeli, da se tako hitro bližamo vrhu, bi ravnali drugače. Tako pa smo hiteli, da nas ne bi noč zajela sredi stene. Rusi so tako ali tako navajeni vsaj enkrat bivakirati v vsaki steni, smo si mislili. Zelena lisa v zajedi silno počasi napreduje. Celi kosi ledu se krušijo v globino. Gotovo bo Kolja popolnoma ocedil zajedo.

Ledenik postaja vedno bolj položen. Črne pike ob šotoru so medtem postale velike. Okoli šotora se potikajo štirje ljudje. Še nekaj sto metrov in že si prisrčno stiskamo roke: »Harašo, očin harašo, tavarišči, čestitamo!« Posejimo nekaj časa pri njih. Pogostijo nas z vročim čajem, ki so ga pristavili že takrat, ko so nas opazili visoko gori na ledeniku. Toplo se jim zahvalimo za njihovo gostoljubje. Ti alpinisti so se izkazali že v taboru. Ta dan bi morali iti oni v steno Svobodne Španije, pa so se nam velikodušno umaknili. Za nas je bila to zadnja tura in le malo dni smo še imeli na razpolago. Samo zato, da bi tudi mi preplezali steno, so nam dali prednost. Čeprav se je vreme kujalo in ni bilo gotovo, da bo jutri lepo vreme, se niso jezili, ampak so nas gostoljubno sprejeli in se z nami vred veselili našega uspeha.

Kakšno uro smo se zadržali pri njih. Z njihovim daljnogledom sem opazoval steno. Kolja je bil še vedno v zajedi. Če bosta napredovala tako počasi, bosta res morala bivakirati v steni.

Poslovimo se od ruskih tovarišev. Še slabo uro se spuščamo po ledeniku, skačemo čez razpoke in že stojimo ob naših šotorih. Od nekd se je pripodila megla in oblaki so popolnoma prekrili steno. Kuhamo si juho in čaj. Še danes bi lahko sestopili v dolino, toda odločimo se, da bomo raje počakali naša dva inštruktorja. Počasi se mrači. Hladno postaja, zato zlezemo v šotore. Po dva v vsakega. Prejšnjo noč je bilo slabše. Po trije smo se tlačili v vsakem šotoru.

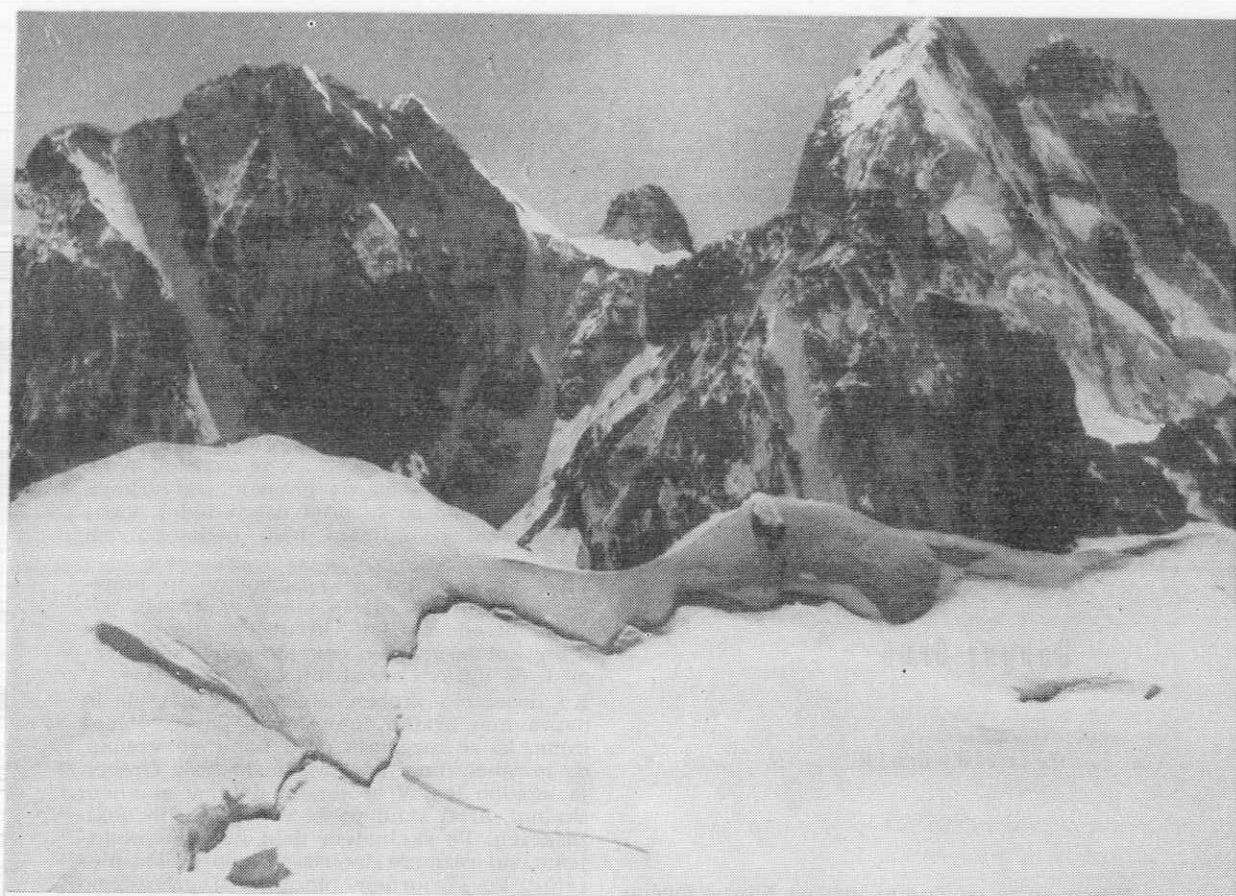
Premišljujev našo turo:

Že ob dveh zjutraj je začel Ante rogoviliti in nas spravljati pokonci. Kmalu zatem so se začele okoli šotorov motoviliti zaspane postave. Cez pol ure pa smo se že premikali v soju čelnih svetilk po ledeniku navzgor. Sveži zrak nam je kmalu zbistril glave. Pot čez ledeniške razpoke, katerih globino smo lahko v temi samo slutili, ni bila lahka. Ob pol

petih smo stali na platoju pod vzhodno steno Svobodne Španije. Pred nami se je dvigala navpična granitna stena, pod njo 200 m visoko, strmo, zaledenelo snežišče. Hiteli smo se navezovati. Šest ljudi, za tri naveze nas je bilo. Rusa Kolja in Boris, Ljubo in Lojze ter Ante in jaz. Kot po navadi sva se z Antejem prva zakadila v strmino. Nekje v sredi sva naletela na prvo zapreko, veliko previsno razpoko. Ante se je spustil vanjo in se čez nekakšen mostiček priplazil na drugo stran, pod previs. Vanj je zabil moj cepin in kmalu se je znašel v gladkem ledenem žlebu, ki je segal do kopnih skal. Zmanjkalo je vrvi. Sledil sem mu. V previsu se mi je zataknilo. Moral sem izpuliti cepin in pulil sem na vso moč, pa ni šel ven. Ubogi Ante, držati je moral na ramah vseh mojih 77 kg + nahrbtnik. Končno sem razbil led okoli cepina, da sem si ga priboril nazaj. Kmalu nato sem stal pri Anteju. Druga naveza, Ljubo in Lojze, nama je tesno sledila. Rusa pa sta bila bolj zadaj. Hitro sva napredovala po ledenem žlebu in kmalu sva dosegla kopno skalo. Druga naveza je malo zaostala. Snela sva dereze in nabrala vrv v zanke, jo vrgla čez rame, pa jo ubrala po lahkih skalah v smeri »kontrolnega stolpa«. Tako so pravili mestu, kjer je stal močič s podpisi plezalcev na listkih. Od stolpa do prvega prostora za bivak je bilo kake štiri raztežaje. Skala je postajala težja, IV. stopnje. Še vedno sva plezala vzporedno. Kljub težkima nahrbtnikoma sva napredovala izredno hitro. Na bivaku sva si oddahnili. Počakati sva morala drugo navezo, ki je bila kmalu pri naju. Ko smo bili vsi štirje zopet skupaj, smo družno nadaljevali pot, Rusa pa smo pustili zadaj. Boris in Kolja sta namreč napredovala silno počasi. V ledu sta naš še kar dohajala, v kopni skali nam pa še zdaleč nista bila kos. Začela sta se varovati že tam, kjer smo mi igraje plezali. To je bilo razumljivo, saj plezanje v trikuni čevljev po gladki skali vsekakor ni šala.

Od bivaka drži originalna smer naravnost navzgor. V taboru so nam jo odsvetovali, češ da po njej močno pada kamenje. Rusi so se temu kamenju izognili z varianto, ki je vodila od bivaka na desno in nato navpično navzgor na greben ter po njem na vrh. Kljub opozorilom smo najprej poskusili po originalni smeri. Pa nismo prišli daleč. Nenadoma je zagrmelo, vsul se je cel plaz kamenja in se s truščem razbijal tam, kjer bi morali čez nekaj časa stati mi. Brez besed smo se obrnili. Pa poidemo varianto!

Od bivaka sem se spustil 25 m desno navzdol in obstal pred nekakšno zajedo. Že na prvi pogled sem videl, da ne bo šlo lahko. Prvi meter je šlo brez klina, potem pa se mi je ustavilo. Skala je postala previsna. Teža nahrbtnika me je vlekla navzdol. Moral sem zabiti klin. Obesil sem streme in napredoval za 20 cm. Še en klin. Vpel sem vrv in se potegnil kvišku. Nenadoma sem začutil, da zopet lezem navzdol. Granit ob klinu se je drobil, klin je popuščal. Srce mi je začelo hitreje



Catin-Tau, Mala Užba, Severna in Južna Užba (od leve proti desni)

utripati. Take zajede in še s tako težkim nahrbtnikom pa še nisem plezal. Končno! Bil sem na vrhu zajede. Nad menoj se je bočila navpična, skoraj gladka stena, kratka, toda težka. Še nekaj za Anteja. Veselil sem se, da bom lahko gledalec. Kmalu je bil Ante pri meni in tudi že mimo. Poskusil se je s previsno počjo, toda morala je biti predivja, kajti umaknil se je in poskušal na levi strani. Sedaj mu je šlo dobro, toda že čez nekaj metrov se je zopet ustavil. Skrajno težak prestop iz odprte stene v plitvo poševno poč je bilo z nahrbtnikom na ramah in brez klina, ki v gladki steni ni prijel, nemogoče premagati. Po nekajkratnih neuspešnih poskusih je Ante obesil nahrbtnik na spodnji klin in brez njega kmalu prišel čez težko mesto na stojišče. Do nahrbtnika sem pripeljal brez težav. Tu pa sem se moral z eno roko držati za droben oprimek, z drugo pa odpenjati nahrbtnik in ga stlačiti na rame. Ante mi je pri tem pomagal z napeto vrvjo. Vendar si nikakor nisem mogel oprtati Antejevega nahrbtnika. Končno sem si ga z vponko vpel za pas. Teži dveh nahrbtnikov pa nisem bil kos. Nisem se mogel dvigniti brez Antejeve pomoči. V tegu vrvi me je spravil čez težko mesto in sopihajoč sem obstal pri njem. Stojišče, na katerem sva stala, je bilo ravno

na razu med vzhodno in severno steno. V obraz mi je pihal leden veter. Poslovila sva se od sonca in se spoprijela z ledom in snegom. Med skalo in ledom je zijala ozka špranja, ravno dovolj široko za dlan. Počasi in previdno sem napredoval. Ni bilo tako težko, kot se mi je v začetku zdelo. Še bolje bi pa šlo, če bi imel na nogah dereze. Z desno roko sem gvozdil, z levo pa držal cepin. Naklonina v žlebu je bila precejšnja. Previdno sem postavljaval noge v plitve stope, ki sem jih površno skopal. Po 20 metrih je bilo žleba konec, obstal sem na prostranem stojišču, kjer so bivakirali prvopristopniki. Od tu dalje je šla smer po zasneženem grebenu. Ta nam ni delal več težav in čez eno uro smo stali na vrhu. Ura je bila šele pol dvanajstih. V taboru so nam dejali, da bomo brez dvoma bivakirali, če ne v steni, pa vsaj na vrhu.

Naše poglede je uklenila nase Užba, gora s čudovito obliko, ki kraljuje, do koder sega oko, gora, ki je bila naš neizpolnjeni sen. Ali jo bomo še kdaj imeli tako blizu pred očmi? Ali bomo kdaj občudovali vrhove tudi z njegovega temena?

Spustili smo se z vrha v sedlo. Odločili smo se, da se povzpemo še na sosednji Bžeduh. To je bilo sicer proti predpisom, ker tega nismo povedali v taboru. Toda Rusi bi nas

verjetno gledali po strani, češ, kaj bi radi z Bžeduhom, saj vam bo še Svobodna Španija dala dovolj opraviti. Višinske razlike med vrhom Bžeduha in sedlom je bilo 200 m. Vendar je bil dostop lahek. Lojz je ostal v sedlu. Trije pa smo se zagnali v strmino, kot da bi nam gorelo za petami. Po 25 minutah smo stali na vrhu. Smešno, preizkušene norme smo postavljali dobesedno na glavo. Na vseh turah je Ante forsiral peklenski tempo. Njegova energija je bila neizčrpna. Toda zaradi velikih kavkaških razdalj je bilo to zelo važno.

Cez četrto ure smo bili zopet v sedlu in s tem je bila naša tura končana. Čakal nas je samo še sestop po ledeniku do šotorov...

## Donguz-Orun

Peter Jamnik

Vreme se je po skupni turi na Elbrus močno poslabšalo, torej bomo tudi mi žrtve višjih sil. Priprave za drugo turo potekajo kljub temu z veliko vnemo. Razdelili smo se v dve skupini, nam je dodeljen vzpon na Donguz-Orun po severovzhodnem grebenu. To je vrh, ki nas je med prvimi pozdravil, ko smo zavozili z našim »sputnikom« v Baksansko dolino. Tudi s ture na Elbrus nam je bil med bližnjimi sosedi, tako da smo si že kar dobri znanci. Vsi se navdušujemo nad lepim grebenom in vrhno snežno kupolo, ki je v domišljiji domačinov podobna svinjski glavi. Ime vrha v jeziku domorodcev to tudi pričuje. Ko so že vsi nared, čakajo le še mene, da se odpeljemo s kamionom iz taborišča v smeri vasi Terskol. Med vožnjo občudujemo sposobnost ruskih šoferjev, ki bi po naši klasifikaciji zaslužili izpit zadnje črke v abecedi, če njihova sposobnost že ne spada v cirkuško umetnost.

Ko zapuščamo kamion in se poslavljamo od tovarišev iz druge skupine, kaže, da se bo vreme izboljšalo. Dostop do grebena je nadvse zanimiv. Takega še nismo doživeli. Pri prečkanju hudournikov imamo še kar precej sreče, tako da do nezaželene kopeli ni prišlo. Pot nadaljujemo po meter visoki travi, ki tudi v gozdu ni hotela popustiti in se je z neverjetno vnemo kosala z grmičevjem. Lojze si z vnemo bojevnikov iz pragozdov in zavestjo vodje čisti pot proti prvemu bivaku. Ko se končno le prebijemo do ledeniške morene, nas lovi že pozna ura. Odločili smo se bivakirati pod vstopom v greben.

Pripravljamo se na prvi bivak v Kavkazu. »Šoder« je za naju dobil odlično mesto za spanje v luknji med dvema ogromnima skalama. Spanje v duplini bo ugodno in tudi proti morebitnemu dežju bova delno zaščiten. Jedilnik je zelo dober, skoraj razkošen, saj imamo kilogram svežega mesa in se sočni »biftek« kaj lepo kosa z ruskimi polpeti. Med večerjo se tema neslišno prikrađe med nas in France pohiti s prižiganjem sveče, kot se to spodobi za slavnostne večerje, saj doživljamo danes prvi bivak v Kavkazu in skušamo ga preživeti kar se da najlepše. Ko sveča dogoreva, smo pripravljani na spanje in s Šodrom se stisneva v najino duplino, kjer izmenjava še nekaj misli o domačih in že vsak po svoje doživlja prvo noč na prostem pod vrhovi, o katerih smo se še pred nekaj tedni pogovarjali kot o daljnem nam nedosegljivem cilju.

Zjutraj z vso naglico pospravimo in nabavimo nahrbtnike, ki so videti v pravem pomenu besede res kot »kredence«, mi pa pod njimi kot šerpe. Vsaj enkrat mi je dana možnost, da upravičeno slišim tudi na to ime.

Ko dosežemo greben, smo se že segreli in napravimo kratko fotografsko pavzo. Panorama, ki se razgrinja pred nami, je vredna, da jo zabeležimo tudi na filmski trak. Greben je izredno lep. V spodnjem delu, v glavnem skalnat, proti vrhu pa je v precejšnjih delih zasnežen. Po skalnatem delu hitro napredujemo, saj razmere dopuščajo lepo prosto plezanje. Po štiriurnem plezanju si privoščimo malo daljši počitek, ker smo ocenili, da do vrha ni več posebno daleč in da bomo brez posebnih težav že zgodaj popoldne na vrhu. Delali smo račune brez krčmarja. Kmalu za našim počivalom spoznamo, da ima greben prave kavkaške dimenzije. Snežišča so mehka in derezam ne nudijo ugodne stopinje, zato skoraj vse prečkamo brez njih. Ko nas smer prvič pripelje v severno steno, pridemo do novih težav, pravi pršič leži po skalah. Greben se vleče in šele okrog petih popoldne smo pod vzhodno steno. Presenetni nas »babja jeza«. S Šodrom je nekaj prav rada sprejmeva v zakup, saj najini ženi preživljata svoj letni dopust kar doma. Vendar ta jeza postaja vse bolj resna. Ker le ne preneha, so lepi granitni oprimki, nad katerimi smo se tako navduševali, kaj kmalu zakriti. Ko preneha, lahko nadaljujemo s plezanjem, vendar nas že lovi mrak. Ni več časa za eleganco. Lojze z vso hitrostjo vodi. Vsak raztežaj je bolj problematičen. Tukaj ni več lepo urejenih mest za »novičke«, ki jih je bilo v grebenu vse polno. Moramo še proti vrhu, če nočemo bivakirati v steni. Posebne težave imamo s previsom pod prečko, ki nas pripelje do snežene kupole. Ko se zberemo pod kupolo, je ura že devet zvečer in poleg teme nas objema tudi megla. Prva dolžina v sneženi kupoli je izredno strma in ledena, zato sta mi ledena klina kaj lepo služila za varovanje. Napredovanje v nepoznano ledeno strmino je zaradi megle močno otežkočeno, paziti je treba tudi na opasti in smer, kar v takih pri-

merih resnično ni najlaže. Ko po nekaj dolžinah popusti strmina, se odločimo za bivačiranje, saj smo tudi po višineru že dosegli kotirano višino vrha. Malo pred polnočjo imamo izkopano luknjo za bivak. Dobri opremi se imamo zahvaliti, da to noč preživljamo kolikor toliko udobno. Kljub vsem neprijetnostim tako improviziranega bivaka hitro zaspimo, saj nas je napor dneva pošteno utrudil.

Ko se prične daniti in odvrževa s Šodrom zgornjo viharno vrečo, kljub strupenemu mrazu, ki naju v tem trenutku zajame, zavriskava od veselja. Poraja se pravo kristalno jutro po nevihti. Nebo je brez oblačka. Bivakirali smo neposredno pod vrhom na višini 4463 m. Franceta in Lojza le s težavo prepričava, da bi bilo dobro, če se na lastne oči prepričata o vsej tej lepoti. Sončnega vzhoda na kavkaškem vrhu ne doživiš tako lahko kot na Šmarjetni ali Šmarni gori, pa tudi na Triglavu ne.

Vrhovi so naenkrat oblitni s sončno svetlobo, mi pa si moramo kljub zgodnji uri že natikati očala. Ko nam uspe pospraviti naše zmrzle rekvizite v nahrbtnike, se odpravimo proti vrhu na ogromen snežni plato. Slikamo se na vse mogoče načine, navdušenje nad srečno končanim vzponom je veliko. Vendar s sestopom ne smemo odlašati, saj je še tako daleč do doline in nato preko prelaza Donguz-Orun do naših opazovalcev, ki sta ves čas vzpona, kolikor sta uspela, imela nalogo nas opazovati. In res, popoldne okoli tretje ure zagledamo v travnatem bregu ruski šotor in kmalu zatem se pojavi šest postav.

## Džan-Tugan

Peter Keše

Opisal bom naš zadnji vzpon, na najnižji vrh, na katerega smo se povzpeli na Kavkazu, to je 3991 m visoki Džan-Tugan.

Popoldan so se znašli obilno rejeni nahrbtniki na naših že kot usnje otrdelih ramah. Pot nas je vodila ves čas po prisojni strani grebena Avdirčl in desnem bregu ledeniške vode Adil-Su, mimo opuščenega tabora Džan-Tugan do borovega gozda, v katerem se odcepi pot na ledenik Kaška-Taš. V tem gozdu je bilo tudi naše stalno počivališče.

Koder smo hodili, je bila že precej izhrojena pot, vendar pa se je včasih izgubila. Zato so bili ob poti postavljeni lični kažipoti.

Pri počitku se razgledujemo po karti in iščemo vrhove, ki se nam kažejo na obzorju. Desno od nas je prekrasna bela gora Bžeduh, poleg nje Vrh Svobodne Španije, podoben našemu Jalovcu. Pa sedlo Kaška-Taš in levo nad njim Ulu-Kara-Tau. Takoj nad nami pa Pik Germogenova in pa Čeget-Kara-Baši. Čim višje gremo, tem bolj se nam kažejo vrhovi na vzhodu. Počasi se znajdemo na zeleni Gostinici, kakor pravijo ruski alpinisti temu prekrasnemu kraju za bivak. Je lepa ledeniška krnica, skozi katero se vije potoček. Tu je že polno šotorov, saj taborijo ruski alpinisti novinci, ki nas pozdravljajo in nam ponujajo kompot. Med njihove šotore postavimo še mi našega, ki smo ga prinesli s seboj. Zakurimo si kuhalnike in že se peče in kuha. Šef kuhinje Jamnik in njegov pomočnik Vorenc Ekar nam ponujata še krvavo meso. Ker smo lačni, se dosti ne zmemimo za to. Cvrčanje pečenke in vretje juhe spremlja Joža z orglicami. Nato se v ruski šotorček zbašemo trije.

Vsak se zatopi v svoje misli. Ta je v mislih pri dekletu, drugi pri ženi. Te misli včasih pretrga zamolklo hrumenje odtrganega seraka v severni steni Ulu-Kare. Čez dan smo zelo poželjivo gledali v to od dna do vrha v led in sneg zavito steno. Tudi te nam ni vodstvo tabora dovolilo z izgovorom, da nimajo opisa. Osvojili bi jo lahko tudi brez kakršne koli napisane besede, smer te kar sama vodi preko streh, serakov in snežišč, bila bi res prava kavkaška ledna tura.

Kaj kmalu je prišlo jutro in z njim naša zadnja tura.

Vreme je prekrasno, zvezde so vse bolj in bolj redke. Na grebenih Gumačija se že kaže svetel pas in črta njihovo silhueto. Vsi smo redkobesedni, Milan pa še najbolj, saj že dva dni skoraj nič ne govori.

Okrog petih se odpravimo v konec krnice, med belim rododendronom in redkimi šopi trave. Sem pa tja je kaka krpa snega in že smo na moreni. Preskakujemo s skale na skalo ob ledeniškem potočku, ki je včasih že pravi hudournik. Pri zadnjem potočku si natočimo vode, saj nemara bo dan še dolg. Milan je precej pred nami, ne mudi se njemu, še manj pa nam. Po kaki uri hoje smo pod značilnim ozebnikom, ki je viden z roba krnice. Tu si navežemo dereze. Ves čas gre po vseh štirih. Sapo lovimo ponavadi ob robu, kjer je sem pa tja kaka polica. Po kakem polurnem nabijanju in sekanju stopinj smo na vrhu ozebnika, po opisu mora biti tu možic z vpisi. Malo pogledamo okrog sebe in že ga Peter zagleda malo pod nami na skalnem robu. Odstrani skale, vzame konservo in iz nje listek naših predhodnikov, na katerih je označena tudi ura prihoda. Peter zamenja listek in zloži možica.

Zdaj je že čisto svetlo. Prvi sončni žarki božajo beli vrh Ulu-Kare.

Pred nami je zdaj snežena strmina, ki jo zgoraj reže kakih 50 m visoka stena. Kaj kmalu smo pod steno, pa ni težka, ima dobre prehode. Kmalu smo na vrhnjem robu, kjer

je zelo lepa terasa. Že smo spet sredi ledu. Tu ni nobenega snega, ampak samo led. Cepin dela, da se kar bliska, pa ni nikoli dovolj trdno zabiti. Včasih prisluhujemo pokanju ledu pod nogami. Kdaj pa kdaj nas spreleti srh, no, pa tudi tega je konec. Prečenje po trdem snegu je kar prijetno. Se čez par ledeniških razpok in že smo pod novo, zadnjo steno. Vse je podobno naši Ponci. Vse je tako krušljivo, da še pogledati ne smeš, kaj šele prijeti. Tu se navežemo na vrv, še nekaj klinov za pas in naprej. S skupnimi močmi pridemo na vrh. Petra je spodaj udaril kamen, damo mu leden obkladek. Napravimo nekaj posnetkov, za razgled pa skoraj nimamo časa. Vsi hkrati se zagledamo v prepovedano Užbo, ki stoji vsa mogočna v vsej svoji lepoti. Ozremo se še na naša včerajšnja vrhova Baškaro in Gadil. Na vzhodu pa zadnjič vidimo pettisočmeterske vrhove Bezengija. Pohiteti moramo s sestopom, da se Petru preveč ne razboli noga. Milan išče prehode, Vorenc varuje Petra, sam pa napravim še nekaj posnetkov. Spustimo se še po strmem kuloarju in smo na veliki sneženi njivi na Džan-Tuganskem platoju. Pred nami so skale Aristova, primerne za bivak. Spuščamo se po Džan-Tuganskem ledeniku. V daljavi se vidita dva šotorčka. Joža sigurno že kuha kosilo, zakaj ta dan ni šel z nami, ker se ni počutil dobro.

Smo sredi najlepšega popoldneva. Sonce pripeka, da je veselje, in naočnikov še skoraj med spanjem ne snamemo iz oči. Sneg se spreminja v vodo. Še kratek kos poti po moreni mimo pločevinastega bivaka in se znajdemo v Joževi kuhinji. Ruski alpinisti — spremljevalci, ki so nas počakali pri Jožu, nam spet izkažejo gostoljubnost.

## Prečenje Baš Kara — Gadyl — Lekzyr-Tau

Franc Ekar

Zlekнем se na hrbet, strmim proti sinjini — številnim ozvezdjem. Ne morem zgrešiti konic štiritisočakov: Ulu-Kare, Džan-Tugana, Baš-Kare ...

Baš Kara — Gadyl, mogoče še Lekzyr: zadnji vrhovi nad štiri tisoč metrov, ki jih bodo prvič zavzeli slovenski alpinisti v Kavkazu. V nahrbtnik tlačim bivak vrečo — mokra je, saj sva z Milanom spala kar na prostem.

Poberemo še cepine in nato v gosjem redu v petero zapuščamo »Zelena Gostinico«. V trdi temi se sliši brundanje slovenske melodije, ki opeva gore, cvetje, dekle. Steza postaja ožja, pridemo v kopno moreno in nato z dolgimi skoki pristanemo na ledeniku. Nadaljujemo brez derez, a se kaj kmalu izkaže, da bo brez njih precej bolj utrudljiva hoja, zato jih takoj navežemo.

Ledenik Lekzyr postaja strmejši. Kmalu se najdemo med razpokami, ki onemogočajo nadaljevanje poti. Levo, desno — nikamor. Z naglavnimi svetilkami si ogledujemo divjino. Ko preveriš širino in opaziš globino, ki se ob dnevni svetlobi končuje z modrikasto barvo, obstaneš tam, kjer si. Poskusimo še enkrat, mogoče bo šlo. Bližamo se mostičku, da se po njem vrnemo nazaj. Nato odmevanje cepina v ozki razpoki. Pridemo do Petra in Joža, ki povesta, kako je odletel cepin v praznino. Kako nadaljevati brez cepina? V živi led zavrtamo več spiralnih klinov. Sam se privežem na drug konec vrvi. Milan me spušča v razpoko, ostali so pa pripravljeni, da priskočijo na pomoč.

Med samim ledom zelenkaste barve ni videti nobenega sledu o cepinu, kajti razpoka se nekaj deset metrov v globini zoži v ozko grlo in od tam zopet razširi v široko globoko ledeno dvorano. Da grem naprej? Pogledam navzgor — vidim serake, ki komaj čakajo, da se zrušijo. Čim prej ven, navzgor. Peter ima k sreči še ledno kladivo, za silo bo že. Neko-liko se že zdani, tako da vidimo vsaj, kje bi mogel biti zasilni izhod iz ledenega blodnjaka.

Prečimo strmino naslonjeno na zgornji del serakov ledenika Lekzyr in nato po prednjih zobeh dvanajsterk navzgor skozi ozek kopen zaledenel prehod na ledeniški plato, iz nad katerega se dvigajo vrhovi Džan-Tugan (3991 m), Baš-Kara 4241 m, Gadyl 4120 m in Lekzyr-Tau 4020 m.

Ledenik je podoben pravkar zorani njivi in se konča dve sto metrov pod grebenom z veliko robno počjo. Težav v navpičnosti ni, le krušljivost povzroča živčne napetosti.

Vrh grebena, velika snežna kotanja. Usedom se še na nerazvito vrv, začnem odpirati nahrbtnik, v katerem je del plezalne opreme in še nedotaknjeni »produkti«. Skoraj istočasno se prikažejo še Koder, Peter, Joža. Smo na mestu, dve uri prepozno — ki smo ju pustili v ledeniškem blišču.

Ledeni kosci grme po ledeni strmini v praznino, dereze s škripanjem iščejo opore iz ledu preko previsnega kamina na varnejše mesto. Nekaj potegov in stojim na vrhu grebenskega stolpa v grebenu med Džan-Tuganom in Baš-Karo. Kratek skok na položnejši greben, od koder varujem Milana. Zopet smo zamudili uro časa za tri ostre raztežaje, v katere smo po nepotrebnem zašli, kajti prava smer pride iz ledenika po steni šele za tem stebrom. Vrv pobereva v zanke, pogledava, kako oni napredujejo. Ko vidiva, da gre, nadaljujeva drug za drugim po ravnem snežnem grebenu.



V sredini preide v strmo snežišče in po njem greva do vrha Baš-Kare.

Milan gre mimo tako hitro, da sem komaj mogel premenjati vrv. V taki skali se res moreš sprostiti, saj velja že staro pravilo, da je četrta stopnja v plazu najlepša plezarija. Znajdeva se v lažjem, krušljivem svetu, kjer vrv pobereva v zanke. Po izlzanem žlebičku se cedi voda. V snegu se globoko udara, je moker in za plaz pripravljen. Po dobri dolžini zopet otipava suho skalo, se odreseva snega in na ravni plošči odpočijeva, kajti »finiš« na višini štiri tisoč metrov je hud. Po nekaj deset metrih plezarije se znajdeva pod izstopnim previsom. Iz varnostnih razlogov poprimem za vrv. Stojiva na grebenu ter gledava za vrhom, kjer naj bi bila škatla s kontrolnimi listki. Na skrajnem robu, koder je prostora le za enega, dobiva listek »Alpinisti lagerja Elbrus«.

Vesela nad časom, saj sva ga skrajšala za tri ure, skušava priklicati ostale tri. Ni odgovora. Na ledeniku opaziva pravkar postavljeni šotor, kjer so naši opazovalci alpinisti iz tabora Elbrus. Sonce prijetno greje. Odpira se nama pogled proti že znanim vrhovom Elbrusa, Užbi, Bezengiju, a pred nama je severna stena ledene Ulu-Kara-Tau. Udobno se usedeva, se razveževa, zavijeva v mehke vestone in skleneva, da počakava. Postala sva lena, spanja je tudi manjkalo, saj je že deset ur, odkar smo zapustili Zeleno Gostinico. Brez težav zaspiva in naju šele čez dobri dve uri prebudi ropot klinov, vponk sredi pravljicnih sanj, ki so nad štiri-tisoč metrov prav čudovite. Šoder naju prebuja, Jože pravkar pripravlja fotoaparat, Peter pa še ni iz previsa, ko že sprašuje za prvi topli obrok po dvanajstih urah. Spet smo vsi skupaj. Odprem konservo odličnega ruskega mleka; dodamo žlički kave in ga močno ogrejemo na kuhalniku.

Iščemo nadaljne prehode čez grebenske stolpe. Za orientacijo so nam le mesta za bivak, ki jih srečujemo vsakih petdeset metrov. Z Milanom imava za nekaj dolžin prednosti. Kmalu stojiva na vrhu Gadyla. Na kontrolnem listku so zapisana imena avstrijskih alpinistov.

V opisu smeri stoji, da je sestop od tu možen le z vrvjo. Najdeva poličko, po kateri sestopava, vendar za zadnjih petdeset metrov le zabijeva klin, ki nama omogoči hiter in varen sestop. Doseževa rebro grebena, ko naju zamika sestop na ledenik po snežni steni, po kateri se v ravni črti v presledkih dviguje granitni grebenček. Je kaj mikavno, a strožji je ruski zakon, ki to prepoveduje. Sredi stene, iz katere štrle granitni bloki, opaziva še en klin, ki omogoči spust z osem-desetmetrsko vrvjo na ledeniški plato. Čakava ostale, da zvežemo obe vrvi. Zagledava jih v steni, v smeri, koder je že naju zamikalo, da bi sestopila. Hitro naprej do Lekzyrja, kajti druge izbire ni. Spet gor, dol, spust in pred koncem težav še strmi nevarni ozebnik. Odvijeja vrv. Milan gre tik nad robno počjo, ki loči snežno steno od kopne. Vrvi je konec.



Baš Kara, spredaj kavkaški orjaški rododendron

Pred nama je huda strmina, zadnji problem vzpona. Udira se do kolen. Ko zagrabijo dvanajsterke, nalete pod mokrim snegom na črni led. Z občutkom delam stopinje. Čakam le, kdaj me odnese, vendar končno prsti otipljejo zaledenele skale. Po zaledenem grebenu doseževa vrh Lekzyrja.

Sestopava po strmem ledeniku, prepletenem z globokimi in zahrbtnimi razpokami. V takem neogljenem sestopanju doseževa ravno ledeniško ploščo, od koder opazujeva navezo Šodra, Petra, Joža, ki so sredi stene. V veliki razdalji si izmenjamo nekaj vprašanj. Nato pa greva še dve sto metrov do naših opazovalcev in jih obvestiva, da je vse v redu in da lahko odidejo, kajti mraz se že močno občuti. Ko prideva do njih, naju postrežejo s kockami sladkorja.

So radovedni, zanima jih pa najbolj to, kako smo opravili to smer v tako kratkem času; da bi pa prej odšli, nočejo niti slišati. Počakajo, da se zadnji spusti čez robno poč na ledenik.

Spet smo skupaj srečni, zdravi, le Joža se pritožuje nad nogo. Kljub izgubi štirih ur smo opravili prečenje v enem dnevu. V opisih za to smer terjajo dva bivaka.

## Ulu-Kara-Tau 4302 m

Jože Žvokelj

Preko majavega mostu, ki veže levi in desni brez gorske reke Adil-Su, se prestopamo otovorjeni z velikimi nahrbtniki. Ura je poldan. V naših gorah se opoldne vračamo, tu pa začinjamo z vzponi. Steza je pokrita z debelo plastjo prahu. Vije se proti gorskemu taboru Džan-Tugan. Ime je ostalo, toda tabor je opuščen, uničil ga je snežni plaz. V slabi uri smo pri ruševinah, ki jih je res žalostno pogledati. Pred nami se dvigajo v nebo sami snežni vrhovi visoki čez 4000 m. Miha ve vsakemu ime, tako da pozabimo na težo in na stezo. »Tu nekje mora biti most, preko katerega moramo na levi breg reke,« nam pove Miha. Še velika skala in res opazimo napete jeklene vrvi. Pred mostom se napijemo mineralne vode. Stojim na skali s fotoaparatom in čakam, da so se zvrstili Miha, Milan, Peter, Franci, Šoder. V lepem borovem gozdu se srečamo z znanci iz našega tabora. To je prostor, koder si naveže sušijo obleko, čevlje ter urejajo zunanost, da se pripravijo za sprejem v taboru. Po kratkem oddihu nadaljujemo s potjo. Miha je s svojim umerjenim korakom spremenil smer. Šli smo proti jugu, strmo navzgor po moreni ledenika Kaška-Taš. Hodili smo po levi strani morene, odkoder je bil lep pogled na spodnji del nagrmdenih ter razklanih ledenih blokov ledenika. Iz grmičevja smo prišli ponovno na plano v žerjavico pripekajočega sonca. Pokaže se položen travnat greben, po katerem se vije izhojena steza med velikimi granitnimi bloki. Končno smo na zadnjih zelenih blazinah pred ledenikom. Svet je čudovit, tako da se počutimo kot doma pri nas v Krnici. Na naši levi se dviga vrh bratov Germogenov 3993 m, malo naprej zahodna stena Ulu-Kara-Tau 4302 m, naravnost pred nami Vrh Svobodne Španije 4200 m, desno Bžeduh 4272 m. Šoder išče vodo, Peter pripravlja večerjo, Milan in Franci si urejujeta prenočišče, z Mihom pa postavljava šotor. Mimogrede je vse nared. Sonce se je skrilo za piramido Svobodne Španije. Ni več sluha o kaki vročini, zapihal je leden veter.

Drugo jutro si na ledeniku navežemo dereze in se zaupamo vrvem. Vzpenjamo se po vpadnici vrha Germogenov, dalje pod ledenim slapom. Ko prispemo v vpadnico zapadne stene Ulu-Kare, smo v labirintu velikih le-

deniških razpok. Skačemo ter iščemo mostove, ki so povečini tanki, tu pa tam domala neprehodni. Na platoju Svobodne Španije smo, ko se zdani. Na severu se zasveti najprvo vzhodna, nato še zahodna glava Elbrusa. Pred nami opazimo tri šotore, njih lastnike pa visoko v steni Svobodne Španije. Pod sedlom se Milan in Franci odločita za vzpon po ledeni grapi zapadne stene, ostali pa gremo proti sedlu Kaška-Taš. Pod nami proti jugu se vije kot velika kača ledenik Glezir. Plezamo po južnem grebenu. Vrvi so še v nahrbtniku, zato hitro napredujemo. Skala je krušljiva, tako da se odrta tu pa tam kak blok granita. Pod nami grmijo ledeni plazovi. Višinomer kaže 3600 m. Po treh raztežajih trdega, strmega snežišča se ustavimo na veliki ploščadi, na katero sije prvo jutranje sonce. Sto metrov nad nami sta Milan in Franci, zato počakamo, ker se bojimo padajočega kamenja. Na jugu se nam je v vsej svoji lepoti pokazala snežena Užba in proti zapadu dolga raztegnjena vrsta samih stolpov visokega vrha Šhelde, koder so v tem času plezali naši tovariši. Milan in Franci sta prenehala z »bombardiranjem«. Odpravili smo se zopet proti ostremu grebenu in dalje proti vrhu. Vsi smo se Mihi čudili, kako zmore vse te napore pri svojih petih križih. Tudi tovarništva se lahko naučiš z njim na vrvi, kolikor hočeš. Za nami je ostala jugozapadna stena, nad nami pa se je dvigala snežna kupola samega vrha. Ni bilo več daleč. Nismo hodili drug za drugim, od veselja smo šli kar »v strelcih«. Ko smo bili na vrhu, ga nismo našli. Vrh Ulu-Kare je dolg, tako da ne veš, kdaj si na najvišji točki. Pomagal nam je višinomer, ko je pokazal višino 4302 m. Veselja ni bilo kraja. Vsak od nas se je zavedal, da se bo vpisal nov vzpon, nov vrh v knjižico uspehov naše odprave v Centralnem Kavkazu SSSR.

Leopold Stanek

### Hvalnica

*Hvala steni dvoma —  
njen zob  
mi je izvotlil  
prsno duplino  
in me izziva  
z močjo  
lačnega volka.*

*Hvala  
preozki polici življenja —  
ne dovoli oddiha  
žejni stopinji  
in me napaja  
s kapljo nepokoja.*

*Hvala temi  
izpred stvarjenja sveta —  
slednji prijem  
proži stikala,  
siti me  
z drobtinami svetlobe.*

## društvene novice

### IZ KRONIKE PZS

Predsednik PZS tov. Fedor Košir je dne 19. dec. 1963 ob 15. uri sklical 3. redno sejo PZS. Udeležba na seji je bila razmeroma dobra, če upoštevamo hudo zimo, ki nas je sredi decembra zagrnila s svojimi ne vedno in ne za vse prijetnimi darovi. Manjkali so nekateri zunanji člani upravnega odbora.

Na dnevnem redu je bilo najprej informativno kronistično poročilo o delu PZS. Iz njega posnemamo samo nekatere drobtine: Razstavi planinske knjige in slovenskega planinskega pejzaža, ki bi se po načrtu morali organizirati v letošnji jeseni, smo bili primorani preložiti na prihodnje leto. Kljub našim vsestranskim prizadevanjem nismo nikjer dobili ustreznih razstavnih prostorov. Ponatis izpopolnjenega Brilejevega priročnika je prevzelo v svoj delovni načrt PD Ljubljana-matica.

Redakcijo vodnika po slovenski planinski transverzali je pogodbeno prevzel tov. prof. Vilko Mazi in bo vodnik izšel spomladi 1964. Sestanek s predstavniki PD Ljubljana-matica zaradi nevplačanih prispevkov v sklad PVP se je vršil dne 29. 10. 1963. Z obojestranskim razumevanjem je bila zadeva dokončno rešena. Društvo je takoj poravnalo dolg iz leta 1958 in 1959 v višini 943 216 din, hkrati se je pa obvezalo poravnati dolg iz leta 1960, 1961 in 1962 v prihodnjih treh letih.

Čeprav so bila društva, ki niso v roku izvedla svojih občnih zborov, ponovno pozvana, da to store vsaj jeseni, niti eno od teh društev ni izpolnilo te dolžnosti. To so: APD Ljubljana, Cerknica, Ilirska Bistrica, Kostanjevica na Krki, Murska Sobota in Slovenj Gradec.

Problematično je PD Slovenj Gradec, ki že nad leto dni preživlja težko krizo in kjer kljub našim ponovnim intervencijam pri krajevnih političnih forumih v bližnji bodočnosti ne kaže na izboljšanje.

S predstavniki APD smo razpravljali o njihovih problemih in prejeli zagotovila, da se bo stanje v društvu izboljšalo. Mogoče bi bilo primerno, da bi se društvo znebil oskrbovanja Tamarja, vso svojo silo pa prvenstveno usmerilo na delo z mladino, na alpinizem in na propagando. Na teh področjih je že pokazalo vidne uspehe. Vzdrževanje in oskrbovanje Tamarja nedvomno jemlje dokaj njihovih sil in jim onemogoča vso ostalo dejavnost.

Po podatkih, s katerimi razpolagamo, ugotavljamo, da uspešno vrše svoje naloge koordinacijski odbori gorenjskega, ljubljanskega, primorskega, zasavskega in mariborskega področja, ni nam pa ničesar znanega o letošnjem delu koordinacijskega odbora za celj-

ske in koroško področje. Ta koordinacijska odbora nam nista poslala nikakega poročila o svojem delu, prejeli nismo nikakega vabila na kak sestanek, niti nismo prejeli nobenega zapisnika.

Na zadnjem sestanku ljubljanskega koordinacijskega odbora je bilo sklenjeno, naj PZS vsa v to področje vključena PD priporoči občinskim skupščinam za dodelitev finančnih sredstev. Glede na važnost in umestnost tega sklepa pa je PZS šla dalje in to priporočilo poslala vsem občinskim skupščinam za vsa PD.

Zaradi razmaha smučarskega športa med mladino smo s posebno vlogo opozorili republiški sekretariat za šolstvo na uporabo planinskih domov v času zimskih šolskih počitnic. Prosili smo ga, da za to zainteresira vse šole, predlagali pa smo tudi, da se zaradi boljše izrabe nastanitvenih kapacitet dislocira zimski šolski odmor po posameznih pokrajinah.

Predsedstvo si že dlje časa prizadeva, da bi za člane PZS pri obmejnem prehodu na podlagi članske izkaznice dosegla iste ugodnosti, kot so jih že imeli v predaprilski Jugoslaviji. Sporazumno z republiškim sekretariatom za notranje zadeve je do podrobnosti izdelalo predlog in ga predložilo na odločilno mesto. V naši akciji za pomoč Skopju so PD nakazala 75 000 din. Ta znesek smo z našim prispevkom zvišali na 100 000 din in ga nakazali na ustrezni naslov.

V zvezi s stalnim pijačevanjem v naših planinskih postojankah, predvsem v srednjegorskih, je gospodarska komisija izdala v začetku letne sezone na vsa PD posebno okrožnico, ki je bila še posebej dostavljena tudi vsem oskrbnikom planinskih postojank. V njej je pozvala vsa PD, da do skrajnosti omeje popivanje in jim tudi zagrozila, da se bo v nasprotnem primeru odločila za to, da bi v planinskih kočah sploh prenehali prodajati alkoholne pijače.

Ob veliki katastrofi pri Longaronu je komisija za GRS brzojavno ponudila svojo pomoč. Italijanski konzul v Zagrebu se je za to gesto pristrčno zahvalil.

Na spominskem pohodu na Sutjesko, ki ga je organiziral PSJ in katerega se je udeležilo 81 naših mladincev z ustreznim številom šotorov, je na nepojasnen način zmanjkalo 9 naših šotorov v knjiženi vrednosti 198 868 din. PSJ je na našo zahtevo takoj uvedel preiskavo, ki pa je ostala doslej brez uspeha. Zdi se, da jih bomo morali odpisati iz osnovnih sredstev.

Jubilej slovenske planinske organizacije so PD in PZS dostojno proslavile s številnimi prireditvami. Izvršene pa so bile še številne druge akcije, tako da je bilo razdobje med obema sejama UO PZS nadvse živahno kakor morda še nikdar prej. Navajamo le nekaj večjih prireditev in akcij kakor:

23. 6. 1963 — počastitev 70-letnice slovenskega planinstva PD Luče;

28. 6.—20. 7. — udeležba 81 mladincev na spominskem pohodu na Sutjesko;
29. 6. 1963 — otvoritev koč na Oljki gori, PD Oljka — Polzela;
8. 7. 1963 — obisk čeških alpinistov;
- 20.—28. 7. — začetniški alpinistični tečaj v Vratih, organizirala PZS;
20. 7. 1963 — slavnostna seja PD Kamnik na Starem gradu nad Kamnikom;
21. 7. 1963 — razvitje društvenega prapora v koči na Jančah ob 50-letnici ustanovitve PD Litija;
22. 7. 1963 — obisk poljskih alpinistov;
24. 7. 1963 — posvet gosposdarjev koč gornje-savske doline na Jesenicah;
3. in 4. 8. — planinski tabor pri Valvasorjevi koči pod Stolom v organizaciji gorenjskega koordinacijskega odbora — v počastitev 70-letnice slovenskega planinstva;
- 6.—25. 8. — 10 članska alpinistična odprava v Kavkaz;
10. 8. 1963 — razvitje društvenega prapora PD Mežica na Peci v počastitev 70-letnice slovenskega planinstva;
11. 8. 1963 — otvoritev novega poslopja pri koči na Kriški gori — PD Križe;
- 12.—26. 8. — obisk naših gorskih reševalcev v Tatrah na Poljskem;
25. 8. 1963 — proslava 10-letnega jubileja PD Domžale in 10-letnice koč na Veliki planini;
25. 8. 1963 — slovesna otvoritev novozgrajene Staničeve koč pod Triglavom;
25. 8.—1. 9. 1963 — udeležba 10 mladincev na tečaju za vodnike letnih mladinskih pohodov na Velebitu;
- 4.—10. 9. 1963 — udeležba predstavnikov PZS na proslavi 100-letnice CAI v Torinu — Italija;
- 4.—19. 9. 1963 — obisk sovjetskih alpinistov v naših gorah;
8. 9. 1963 — otvoritev novozgrajene koč na Mrzlici PD Trbovlje;
8. 9. 1963 — slovesna počastitev 70-letnice slovenskega planinstva na Mozirski koči, PD Mozirje;
- 14.—21. 9. 1963 — udeležba treh naših alpinistov mednarodnega zbora alpinistov v masivu Stare planine v Bolgariji;
- 20.—28. 9. 1963 — obisk 4 bolgarskih alpinistov v naših gorah;
- 21.—24. 9. 1963 — »Planinske dni« v Zagorju z razširjenim sestankom koordinacijskega odbora zasavskih PD;
22. 9. 1963 — srečanje slovenskih zamejskih planincev na Višarjah v Italiji;
- 25.—26. 9. 1963 — udeležba na zasedanju UIAA v Interlaknu v Švici;
- 27.—29. 9. 1963 — udeležba na proslavi 100-letnice organizacije avstrijskih gorskih vodnikov v Heiligenblutu v Avstriji;
- 28.—30. 9. 1963 — udeležba na proslavi 100-letnice švicarskega alpskega kluba;
- 28.—29. 9. 1963 — zbor mladinskih vodnikov na Grmovškovem domu na Pohorju v organizaciji MK PZS;
29. 9. 1963 — proslava 60-letnega jubileja PD Ajdovščina na Čavnu;
29. 9. 1963 — proslava 70-letnega jubileja PD Ljubljana-matica pri Triglavskih sedmerih jezerih;
29. 9. 1963 — udeležba na mednarodnem filmskem festivalu v Trentu, Italija;
- 5.—6. 10. 1963 — zbor mladinskih vodnikov na Vršiču v organizaciji MK PZS;
6. 10. 1963 — zbor propagandistov PD v Ljubljani v organizaciji propagandne komisije PZS;
6. 10. 1963 — udeležba na orientacijskem tekmovanju za trofejo Platak 1963, na katerem je mladinska ekipa PD Celje med 12 ženskimi ekipami zasedla 1. mesto, moška ekipa PD Radovljica pa med 29 moškimi ekipami 3. mesto;
6. 10. 1963 — otvoritev nove planinske postojanke PD Avtomontaža Ljubljana na zadnjem Voglu;
- v oktobru in novembru — tečaji za mladinske vodnike v Kamniku, organizirala MK PZS s sodelovanjem MO PD Kamnik;
13. 10. 1963 — udeležba 4 gorskih reševalcev na žalni spominski svečanosti na vrhu Mrzle gore v Avstriji;
13. 10. 1963 — orientacijski pohod mladinskih odsekov gorenjske v Ribnem v organizaciji MO PD Radovljica;
19. 10. 1963 — slavnostna seja PD Litostroj Ljubljana — v koči na Soriški planini ob 15-letnici društvenega jubileja;
25. 10. 1963 — slavnostni koncert Slovenske filharmonije, organizirala po PZS v počastitev 70-letnice slovenskega planinstva;
26. 10. 1963 — slavnostna seja PD Zagorje na Zasavski gori v počastitev 50-letnice predsednika PD Zagorje;
- 26.—27. 10. 1963 — udeležba na zasedanju podkomisije za reševanje ponesrečenec izpod snežnih plazov v Zürichu v Švici;
- 26.—27. 10. 1963 — zbor gorskih stražarjev na Gori Oljki v organizaciji komisije za varstvo narave PZS;
- 26.—27. 10. 1963 — udeležba na seminarju zdravnikov — gorskih reševalcev na Slemenu pri Zagrebu;
9. 11. 1963 — proslava 70-letnice planinske organizacije v skupni organizaciji PD Obrtnik Ljubljana in PD Medvode v planinski koči na Govejku;
9. 11. 1963 — proslava 10-letnice PD PTT Ljubljana v Ljubljani;
- 11.—16. 11. 1963 — planinska štafeta Triglav — Jajce v proslavo 20-letnice AVNOJ;
11. 11. 1963 — meduniverzitetni orientacijski pohod v Zasavju v organizaciji mladinske komisije PZS;
17. 11. 1963 — sestanek markacijske skupine za kamniško področje v Ljubljani;
17. 11. 1963 — udeležba na družabni prireditvi SPD Gorica — Italija v Poldanovcu na Lokvah;
19. 11. 1963 — premiera 1. slovenskega celovečernega igranega filma TRIGLAVSKE STRMINE v kinu Komuna v Ljubljani; v proslavo 70-letnice SPD;

21.—27. 11. 1963 — predavanje Dietricha Hasseja, urednika revije Bergkamerad iz Münchena, o vzponu na Hindukuš v letu 1962 v Zagrebu, Celju, Kranju, Jesenicah in Trziču.

Štáfeta Triglav — Jajce, ki smo jo po sklepu naše izredne skupščine organizirali v sodelovanju s Planinsko zvezo Hrvatske ter Bosne in Hercegovine v počastitev II. zasedanja AVNOJ, je nadvse odlično uspela. Organizacijo štáfete sta imeli čvrsto v rokah propagandna in mladinska komisija. V štáfeti je sodelovalo 9 društev z okrog 60 planinci. Štáfeta je krenila s Kredarice 11. 11. t. l., dne 16. 11. t. l. pa je predsednik PZS tov. Fedor Košir izročil štáfetno palico hrvaškimi planincem. Pri odhodu štáfete iz Kredarice so kljub skrajno slabemu vremenu poleg predsednika PSJ tov. dr. Marjana Breclja, predsednika PZS, tov. Fedorja Koširja, zastopstva PSH ter okrog 60 drugih, predvsem jeseniških planincev, bili navzoči tudi skoraj vsi člani predsedstva PZS.

Letošnji XI. meduniverzitetni orientacijski pohod je namesto APD Ljubljana organizirala mladinska komisija PZS. Vredno je omeniti, da je koordinacijski odbor študentskih planinskih organizacij Jugoslavije poslal naši mladinski komisiji za odlično organizacijo tega pohoda zelo laskavo pohvalo s pripombo, da je bil ta doslej eden najbolje organiziranih pohodov.

Sedemletni perspektivni plan slovenske planinske organizacije smo do podrobnosti izdelali in ga v roku predložili komisiji za telesno kulturo pri LS SRS. Delo je bilo dolgotrajno in težavno. Bilo bi pa veliko lažje, če bi pri tem sodelovala tudi društva. Žal se je našemu vabilu od 98 odzvalo le okrog 30 društev in še to v glavnem društva, ki nimajo v svoji upravi planinskih postojank. Prizadeta društva zato sama nosijo vso odgovornost, če perspektivni plan morda ni zajel tudi event. stvarnih potreb njihovega področja.

Nato je upravni odbor obravnaval elaborat o sedemletnem planu. Bistvenih pripomb ni bilo. Svojo problematiko je predložila komisija za planinska pota. O njej se je razpletel dolg razgovor, na koncu pa je upravni odbor sklenil, naj komisija intenzivno pomaga tistim društvom, ki vzdrževanju potov niso kos. Nima smisla opuščati skrb za ta pota, ker so nekaj bistvenega za naše gore. Skepsa, ki je glede pomembnosti dela te komisije nastopila, je odveč. Sicer pa je tako: Čim več se po gorskih potih hodi, tem boljše se vzdržujejo. Propadajo naglo le pota, ki jih ne gladiti človeška stopinja.

Nato so poročali predsedniki koordinacijskih odborov, tov. Franci Golob za zasavski, tov. France Pengal za ljubljanski in tov. Franjo Klotčnik za gorenjski koordinacijski odbor. Ugotovili so, da je to posrečena delovna oblika in da je prav zaradi nje prišlo do nekaterih uspehov. Problem je nastal zaradi teritorialne prepletenosti med delovnim področjem ljubljanskega in kranjskega odbora, vendar ne

tako, da bi ga ne mogli rešiti s tovariškim sodelovanjem med obema. Žal so ostali predsedniki koordinacijskih odborov manjkali.

Ko je prišla na vrsto 5. točka dnevnega reda »Razno« je začela teči že šesta ura živahne seje. Načelniki komisij so obzirno okrajšali svoje referate, postalo pa je še bolj jasno, da je res, o čemer je tekla beseda ob tajnikovem poročilu: Predsedstvo PZS mora tesneje sodelovati z načelniki komisij, tako da bo koordinacija dela šla bolje od rok in da bo predsedstvo lahko vplivalo na delo komisij. S tem bo tudi olajšano delo upravnega odbora. Če bi na tej seji upravnega odbora poročali še načelniki komisij, bi utegnili seja trajati še pozno v noč.

Tako pa je predsednik ob 21. uri sejo zaključil ob splošnem sklepu, da je prišlo na njej do pomembnih ugotovitev in za delo PZS važnih odločitev.

Natančneje bo članstvo o delu PZS obveščeno v polletnem biltenu PZS, ki bo sredi l. 1964 izšel kot priloga PV, glasila PZS.

T. O.

#### ŠE ENKRAT O 15-LETNICI PD LITOSTROJ

V začetku novembra 1963 je izšla 5. št. glasila delovnega kolektiva Titovih zavodov Litostroj »Med dvema številčkama«, posvečena vsa aktivnemu oddihu delovnega človeka. Glasilo izhaja v 5000 izvodih. V pričujoči številki je izšel članek Toneta Ermana, načelnika propagandnega odseka PD Litostroj »V hribih se dela dan, v hribih žari...« Ta in drugi članki kažejo, kaj pomeni za družbo dobro organiziran oddih. Z njim se pospešuje produkcija in storilnost pa tudi olepšuje življenje in izboljšujejo vzajemni odnosi med ljudmi, od katerih je odvisna družbena blaginja. Zato povzemamo iz Ermanovega interviua:

Planinci so veseli in družabni ljudje. Družijo jih misel klenega tovarištva in čudovite lepote gora. Različni so motivi, ki privedejo človeka v to družčino, zanimivo pa je, da tisti, ki je le enkrat v resnici občutil lepoto gorskega sveta, nanjo ne bo pozabil nikoli. Znova in znova ga bodo vabila široka obzorja, prijazni otočki pisanega cvetja, bleščeča snežišča in mogočni skalnati skladi. Lepo je v planinah — zdravje je tam in moč za nov delovni dan v dolini. Znoj na poti do cilja ustvarja in krepi vezi tovarištva, plemeniti človeka in odpira srce vsemu dobremu in lepemu.

Podpredsednik republike tov. Aleksander Rankovič je v svojem pismu planincem ob spominskem pohodu na Sutjesko med drugim zapisal:

»Nobenega dvoma ni, da moramo tudi v prihodnje naše napore usmeriti na to, da bomo ustvarili materialne pogoje za planinstvo (graditev in redno vzdrževanje planinskih

domov, poti itd.). Za vsako teh dejavnosti planinskih organizacij morajo družbeni in politični faktorji imeti razumevanje in jim dajati ustrezno pomoč.«

Ob jubileju našega PD vabimo bralce na kratek sprehod po stezah litostrojskih planincev. Za vodiče smo naprosili nekaj znanih planinskih delavcev s prošnjo, da povedo kaj zanimivega o ustanovitvi društva, njegovem delu in bodočih načrtih.

MIRO VRHOVEC, mojster v pločevinarni, je bil »zraven« že takoj v začetku, pa smo ga vprašali, kako je sploh prišlo do organiziranja planincev v Litostroju. Takole je pripovedoval: »Za začetek litostrojskega planinstva moramo šteti dotlej še neorganizirane izlete planincev, ki so se znašli v novi tovarni. Deloma so se poznali že prej, deloma pa jih je združilo novo okolje in tako so se skupaj odpravljali v planine, pozimi pa na smučanje — vse v okviru takratnega ŠSD Litostroj.«

In še dodatno vprašanje: »Kdaj si ti začel hoditi v hribe?« »Moja prva tura je bila z dvanajstim letom na Storžič. Spominjam se, da sem takrat prespal pod smreko in se zjutraj zbudil pošteno opikan od mravelj.«

Ker je ustanovitev društva tesno povezana z alpinistično dejavnostjo ustanoviteljev, smo poiskali LUDVIKA ŠARFA, projektanta na PPB, ki ga poznamo kot dolgoletnega načelnika AO.

»Pobudnik alpinizma je bila pravzaprav skupina planincev, ki so nas mlajše sodelavce navduševali za lepoto planin. Tako smo prvo leto organizirali tečaj na Kamniškem sedlu pod vodstvom alpinističnih inštruktorjev AO »Ljubljana matica«. Tako smo dobili osnovo in drugo leto opravili že kar lepo število tudi zahtevnejših plezalnih vzponov.

V soboto zvečer smo npr. odpotovali z vlakom iz Ljubljane, bili ob dveh ponoči v Vratih, ob sedmih zjutraj v nedeljo vstopili v dolgo »nemško smer«, ob šestih zvečer bili na vrhu Triglava, ob devetih v Mojstrani in opolnoči v Ljubljani. V ponedeljek smo se prijetno utrujeni srečali spet na delu. Pa reci, da nismo bili divjaki, toda ne zaradi rekorderstva, ampak iz golega idealizma in mladostne neugnarnosti.«

»Posebna zanimivost s teh poti?«

»Spominjam se prve samostojne plezalne ture, ki sva jo opravila z Vrhovcem, in sicer na Triglav po »slovenski smeri«. S seboj sva imela vrvi in tovarniške gasilske vponke, katerih vsaka je tehtala poldrugo kilo...«

MARIJAN SMERAJC, vodja poslovalnice v MB, je bil v petnajstih letih kar enajstkrat izvoljen za predsednika. Prosili smo ga za nekaj besed o organizaciji planinske dejavnosti v Litostroju. »Namen ustanovitve PD v tovarni je bil predvsem ta, da organizirano pripravljamo izlete in združujemo v društvu vse prijatelje in ljubitelje planin. To nam je v glavnem uspelo. Moram pa povedati, da smo v prvih letih nekako bolj »skupaj

držali«, medtem ko se je kasneje z razvojem motorizacije tudi planinstvo »zindividualiziralo.«

Zanimivo je, da je društvo imelo ob ustanovitvi in prvem letu delovanja le 16 članov, danes pa jih šteje 590. Mnenja sem, da število članstva zadovoljivo narašča. Če bi se v naše delo vključili novi mlajši kadri, ki imajo veselje za delo v PD, bi bila situacija lahko še ugodnejša.«

V prvih letih obstoja društva so bili litostrojski planinci brezdomci — gostje zdaj v tej, zdaj v oni planinski koči — doma povsod in nikjer. Zato je razumljivo, da so kaj kmalu začeli razmišljati o lastni planinski postojanki. Imeli so srečno roko, ko so odkrili Soriško planino. Vendar o gradnjah na planini ne moremo govoriti, ne da bi pri tem omenili ANTONA LEVSTIKA, šefa oskrbovalnih obratov, dolgoletnega odbornika društva.

»Bralce bo gotovo zanimalo, zakaj in kako ste gradili na planini?« »V razmeroma kratkem času je postala Soriška planina zelo obiskan kraj in prijeten počitek prehodnih obiskovalcev. Vzrokov za to je več: lepota in mir, gorski zrak, ugodna zveza med Bohinjem, Selško dolino in Goriško ter izredno lepi smuški tereni z dobrimi snežnimi razmerami. Ti razlogi so napotili planince Litostroja, da so v letu 1957 postavili prvo kočo. Potem je šlo hitro naprej: čez tri leta je pod kočjo zrasel nov planinski dom, zgrajen je bil prizidek prvi koči in napeljana električna. Letos je bila dograjena prostorna klet, povečana drvarnica in postavljena posebna shramba za smuči.

Naštevaje je sicer kratko, delo pa je bilo naporno. Sami planinci ga ne bi zmogli, čeprav smo za udarniške akcije pošteno zavihali rokave. Razen uprave podjetja in tovarniških družbenih organizacij nam je pomagala tudi vojska iz Bohinjske Bele.

Zavedamo se, da delo pri ureditvi planine še ni končano in se že za bodoče leto postavlja pred nas nova velika naloga: preskrba z vodo. Upamo, da bomo tudi to rešili.«

Kdo v tovarni ne pozna skrbnega rejca »malih živali« v planinski postojanki na Sorici, vestnega gospodarja VIKTORJA POGAČNIKA, službeno sicer mojstra v modelni mizarni?

»Kako bi bralcem povedal kaj zanimivega o gospodarjenju v PD?« »V prvih letih gospodarska komisija v društvu ni imela posebnega dela. Skrbela je za tistih nekaj plezalnih rekvizitov in to je bilo vse. Ko pa je zrasla na Soriški planini kočja, se je breme dela premaknilo prav na rame gospodarske komisije. To je iz dneva v dan težje, saj se soriški rekreacijski center vedno bolj razvija in oskrbovanje postojanke z jedačo in pijačo ter ostalim zahteva vedno več prizadevanja in elastičnosti. Posebno pride to do izraza v zimski sezoni, ko je treba v visokem snegu večino tovora prenesti v postojanko na ramah. Vedeti je treba, da je domačih in tujih

obiskovalcev tako poleti kot pozimi iz leta v leto več. Včasih so med njimi tudi nezadovoljneži, ki dostikrat neupravičeno godrnjajo nad postrežbo. Taki premalo upoštevajo, da se tudi planinsko društvo bori z velikimi finančnimi in kadrovskimi težavami.«

S številkami v planinski organizaciji se peča že vrsto let prizadeva tov. MARICA. Planinci jo še vedno kličejo kar MEDVEDOVA, čeprav je že spremenila priimek in si ustvarila družinico. Ker je službeno kot knjigovodja DUR vedno zelo na tesno s časom, smo ji postavili eno samo vprašanje:

»Kot društvena zakladničarka imaš gotovo posebno željo ob petnajstletnici.«

Prav na kratko nam je odgovorila:

»Celo dve: prvo, da bi člani redno plačevali članarino, drugo, da bi nikoli ne bilo treba razmišljati, od kod in kdaj bo prišel denar za kritje neporavnanih računov.«

V letošnjem jubilejnem letu je bil izvoljen za predsednika društva STANE VOGELNIK, referent v ekonomsko-analitskem centru. Udeleženci skupinskih izletov ga dobro poznajo. S svojo gorenjsko šegavostjo vzdržuje »štimgungo« v še tako kilavem vremenu.

»Tovariš predsednik, radi bi slišali kaj o perspektivah društva.« »Litostrojski planinci imamo pred seboj še obširen delovni program. Omenil bom le najvažnejše naloge: najnuj moramo razširiti svoje vrste in usmeriti v planine predvsem mladino. Dobro pripravljene in številni skupinski izleti morajo postati tista stalna oblika planinske dejavnosti, ki bo omogočila čim večjemu številu delovnih ljudi razvedrilo in oddih po napornem delu. Skrbeti moramo, da bo naše planinstvo vredno tega imena in preprečevati, da bi se kakorkoli popačilo. Urediti moramo svojo postojanko na Soriški planini tako, da bo počitek v njej res užitek. Urediti vprašanje vode in za poživitev zimske sezone zgraditi že projektirano vlečnico na Lajnar. Nalog torej več kot dovolj.«

»Posebno planinsko doživetje?«

»Sodelovanje pri množičnem pohodu planincev na Sutjesko.«

Za konec smo obiskali še JURIIJA LEGVARTA, vodjo elektrodelaavnice.

»Tov. Jurij, znano nam je, da si že vse od obstoja član nadzornega odbora društva. Zanimalo bi nas, kako gledaš na pot, ki so jo litostrojski planinci prehodili doslej?«

»Če po pravici povem: vesel sem je. Prav pestro je speljana skozi petnajst let. Ni šla naravnost — marsikdaj je bilo treba čez ovire, ki so se zdele nepremagljive, toda planinci smo z vztrajno voljo skoraj zmeraj našli naprej. V tem je posebno zadovoljstvo. Čudim se, da tako malo litostrojске mladine najde pot v gore, saj si društvo že dolgo brezuspešno prizadeva ustanoviti mladinsko sekcijo. Res da planinstvo ne nudi svojih užitkov poceni, ampak je treba priti do njih v znoju. Sam hodim v hribe že od mladih let, toda zmeraj bolj čutim, kako me prav pot v gore poživlja.«

Lani je slavil Švicarski alpski klub 100-letnico ustanovitve. Ustanovljen je bil 19. 4. 1963 v mestu Olten v Švici, in sicer na pobudo privatnega docenta za kemijo in geologijo na univerzi v Bernu dr. Rudolfa Theodorja Simlerja. Glavni in osnovni namen tega združenja je bilo osvajanje švicarskih Alp, katerih mnogi vrhovi so bili v tistem času še nepremagani. 5. septembra istega leta se je vršila nato v Bernu ustanovna skupščina in kot prvi predsednik SAC je bil izvoljen njen ustanovitelj dr. Simler, ki je bil dober organizator in velik idealist. Njegovo delo je rodilo obilne sadove in je mnogo pripomoglo k temu, da je SAC danes doma in po vsem alpskem svetu znana ugledna organizacija, ki se ponaša z mnogimi prvenstvenimi vzponi v vseh gorstvih sveta in ki je mnogo pripomogla k razvoju domačega turizma in h kulturnemu napredku dežele.

Med ustanovitvijo zasledimo tudi imena mnogih tedaj znanih alpinistov kot npr. Abrahama Rotha, bratov Rudolfa, Wilhelma in Paula Lindta, Edmunda von Fellenberga in bratov Studer. Slednji trije so znani predvsem po svoji prizadevnosti pri odkrivanju pristopov v Bernskih Alpah.

V počastitev 100-letnice so se vršile v letu 1963 številne svečanosti. V aprilu je bila velika svečanost v Bernu, kjer so mnogi govorniki izražali priznanje SAC in poudarjali, da SAC ni sodelovala le pri osvajanju gorskih vrhov v Alpah, temveč je mnogo doprinesla tudi pri znanstvenih raziskovanjih. Še posebej je dobilo priznanje prizadevanje SAC, ki je ustanovil znani planinski muzej v Bernu — eno najbolj priznanih planinsko-kulturnih ustanov v Evropi.

Danes ima SAC 92 sekcij s približno 44 000 člani in upravlja 150 planinskih koč. SAC prireja tečaje za turno smučanje, za alpiniste in za vezbanje tehnike vzponov v ledu. Razen tega se vrše tečaji za prvo pomoč, za čitanje zemljevidov in za uporabo kompasa. Zelo pogosti so tečaji gorske reševalne službe, ki ima 131 reševalnih postaj. Posebno pozornost je deležna mladina, združena v mladinski planinski organizaciji že od leta 1915 dalje.

Kot eno najvažnejših bodočih nalog omenjajo Švicarji nalogo, omejevati in preprečevati popolno mehanizacijo (gorske železnice in pristajanje letal na ledenikih) njihovega gorskega sveta, kjer se stremi danes zgolj še za denarnimi dobički.

Zbor delegatov SAC je že leta 1960 dodelil svoji sekciji v Interlaknu častno nalogo, da v jubilejnem letu 1963 izvede v tem kraju centralno proslavo ob 100-letnici SAC. Interlaken leži med Brienskim in Thunskim jezerom ob vznožju Eigerja, Möncha in Jungfrau. Te divje gore dajejo celotni okolici pravo planinsko obeležje, posebno Jungfrau, ki je nekak simbol Interlakna in njegove okolice. Zaradi slabega vremena je bil začetek svečanosti dne 28. 9. 1963 v šolski dvorani v Interlaknu. Za uvod je predaval in prikazoval

barvne diapozitive o vzponu na Mc. Kinley v Aljaski Dölf Reist. Svečani govor je imel sedanji predsednik SAC dr. Wyss Dunant, nato pa še zastopnik kantona Bern. Oba sta poudarjala pomen razvoja planinstva in alpinizma za socialni in gospodarski razvoj Švice, predvsem pa za pospeševanje turizma. Naglasila sta tudi potrebe za zaščito prirode, za zaščito prebivalstva v alpskih predelih, za odpravo pretirane komercializacije in za preprečevanje vseh negativnih pojavov, ki jih hote ali nehotе prinaša naraščajoči turizem v gorah.

Popoldne je bil prirejen izlet z ladjami po Thunskem jezeru.

Dne 29. 9. 1963 se je proslava nadaljevala s komemorativno svečanostjo na prostem, in sicer na stalni gledališki sceni, kjer prirejajo vsako leto igre o švicarskem narodnem junaku Wilhelmu Tellu. Centralna točka programa je bil govor zveznega predsednika g. Willyja Spühlerja ki je poudaril izredno skrb države za razvoj planinstva v Švici, kjer se tudi najvišji oblastni forumi zavedajo, kako korist prinaša državi planinska organizacija. Po izvedbi folklornih točk so igralci amaterji vprizorili sceno iz zgodovinske igre, ki prikazuje združevanje vseh švicarskih kantonov v borbi za svobodo domovine pod vodstvom Wilhelma Tella.

Jubilejne svečanosti so bile zaključene z banketom.

Kot zanimivost bi omenili še to, da je SAC ob priliki svojega jubileja izdal kot svoj kulturni doprinos bogato ilustrirano knjigo o tem, kako so slikarje skozi stoletja navdihovali gorski pejzaži, da so ustvarjali slikarske umetnine velike vrednosti. To omenjam zaradi tega, ker pripravlja tudi Planinska zveza Slovenije retrospektivno razstavo slikarskih umetnin iz gorskega sveta, pa ji doslej kljub prizadevanju ni uspelo zagotoviti si primeren razstavni prostor!

F. K.

## alpinistične novice

### PRVI ALPINISTI V PD TAM

30. X. je zasedal razširjen odbor PD TAM Maribor.

»Prehajamo na četrto točko dnevnega reda, to je na sprejem petih pripravnikov AO med člane — alpiniste!«

Pogledi vseh so se usmerili na četvorico mladih, krepkih in zagorelih fantov. Petega ni med nami, je pri vojakih. Gledamo jih, premerjamo, ocenjujemo, molčimo in se sprašujemo:

»Fantje, ste zares že sposobni, vredni tistega, za čemer ste hrepeneli, ko ste stopili v vrste AO kot pripravniki? Vam lahko zaupamo?«

Turne liste govore: Da, zares ste mnogo plezali: stene Raduhe, Planjave, Ojstrice, severno triglavsko steno in še in še... Želeli in zmagovali! Volja in znanje je bilo močnejše od vsega tistega, kar smo od vas zahtevali, da lahko danes porečemo: »Zasluzili ste, ker ste sposobni! Prosimo, obrnite se!...«

In Franci je dejal:

»Želim Vam...« a stavka ni dokončal. Ob krstnem udarcu mu je zmanjkalo sape.

Dopolnil je Lojze, načelnik AO: »...še naprej zmage v borbi s steno!« In že se je zvrstilo drug za drugim preko dvajset udarcev, namenjenih slehernemu posamezniku. Stisnili so zobe in si mislili: »Srečen, Mirko, ki si tega oproščen!« A tudi njega čaka...

Prvi mladi alpinisti v AO TAM so prestali krst. Danes piše v kroniki AO PD TAM:

»Seme Lojzeta Kraigerja, ki je pred letom dni vzkliko, je pod njegovo nego obrodilo sadove. Alpinisti so postali: Ivo Kristan, Jože Casar, Lojze Pristavnik, Ivan Graj in Mirko Rogina. Lojze, prisrčna ti hvala za ves trud.«

Edo Bedenik

### TEŽKA ODLOČITEV

Že tretjič tisti teden smo šli težko obloženi v Steno. Stalno po isti poti. Po nemški smeri navzgor, pod Wagnerjevim stolpom spust dvajset metrov navzdol, po prečki na bavarški stolp. Tisti dan nas je šlo sedem, Uroš Zupančič, Dimitrov, Kofler, Zalokar, Makovec, Mlekuž in jaz.

Naloga je bila težka. Usidrala sta se na polico stopetdeset metrov pod bavarški stolpom in se nista hotela več premakniti. Kdo le, boste radovedno vprašali. Naša tovariša, ki jima je usoda namenila poslednjo pot v bavarški smeri. Devet noči sta čakala nemo in tiho na tovariše v Steni.

Težko reševanje. Rekli so mi, ti boš vodil reševanje. Upiral sem se, dosti sposobnejših je bilo v družbi. Toda niso odnehali. Dobro poznam sposobnosti teh fantov, zato smo se posvetovali o vseh važnih odločitvah, če je bil čas na razpolago. Tako smo sklenili, da ju spustimo iz Črnega grabna na žičnih vrveh naravnost navzdol na prodišče ob vstopu v bavarško smer. Takoj prvi dan smo ju spustili daleč navzdol, potekla je cela stometrška vrv, potem se je zataknilo. Nekaj brezuspešnih manevrov, potem vpraša nekdo: »Koliko je ura?«

»Pet.« Popoldan seveda. Treba se je bilo umakniti iz Črnega Grabna v dolino, sicer bi morali bivakirati v mrzli septembrski noči. Nismo uspeli vsi. Štirje so morali ostati v Črnem grabnu, kjer so si uredili zasilni bivak. Krapež, Dimitrov, Zalokar in Košir. Niso uspeli, da bi se za časa spustili na bavarški stolp, odkoder drži polica iz previsne stene. Naslednji dan je dobila četvorica hrano in pijačo. Prinesli smo jo iz doline. Poizkusi, da bi sprostili breme na žici, so bili zaman.

»Spustite me do njih.« je zahteval Butinar. Sto metrov navzdol, potem še dve sto naprej,



zgrozilo me je ob misli na tristometrski pre-  
vis pod nami, na proženje skal. Težka odlo-  
čitev.

»Poizkusili bomo še z manevriranjem.«

Vlekli smo navzgor, popuščali hitro, toda  
breme se je vedno zataknilo.

»Prenesimo vse na bavarski stolp, štirideset  
metrov je pod nami, najmanj petnajst metrov  
je v desno, morda ju bomo zaradi tega le  
izvlekli.«

Vsi so bili za to.

Spustili smo se, vse pripravili in že se je  
mračilo. Zopet dirka navzdol.

Ponoči je deževalo, zjutraj in čez dan še tudi.  
Sli smo domov in na delo.

No, in v četrtek nas je bilo sedem zopet na  
bavarskem stolpu. Vedel sem. Poizkusili bomo  
še enkrat z manevriranjem, potem preostane  
samo še spust moža v strašno globino, okoli  
tri sto metrov navzdol. Ni bil problem dobiti  
moža, ki bo tvegala ta spust, kar pet je bilo  
pripravljenih, da se spuste navzdol, problem  
je bil v tveganju. Nismo imeli žičnih vrvi,  
vse tri, ki so bile na razpolago, so bile po-  
trebne za spust ponesrečenih tovarišev. Zve-  
zati bo treba navadne in nylonske vrvi,  
vozli pa prožijo kamenje in se zatikajo, kaj  
če obvisi mož na vrvi in ne bo mogel ne  
naprej, ne nazaj! Butinar, ki se je javil prvi,  
danes ni bil tu, moral je z Bolgari na Jalovec.  
Na vrsti je bil Uroš, ki se je javil prostovoljno  
drugi. Njega je čakala čast, da se izkaže. Tudi  
Ježek, Pavel Dimitrov in mladi Klavdij Mle-  
kuž so bili pripravljene, da se brez pomisleka  
spuste v tristometrsko globino. GRS ima v  
svojih vrstah može. Moj tovariš iz naveze  
Ivan Bernard in njegov partner ne bosta  
ostala ujetnika Stene, čeprav jima je vzela  
živiljenje.

Makovec se je spravil k žici, uravnal škripec  
in vlekli smo na vso silo. Toda sklopka je  
vsakokrat zdrsel. Poizkusili smo parkrat,  
vedno isto. Sklopka ni prijel. Izpustil sem  
rdečo raketo, znamenje za začetek dela.  
Zalokar je stal na polici dvajset metrov od  
nas in govoril v oddajnik: »Stane, javi se,  
Stane, javi se, sprejemam«. Toda Stane se ni  
javil. Ujela sta par besed, potem vse slabše  
in konec. Baterije so oslabele, ker smo že tri  
dni rabili oddajnike.

»Nehaj že s tvojim večnim 'sprejemam' in  
ubriši zaboj čez Steno, saj vidiš, da ni za  
rabo«, se je ujezil nekdo. In ravno sedaj bi  
ga rabili!

Treba se je bilo odločiti za zadnje.

»Uroš, ali si mož, ali nisi.«

»Ne sprašuj, saj veš, da sem navadna reva.«  
Toda jaz vem, da je Uroš junak. Ampak tudi  
junaki poznajo strah, od navadnih ljudi se  
ločijo po tem, da znajo ta strah premagati.  
»Na tebe se zanesem, če boš ti pri vrveh, se  
spustim, kamor hočeš.«

Izvrtil sem luknjo za dva svedrovca. Ni bilo  
zadosti primernih špranj za kline. Uroša smo  
povezali v Gramminger, na glavo je dal de-  
belo volneno čepico, Makovčevo, čez to še  
najboljšo čelado, Koflerjevo. Privezal sem ga  
ločeno najprej čez prsi, nato še s sponko za

Gramminger; če bi se Gramminger strgal, da  
bi ga obdržala zanka okoli prsi.

»S seboj boš vzel štiridesetmetrsko nylonko,  
deset navadnih klinov, štiri vponke, Prusi-  
kove vrvce, deset klinov svedrovcev in po-  
polno opremo za vrtanje.«

»Kaj mi le bodo svedrovci, saj ne znam rav-  
nati z njimi.«

»Uroš, tega ti niti ne bom razlagal, kako  
se dela z njimi. Če bo sila, boš presneto hitro  
znan delati z njimi.«

Opremljen je bil popolnoma za samostojno  
delo, če bi se naše spuščalne vrvi kam za-  
taknile.

Spustil sem edino in zadnjo raketo.

»Uroš, srečno.«

Stisk roke. »Srečno.«

Štirideset metrov je šlo hitro. Privezali smo  
k prvi drugo vrv in spuščali naprej. Toda  
ne dolgo. Še preden je potekla druga. me je  
stisnilo v grlu. Vrv je tekla, toda neobtežena  
in Uroš je vpil »Spuščaj!«.

Ni bilo časa za konzultacije.

»Klavdij, naveži se.«

Navezal se je na močno belo perlonko. Vrvi  
smo imeli dovolj. Vsak je prinesel zjutraj  
eno s seboj in nekaj jih je bilo že na mestu.  
Vpel in napel sem Urošev vrv in spuščal  
Klavdija navzdol. Brez vprašanja in brez po-  
misleka se je spustil za Urošem v globino.  
S takimi fanti je lahko reševati! Vrv je po-  
tekla do konca, preden se je ustavil na ši-  
roki polici. Pritrdil sem ga na vponko in  
rešil je vozle, ki so zaustavili Uroša.

»Klavdij, ostani navezan na polici, držal boš  
zvezo z Urošem.«

Štirje smo ostali pri vrveh. Makovec, Kofler,  
Dimitrov in jaz. Zalokar je še kar »spre-  
jemal«, Mlekuž je bil pod nami na polici, Uroš  
na vrvi.

Nadalnje spuščanje je šlo brezhibno. Težave  
so nastopile šele, ko je prišel Uroš do pone-  
srečenih. Nismo ga čuli, bil je za robom.

»Spuščaj«, se je drl glas iz doline.

Razmišljal sem, kaj naj spuščam, kamen na  
glavo temu, ki se dere v dolini, ali jekleno  
žico ali Uroša. Končno smo se sporazumeli,  
da spuščamo jekleno vrv. Potem smo spu-  
ščali zdaj Uroša, zdaj jekleno vrv.

Nazadnje je vse vpitje utihnilo. To je bilo  
znamenje, da nas nihče več ne rabi. Poteg-  
nili smo Klavdija po zračni poti nazaj med  
ljudi. Pospravili smo opremo. Žične vrvi smo  
spuščali na drobni vrvi navzdol, spodaj so  
pomagali tako, da so jih istočasno vlekli.

Toda tistih sedem štirideset metrskih nylonk  
in konopljenk se je zataknilo in so ostale en  
dan v Steni. To je bila edina cena za Uro-  
ševo tveganje. V petek je pet prostovoljcev  
ponovno obiskalo bavarski stolp, Dimitrov  
se je spustil sto metrov navzdol in sprostil  
vozle, vrvi so potegnili navzgor.

Uroš je izvedel spust približno tako dolg,  
kakor je bil spust italijanskega reševalca, ki  
je rešil Cortija iz stene Eigerja. To je bil pri  
nas več ali manj gotovo najdaljši spust na  
vrveh pri aktivnem reševanju,

Ciril Praček

GORE IN MLADINA

Tudi tekmovanje v sezoni 1962-63 ni pokazalo bistvene rešitve iz krize, v katero je zašlo tekmovanje »Gore in mladina« že pred nekaj leti. Decentraliziran sistem tekmovanja je veliko pripomogel k temu, da smo kriterije približali razmeram in delovnim pogojem posameznih mladinskih odsekov. Zadnji posvet načelnikov mladinskih odsekov je veliko razpravljal o načinu tekmovanja. Zelo različna mnenja posameznih načelnikov in skupin predstavnikov so v precejšnji meri vplivala na razdelitev tekmovanja po področnih koordinacijskih odborih mladinskih odsekov. Mladinska komisija naj bi po teh določitih in sklepih predvsem pripravila potrebna sredstva za stimulacijo sodelujočih mladinskih odsekov, koordinacijski odbori pa naj bi našli lastne kriterije in predlagali MK najboljše mladinske odseke svojega področja.

To so bila osnovna vodila in predpisi, s pomočjo katerih smo tekmovanje nekoliko prepozno zaključili in porazdelili priznanja. Najboljši mladinski odseki v tekmovalnem letu 1962-63 so bili MO PD Kozjak Maribor, MO PD »Janeza Trdine« Mengeš, MO PD Ljubljana-matica in MO PD Radovljica. Svojih predlogov za najboljše MO niso poslali koordinacijski odbori MO PD Mežiške in Dravske doline, KO MO celjskega okraja in KO MO zasavskih PD. Poglavitni vzroki za to pasivnost so bili: Težave pri iskanju ustreznih kriterijev za posamezna področja, slabo delo in organizacijski prijemi v samih KO ter nezainteresiranost in določena bojazen posameznih MO, da so premalo naredili za uspešno udeležbo pri tem tekmovanju. Še bolj nas skrbi dejstvo, da so nekateri tudi zelo dobri MO ostali ob strani in se tekmovanja »Gore in mladina« iz kakršnihkoli vzrokov ne udeležujejo. Od obstoja tekmovanja do danes tudi ni prišlo nikoli do tako podrobne razprave o delovnih pogojih dela v različnih geografskih in lokalnih razmerah. Še posebej so o tem problemu govorili na sestanku ljubljanskega koordinacijskega odbora. Ugotovili so, da se predvsem razlikuje delo podeželskega planinskega društva od planinskega društva, ki na primer deluje v večjem, bolj razvitem mestu. Tu so primerjali predvsem MO PD Ljubljana-matica in MO PD »Janeza Trdine« Mengeš.

Vsi ti problemi in težave, ki spremljajo to našo vsakoletno tekmovanje, ki je posvečeno Dnevu mladosti, zahtevajo ponovno izčrpno razpravo na bližnjem posvetu načelnikov. Upamo in želimo, da se bo tekmovanje kljub velikim težavam vseeno ohranilo in da bomo v bodoče tudi pri tem delu uspešnejši kot doslej.

T. B.

FRIULI — VENEZIA GIULIA, »Guida d'Italia«, Touring Club Italiano, Milan, IV. izdaja, 1963, strani 459, 9 zemljevidov, načrti, narisi in skice, platno, cena za nečlane 4750 lir. Furlanija — Julijska Benečija, prikupen zvezek, eden od triindvajsetih vodičev TCI po italijanskih pokrajinah, je tudi za nas, ki smo tokraj meje, zanimanja vreden. Obdelava ozemlja nekako od reke Piave na zapadu pa sèm na vzhod domala vse jugoslovansko, kar ga je imela Italija v dobi med obema vojnama. Dokaj skrbno so v knjigi za posamezne kraje ali območja obravnavani zemljepisje in zgodovina, prebivalstvo, etnografija in folklor, jezik in narečja, umetnost, favna in flora, gospodarstvo. Pregledno so ob imenih zadevnih krajev opisani izleti in ture, zlasti pota v gore in planine. Razvidno in s primernim poudarkom so podana opozorila in navodila za obisk in ogled bolj važnih ali zanimivejših stvari. Na koncu knjige je zelo obsežen, sistematično sestavljen seznam slovstvenih del (od naših je imenovana samo ena od Šerkovih jamarskih študij), dalje imenik umetnikov po abecedi, in popolno krajevno kazalo.

Omembe je vredna pisava toponimov. Krajevna imena iz stare Jugoslavije so skoro brez izjeme nespremenjena: Škofja Loka, Logatec, Vrhnika, Lož, Cerknjsko jezero, Zapuže, Tržič, Rateče, Bled, Bohinjska Bistrica. Le prestolnica je enkrat *Lubiana* (*Ljubljana*), drugod še *Lubiana* (*Emona*), sicer pa, bogu bodi potoženo, sami se jim s tole »Emono« že kar preveč ponujamo, dvoje ali troje imen so pa rajši nemško zapisali: Podkorenska ali Dolinska Sava je tukaj Sava di Wurzen in naša Planica je v knjigi Planica — Tal. Naši kraji, ki so bili v razdobju med obema vojnama pod Italijo, imajo načeloma italijansko ime in zraven tega doma v oklepaju: Bretto di Sotto (Log pod Mangartom), Bainsizza (Banjščica), Salona d'Isonzo (Anhovo), Chiapovano (Čepovano), S. Daniele del Carso (Štanjel), Marcossina (Markovščina), Portorose (Portorož), Fiume (Rijeka), Arsia (Raša), Albona (Labin). Vendar se nam nekatera takšna podajajo samo v italijanskih oblikah: Plezzo (ne Bovec), Zuetros (ne Cvetrož), Ville Montevecchio (nič Vogrsko), Castellgiovanni (Ivanjigrad na Krasu), Opacchiasella brez našega imena Opatje selo, kakor bi bilo prav. Tisk je čist in jasen, za boljšo preglednost variiran po vsebini posameznih odstavkov in po raznovrstnosti imen. Ni najti tiskovnih napak, če izvzamemo planinsko postojanko na Krnu, ki je zdaj zapisana *Zavetišče na Krn* (str. 233), zdaj *Zavetišče na Krm* (str. 271). Toda pošteno je pojasnjeno, da so v zmoti, ko pravijo naši razgledni gori *Monte Nero*, češ krn ne pomeni crn ali črn, da tedaj

## razgled po svetu

AMERIŠKO GLASILO glaciologije, junij 1963, je prineslo članek Joela Fischerja o dveh rovih na ledenikih zermatskega Breithorna v globino 60 in 70 m vse do dna ledenika, da bi v njih lažje raziskovali ledenik. Pri vходу v rov je znašala temperatura ledu — 5,5° C, pri dnu pa — 0,5° C oziroma  $\pm 0^{\circ}$  C. V obeh rovih so imele razne razpoke, ki jih je povzročilo kopanje rova, tudi nižje temperature. Zrak v razpokah, ki so se odprle, je imel veliko ozona, ki so ga ugotovili po karakterističnem vonju, po reakciji na kavčuk in po testu kalij-jodid. Razlagajo, da nastaja ozon zaradi majhnih isker, ki jih povzročajo statični naboji. Ti se v mrzlem ledu tvorijo, če pride pod pritiskom do trganja ali deformacij. Fotografski posnetki z eksponiranjem do 8 ur so ponoči te iskrice zabeležili. Raziskave na dnu ledenika so dognale, da se primrzljena masa ledenika na leto pomakne za 0,6 m in da ta »tek« ledenika zapuša na dnu vidne sledove.

MT. BLANC V ENEM DNEVU — je bilo geslo znane pariške revije L'Equipe 31. maja 1963. Kako? James Couttet odgovarja: 12 km južno od Chamonixa pelje iz Les Houches do Les Lanchers (1296 m) vzpenjača, odtod pa naj se preko Aig. du Goûter podaljša na Dôme du Goûter (4304 m). Z Dôme du Goûter na vrh Mt. Blanca ni daleč in ne težko. Vzpenjača bi na uro potegnila v to višino 450 smučarjev, v 25 minutah bi prišli iz Les Houches na Dôme du Goûter. Posebno se propagira smuk na področju »Les Glaciers«, postaja žičnice Chamonix—Pélérins Aiguillette de la Tour (2414 metrov), dalje postaja Plan de l'Aiguille, odkoder se lahko z žičnico vrneš v Chamonix ali odpelješ na Aiguille du Midi (3842 m) preko Vallée Blanche in Glacier du Géant na Grand Flambeau (3462 m), nato pa v Entrèves pri Courmayeur, odkoder se lahko odpelješ skozi predor pod Mt. Blancom spet v Chamonix. Vse to se da narediti v enem dnevu, z avtom, žičnico, zraven pa presmučati 3300 m višinske razlike, torej spust, kakršnega si pred nekaj leti nismo mogli zamisliti. Managerji za ta

ni »nero«, kakor ga ponevedoma imenujejo v besedi in v pismu. Sicer pa smo lahko veseli nenadejane ustrežljivosti, če so pisci priročne knjige, drugorodci v zamejstvu, tudi za to skrbeli, da so šumevci po naših imenih dosledno opremljeni s strešico. Kakor je na Reki omenjena gostilna *Zlatna školjka*, prav tako je v opisovanju Kopra pravilno zapisano ulično ime *Via Zupančič*.

Knjiga je izšla že v štirih izdajah, III. izdaja l. 1935, vsega doslej 245 000 izvodov. Do konca l. 1961 je italijanski turistični klub TCI razdal svojih vodičev 5 781 200.

vk

sistem v prometnih napravah na Mt. Blancu so že tu, publike pa tudi ne manjka. Turistična industrija, ki iz leta v leto narašča, kliče po takih možnostih za en dan in v enem dnevu. Tempo časa, ki bi mu radi ušli, vdira v gorski mir in vse kaže, da mu človek ni več kos, ne ve, kje in kako naj ga zavre.

IZBIJANJE KLINOV postaja vsaj v nekaterih modnih smereh problem. Zgodi se, da kak plezalski par vstopi samo zaradi »čiščenja« smeri. Ker je kriterij zmogljivosti različen, se zgodi, da izbijajo tudi najpotrebnejše kline, kar danes spričo stremen in drugih tehničnih pripomočkov drugemu v navezi ni več težko. Zgodi se, da taka naveza pošlje sporočilo na pristojno sekcijo: »Vsi odvečni klini so sicer odstranjeni, naveze lahko vstopajo brez klinov.« Tako sporočilo utegne biti za varnost manj sposobnih navez usodno.

INDIJANCI so že v srednjem veku prišli na vrhove visoke do 6700 m, pravi znani Matthias Rebitsch, ki je l. 1956 na 6885 m visokem Ojos del Salado našel vizitko poljske ekspedicije iz l. 1937. Poljaki so bili v Punta Atacami pionirji in so se takrat vrnili iz Andov obloženi z znanstvenimi in alpinističnimi uspehi. Današnji ekstremisti bi se morda nad uspehi v »velikanskih kupih šodra« posmihali, toda treba je upoštevati specialne težave: ubijajočo vročino čez dan, ledenomrzle noči, vremenske preobrate, naporna snežišča, žejo in gorsko bolezen. Samo s skrajnimi napori in železno voljo premagate višave, saj noben korak ne drži, ena sama borba za višino na drsečem grušču ali snegu. Na Cerro Galanu je Rebitsch v višini 6000 m zadel na okroglo zidino, v njih pa je izkopal srebrne kipce in razne votivne predmete. V tej višini je plemo Inka imelo obredne daritve bogu Soncu. Žrtvovali so živali, sodeč po pepelu in kosteh, ki jih je izgrebel v tem višinskem svetišču. Vsi najvišji vrhovi v Punta Atacama so bili za Inke sveti vrhovi, povsod so postavili svetišča in oltarje, na Llullayacu celo v višini 6700 m, 30 pod vrhom. Imena vrhov so za nas kaj čudna: Aracar 6080 m, Antofalla 6100 m, Tebenguicho 5800 m. Rebitsch je bil tu še l. 1958 in l. 1961, slednjč z Argentinci. Izkopavanje v teh višinah, pravi, je bilo težje od vsega, kar je v gorah doživel, vendar mu ni žal, izkopal je zanimive dokumente indijanske civilizacije, celo duhovniški ornat v podstutih svetih hramih. Bilo jih je toliko, da je z njimi rešil uganko zidov v teh višinah. Nekoč so morali v teh višinah v kočah prebivati vsaj nekaj časa nosači, čuvarji lesa in duhovniki. Neverjetna je morala biti vztrajnost in zdržljivost teh Indijancev, da so zmagali s takratno opremo in preskrbo preskušnje v takih višinah. Ko so Inki v boju s Španci propadli, so propadle tudi njihove naprave v gorah. Vrhove v Punta Atacami še raziskujejo. Nalleteli so na še starejše priče, ki datirajo v zgodnji srednji vek. Alpinistične storitve tedanjih Indijancev je treba le občudovati. Prof. Kinzl govori v svojem delu »Cordillera Blanca« o stotinah indijanskih zgradb v vi-

šini 5000 m in to od Patagonije do Mexica. Vse kaže, da se sodobni andinizem marsikje »zaletava v odprta vrata«, oziroma da Ande v drugič odkriva.

**MEDVEDJI LEDENIK** v Pamiru se je v 24 urah pomaknil za 40 do 45 m naprej in zajezil reko Abdu—Kagor. Za ledenikom je nastalo jezero. Sovjetski letalci pokrajino stalno opazujejo, zaradi naselij pod ledenikom.

**TOFANA DI ROCES** je dobila novo smer po papežu Pavlu VI. Smer so speljali sciatoli, »veverice« iz Cortine d'Ampezzo: Lorenzi, Menardi, Zardini, Michielli in Gandini. Dva dni so porabili za nabijanje klinov v spodnjem delu, štiri dni za vzpon. Vsega so zabili 350 klinov, 300 jih je ostalo v smeri. Ocena: VI+ A<sub>3</sub>. Pri ponavljanju se je nek Tirolec ubil. Smer poteka desno od slavne smeri po steburu (Constantini—Apollonio).

**JUŽNO STENO TORRE TRIESTE** je poleti 1963 preplezala prva ženska, Švicarka Heidi Schelbert, žena znanega plezalca Albina Schelberta. To se seveda zelo publicira, neprimerno bolj kot se pri nas storitve ing. Nadje Fajdigove, da ne govorimo o nekaterih uspešnih naših ženskih navezah (Ljubljana, Kamnik), ki so se literarne dokumentacije sploh zdržale in jih javnost takorekoč ne pozna, ostale so v arhivu plezalskih vzponov. Kdaj bo izšel povojni »Naš alpinizem«, da bodo izpričane vsaj tam!

**EIGER** je poleti 1963 terjal smrtno žrtev dveh španskih plezalcev iz Saragosse. Bila sta zelo počasna, dobil pa jih je še vremenski preobrat. Namesto da bi se vrnila, sta rinila naprej, seveda zelo počasi, za mokro poč 20 m sta rabila 1 1/2 ure! Po četrtem bivaku sta ves dan napravila toliko, kot je Darbellay naredil v 2 1/2 urah. Reševalci so krenili na pot, a prepozno, Španca petega bivaka nista več preživela, strla sta ju mraz in izčrpanost vrhu »Pajka«. Število vzponov preko severne stene Eigerja je že skočilo preko 40.

**POLICIJA NA MATTERHORNU**, in to pri reševalni akciji, za to, da je zaprla normalno pot nanj in s tem zaščitila reševalce, ki so iz vzhodne stene Matterhorna 11. avgusta 1963 spravljali 25. julija smrtno ponesrečena Švicarja Jacquesa Maylanda (25 let) in njegovega strica Gabriela Maylanda. Padla sta 800 m globoko. Reševalci so izjavili, da v Zermattu ne pominjajo tako tveganega reševanja.

**PETIT DRU** ima od l. 1962 varianto v zahodni steni. Naredila sta jo Gery Hemming in Royal Robbins (ZDA). Z varianto sta se ognila ledu in snega, zabila sta 96 klinov, a v steni pustila samo dva. Varianta ju je zaposlila poltretji dan.

**BUHLOVA SPOMINSKA SMER** v Rotwandu, ki so jo ob prvem vzponu oznanili kot eno najtežjih, je tako popularna, da je poleti 1963

zabeležila že 125 ponovitev. Steinkötter iz Kölna jo je ponavljal kot stošesti in pravi, da je z enega samega mesta dosegel tri kline: »To ni več VI+, to je II« vzklika Steinkötter. Najnovejšo zimsko superdirettisimo iz Cin so takoj naskočili slavni ponavljalci. Med njimi Claude Barbier, ki je izjavil, da ni izpulil iz smeri 180, ampak samo 15 klinov, saj je smer taka, da so tudi poleti vsi klini potrebni. Do konca julija 1963 je superdirettisima imela že šest ponovitev. Izvedli so jih Felix Kuen, Ploner, Zeni, Barbier, Noseda, Bonafede, Irano Dibona, Menegus. Ponovitve so trajale dva dni. In ponavljanje se bo nadaljevalo, ne glede na pravdo, ki se je ob Cinah odprla preteklo zimo zaradi nemogočih okoliščin, ki so spremljale to zimsko superdirettisimo.

**HIMALAJSKI PROFESOR**, tako pravijo G. O. Dyhrenfurthu, je že desetletja živ leksikon za vse himalajske raziskovalce in alpiniste. Zadnja leta ga obsipavajo z vprašanji, kateri sedem in šesttisočaki se danes najbolj izplačajo. Da bi se znebil tozadevne goste korespondence, je v ÖAZ, glasilu ÖAC, in Alpine Journalu napisal razpravo »Nov svet za himalajce«, nemški Bergsteiger pa ga je ponatisnil in opremil še z risbami in posnetki. Dyhrenfurth pri vsakem vrhu severno-zapadnega Bhutana navaja tudi literaturo. Začenja s predelom, ki se je prej imenoval Assam—Himalaja in so ga l. 1962 zavzeli Kitajci ter se kasneje umaknili. Ta del Himalaje je geografsko in alpinistično slabo raziskan. Interesanten bi bil vrh Namča Barva. Prav tako pa vsa država Bhutan z najvišjim vrhom Khula Kangri (ca. 7750 m). Politične težave so velike, vendar je v preteklem letu švicarski geolog dr. Gansser le dobil dovoljenje za raziskovanje. Morda bo l. 1963 za Bhutan to, kar je bilo leto 1949 za Nepal. Tudi na področju Kangčendzonga je še mnogo neraziskovanega. P. 8476 m ni samostojen osemtisočak, vendar dokaj samostojen južni vrh mogočnega masiva. Tudi zahodni vrh meri 8420 m. Več mogočnih sedemtisočakov je še v masivu Kabru, zelo lep je Pandim (6691 m), 60 km od Darjeelingu. Ni visok, vsak ga opazi pri svetovnoznanji panorami »Snows« desno od Kangčendzonge, vendar doslej mu še nikdo ni stopil na teme. Med šesttisočaki so še Simva, Wedge Peak, White Wave neosvojeni. V okolici Everesta je Lhotse Shav (8383 m), osemtisočak, ki ga ne štejejo, težko pristopen, doslej mu še nihče ni prišel blizu. A poleg tega cela vrsta neosvojenih sedem in šesttisočakov, med njimi Tabočej (6542 m), ki se je uprl Hillaryju. V Khumbu je neodkritega sveta še dovolj, dalje v Rohvalung-Himalaji stoji neosvojen še Gauri Shankar (7145 m), ki so ga včasih zamenjavali z Everestom in ga zato poznajo iz zemljepisa vse starejše generacije.

V bližini Šiša Pangme (8013 m), komaj 80 km od Kathmanduja, a vendar še v Tibetu, se dviga 7611 m visoki Phola Gangčen. Kathmandu je danes močan turistični center, ki z njim računajo vse svetovne turistične agen-

cije, 65 km od njega pa se razprostira Jugal Himal, o katerem še nimamo dobre geografske karte. Vse naokoli Kathmanduja je vrsta šesttisočakov, ki so še »za dobiti«: Pabil (7132 m) v Ganeš Himalu, East Pinnacle (7895 m), North Peak (7154 m) in Granit-Peak (7361 m) v skupini Manaslu, kjer imajo največ uspehov Japonci, sedemtisočaki Ganga prima, Moditse in Macha pučare v skupini Anapurna, podobno bi lahko našli vrsto imen za sedemtisočake v skupini Dhaulagiri in Kanjorob Himalu. Tudi klasični himalajski predel Garhval še ni ves raziskan. Indijska vlada si je to rezervirala, že nekaj let ni dovolila v Garhval nobene ekspedicije. Imena šesttisočakov: Tirsuli, Hardeol, Cangabang, na jugovzhodu Panč Čuli, doslej še neosvojeni vrh z mističnim imenom: »Pet nebeških ognjišč«. V zahodnem Garhvalu čaka na prvega obiskovalca garhvalski Matterhorn Šivling (6543 m).

Na manjše, cenejše ekspedicije čakajo šesttisočaki v Panjab-Himalaji. Medtem ko sta Nun-Kun in Nanga Parbat raziskana, je še mnogo neznane ledine v Karakorumu: Ves Saser Mustagh, Rines Mustagh Apsarassas in cela vrsta raznih K (celo K 12) od Siačena do Baltora in Hispar-Mustagha. Vse te himalajske geografske pojme smo v tem obzorju že omenjali, so nam pa spričo našega šibkega štarta na tretji tečaj oddaljeni, ker v to smer našega dela nismo zasukali.

**GORSKE POŠASTI**, predvsem razni zmaji in leteče kače, so tako pogosto nastopale v življenju gora, da je o njih nastala kar zajetna literatura. Še v 17. st. so poročali iz Švice, da so videli letati iz neke votline na Pilatusu zmaje z ognjenimi jeziki, še kasneje so se podobne uvere razširjale v Nemčiji in Avstriji, pa tudi pri nas tega blaga ne manjka. L. 1810 je prirodoslovno društvo v Bernu razpisalo nagrado za tistega, ki bi ujel, živo ali mrtvo, kako tako pošast. Nadvojvoda Johann je razpisal 30 zlatih dukatov, enako univerza v Leipzigu. Nekaj let pred drugo svetovno vojno so se s temi stvarmi še ukvarjali razni magazini. Danes pravijo, da so prapodobo teh domišljjskih tvorb dale »predpotopne« živali po imenu perosaurus, perodaktylos in peronodono, po 10 m dolgi velikani. No, če je človeški spomin v raznih nazivih ohranil ostanke nekdanje podobe gorske pokrajine, če govori o orjaški ajdovski deklici, ki je prala v jezeru za Ribjo pečjo, ki jo je pretolkla Jezera, deklica pa je stala z eno nogo na Klemenči, z drugo pa na Strelčovi — kdo nam brani ugibati?

**JEAN JACQUES ROUSSEAU (1712—1778)**, ki so ga lani kot začetnika planinstva in turizma proslavljale najmočnejše svetovne turistične organizacije, je postavil psihološki temelj ljubezni do gibanja v naravi z naslednjimi mislimi: »Zdi se, da se človek v naravi dvigne nad običajno bivanje smrtnikov. V dolini pušča vsa nizkotna čustva, njegova duša pa, čimbolj se bliža eteričnim višinam,

sprejema vase njihovo nespremenljivo čistost. Polašča se nas resno občutje, vendar ne prehaja v otožnost; občutek miru, ki pa ni mehko trpen, nas prevzame, veseli smo svoje eksistence, mika nas misliti in čustvovati. Sila strasti pojenjuje; izgublajo tisto ostro želo, zaradi katerega so tako bolešne, srce je le polno lahkotnega, prijetnega nemira. Na ta način srečno ozračje blaži trpljenje človeka in boleost spreminja v srečo. Prepričan sem, da v taki klimi preneha še tako silno razburjenje, še tako hipohondrično občutje. Dvomim, da bi v zračnih kopelih čistega in blagodejnega gorskega zraka ljudje ne spoznali najodličnejšega sredstva zoper telesne in duševne bolečine.«

Te misli Rousseau ni povedal samo v Novi Heloizi, ampak tudi v Emilu, Izpovedih in v pismih. In ker je bil Rousseau ne samo visoka moda, ampak tudi ideolog meščanske civilizacije, so bile proslave ob 250-letnici švicarskega turizma z njegovim imenom utemeljene.

**KEPA (JEPa)** je mogočen vrh v Karavankah, na katerega so naši mlajši rodovi spričo težke pristopnosti skoro pozabili. Kakor z vseh vrhov Karavank je tudi s Kepe prelep razgled. Z druge strani so l. 1963 Kepo s planinsko postojanko ponovno zavzeli sosedje iz Beljaka. Takole poročajo v glasilu ÖAV 1963/9: »Že l. 1886 je sekcija Du ÖAV iz Beljaka postavila na zapadnem sedlu zavetišče in ga imenovala Bertina koča po ženi dr. H. Finde-negga. Na dan uspešnega plebscita l. 1920 je kočo uničil ogenj. Pet let nato je stala nova Bertina koča. Tudi ta je postala žrtev sovraštva in jo je uničil ogenj l. 1944. Toda beljaški planinci se ne puste odgnati s svoje gore. Nekaj časa so si pomagali s povečano lovsko kočo, l. 1961 pa so se odločili za novo-gradnjo na izredni skupščini. 14. jul. 1963 so kočo dozidali, plod vzorne organizacije, iznajdljivosti, prostovoljnega dela in koncentrirane volje skupnosti. Nič čudnega, če se je ob otvoritvi tretje Bertine koče zbralo na stotine planincev iz Beljaka, zvestoba zgodovini pa je kočo spet krstila z imenom Berta.«

Tisto sovraštvo bi bilo treba v poročilu natančneje določiti, ker nas sicer vse preveč spominja na apetite, ki niso segali samo do vrha Karavank, ampak do Jadrana, zavze-manje planinske pozicije okoli Bertine koče pa žal meče svojo posebno luč na »zvestobo zgodovini«. Nam je namreč l. 1941 ta »zvestoba« zapretila z narodno smrtjo. To moramo zapisati že zaradi dobre sosesčine. Da ni v tej »zvestobi zgodovini« še vedno apetit po »Unterkärnten« in »Adriatisches Küstenland?«

**GOZD — DOBROTRNIK**, to varuhi narave vedno bolj poudarjajo, ne samo zaradi klime, vode in erozije, ampak še bolj duševnega in telesnega zdravja ljudi. Gozd je neobhodno potreben za čistost pitne vode, zato je ohranjevanje gozda tudi politična zadeva: V Srednji Evropi bo treba gozdne površine ohraniti na dosedanji površini, četudi ne bi

več dajal povprečnega donosa. Tako švicarski gozdarji v Locarnu! Znani M. Oechslin pa se zavzema za čistost bistrice in gorskih potokov, ki je zaradi številnosti weekendov, avtokampov in drugih modernih nomadskih pojmov ogrožena. Zraven pa prilaga opombo na arhitekto, ki pri raznih novih objektih v gorah ne kažejo prav nobenega smisla za pokrajinsko ljudsko arhitekturo, prav nobenega občutka za »soseda« v gorah. Ta opomba velja nedvomno tudi za naše »ekstremiste« v arhitekturi.

Res je, Evropa gre v alpskem svetu nevarno pot, ki pa se je začela že pred 100 leti. Tehnika prodira z naslednjimi argumenti: Treba je tudi hribovsko prebivalstvo dvigniti na sodoben standard, treba je dati hribovcem za sluzhek, pospeševati promet in trgovino, industrijo in turizem, treba je zaradi demokratizirati vse udobnosti, povezati letne čase s tem, da omogočimo tudi smučanje poleti in to s pomočjo cest, vzpenjač, letal itd. Vse to ima svoj prav, vendar do neke meje, ki jo mora človek braniti proti človeku — za človeka.

PANORAMO HIMALAJE je naročila »National Geographic Society« v Washingtonu pri znanem slikarju iz Lansa pri Innsbrucku H. C. Berannu, avtorju mnogih znanih panoram, med drugim tudi olimpijskih iz Cortine, Rima in Innsbrucka. Panorama Himalaje bo izšla v svetovni reviji »National Geographic« (naklada 3,5 milij.). Berann je zaradi panorame odletel v Kathmandu, sicer pa mu je služilo kartografsko delo ing. E. Schneiderja in ing. Ebsterja. Panorama kaže 50 vrhov med 6000 in 7000 m in vso rajdo od Čo-Oju preko Everesta do Makaluja. Berann je delal 500 ur.

KANGTEGA IN TAVACE nista med najvišjimi vrhovi v Himalaji, merita komaj 6810 m in 6553 m, vendar so ju šteli med trše himalajske orehe. Lani so oba vrhova spravili podse Amerikanci v zelo težkih razmerah. V ameriški navezi sta bila Trost in Dronan, v novozelandski pa dr. Gill in Wilson. Vrh Kangtege je tako prisiljen, da je mogel stopiti nanj le po eden, prvi je stopil nanj Dronan. Nepal je za jesen 1963 dovolil tudi Italijanom vzpon na 7240 m visoki Langtang — Himal Peak.

NAJVIŠJA ŽELEZNICA V ALPAH na Jungfrauoch (3454 m) ima pri najvišji postaji 240 m dolg predor, ki drži do poletne smučarske šole in k polarnim psom. Da bi obisk še bolj olajšali, so predor podaljšali. Kaže, da so polarni psi podobna atrakcija kakor bernardinci na Vel. Sv. Bernardu, kjer so menihi izjavili, da bodo še gojili svoje pse in sprejemali tujce v hospicu (ustanovljenem leta 1049).

OLIMPIJSKO MESTO INNSBRUCK je mogočen turistični center, saj je v letu 1962 imel 1,5 milijonov prenočitev, obiskali pa so ga gostje iz 40 držav. S svojo tirolsko okolico pa dosega Innsbruck 15 milijonov nočitev letno. Ugodna lega (Brenner) in vodilna vloga

Avstrije v svetovnem turizmu so Innsbrucku dodelile izvedbo IX. zimske olimpijade 1964, odločalo pa je seveda tudi to, da je Avstrija domovina najboljših smučarjev in smučarskih učiteljev. Je tudi priznanje dela, ki so ga pred desetletji opravili Zdarsky, Schruf, Bilgeri in Schneider. Avstrijci so nalogo prevzeli v znamenju svojega prestiža in v znamenju velikih perspektiv avstrijskega turizma. Naj stane, kar hoče, vse se bo nekoč bogato izplačalo, to je bilo njihovo geslo, ko so z milijardnimi investicijami gradili zimski stadion, olimpijske igre bodo našo sosedo neverjetno obogatile predvsem z gigantskim pospeškom v izgradnji. V organizaciji hočejo Avstrijci prekositi Amerikance v Squaw Valleyu. Za računanje bodo imeli ameriške elektronske stroje (JBM — International Business Machines), vendar najnovejši tip 1401. Med največje pridobitve, pomembne za vso Evropo, spada »Evropski most« pri Innsbrucku, ki bo povezal italijanski prometni sistem z nemškim. Most bo v višini 190 m prenašal avtocesto na dolžini 700 m, most pa je v celoti dolg 815 m, širok 22,20 m s trotoarji. Najvišji steber bo nad temeljem visok 181 m. Vodstvo gradnje je imela v rokah tirolska državna gradbena direkcija.

RADIOAKTIVNOST so izmerili tudi na Pasterzi in to z vrtnjem v globino. Na delu je bil zavod za vodno biologijo (dr. ing. Lanser in dr. R. Liepolt). Ugotovili so, da je koncentracija na površini ledenika 500-krat večja kot v vodi, ki iz ledenika odteka. Radiologi pravijo, da si zaradi te radioaktivnosti ni treba beliti glavo. 3000 enot je sicer visoko preko tolerančne meje, toda pri kopnenju se aktivnost bistveno zmanjša. Drava, npr. ne dosega avstrijskega povprečja. Izredno visoko radioaktivnost na ledeniku si razlagajo iz anorganskih in celo organskih prašnih delcev, ki se odlagajo na ledeniku. Raziskovalno delo na Pasterzi se nadaljuje. Ugotoviti hočejo, katera voda je boljša, ledeniška ali ona iz kopnih dotekališč. Ledeniška je mehka in bogata s kisikom, niso pa računali z njeno radioaktivnostjo.

LEDENIK LAGSDON na Kavkazu, več kilometrov dolg, je izginil. Gruzinski glaciologi so šli na delo, čeprav pojevanje ledenikov ni nič nenavadnega. Direktor glaciološkega inštituta Feofan Davitaia je izjavil: Na Kavkazu se ledeniki vsako leto zmanjšajo za 15 m. To si razlagamo s povišanjem povprečne temperature. Na sovjetskem severu je povišana temperatura popolnoma spremenila ledeniški režim in množino ledu na morju. Vendar to še ne pojasnjuje vsega. Na sovjetskem jugu temperatura ni porasla, prej narobe. Tako tudi v Pamiru. Zaradi temperature in zaradi snežnih padavin bi na Kavkazu in Pamiru pričakovali naraščanje ledenikov, ne pa pojevanje. Vzrok je v prahu, ki se letno iz zemlje dviga v atmosfero v več milijardah ton (industrija, ceste, obdelane površine). Prah se useda na led, delci se segregirajo.

jejo in povzročajo kopnenje. Ugotovili smo, da ledeniki kopne, ko ima njihova površina temperaturo precej nad ničlo. Odkod ta temperatura? To je še uganka!

LASTNO PALAČO si je v Innsbrucku sezidal avstrijski alpenverein (ÖAV) in jo 5. okt. 1963 slovesno odprl. »Alpenvereinshaus« je petnadstropna stavba in je, kakor pravijo, glede na reprezentativno lokacijo in na potrebe primeren za vsenemški (gesamtdeutsch) planinski dom. V pritličju so lokali, prvi dve nadstropji bodo tudi oddajali, zgornja tri nadstropja pa bo imel alpenverein za svoje potrebe. V poslopju je tudi velika razstavna dvorana, poseben prostor za mladino, predavanja in tečaje. V hiši bo tudi sekcija Touristenkluba in GRS.

OTA je organizacija, ki na prvi pogled nima opravka z alpinizmom, pač pa močno posega v Alpe (Organisation Mondiale de Tourisme de l'Automobile). Ima 25 milijonov članov, ki bi radi imeli Alpe še bolj prehodne, kot so že. OTA je pripravljena zbrati velika sredstva in je v tem smislu naredila vlogo na vse alpske države (Francijo, Švico, Zap. Nemčijo, Avstrijo, Italijo). Avstrija se novih projektov za alpske ceste ne boji, češ da so obstoječe toliko važne, da si brez njih tranzita in obstanka v Avstriji ni mogoče zamisliti. Gradnja novih boljših avtomobilskih prehodov je namreč v teku na več krajih. Poleg njih je v načrtu tudi 56 predorov. Trije med njimi bodo uporabni že v l. 1964 oz. 1966: Mt. Blanc, Veliki St. Bernhard in San Bernardino med Italijo in Švico. Vsi trije bodo priključeni na »Hafraba« cesto (Hamburg — Frankfurt — Basel) in na francosko cestno omrežje. Švica gradi nadaljnjih 40 predorov, ki bodo omogočili tudi pozimi varen promet proti Italiji. Največji interes uživa predor pri St. Gotthardu med Göschenen in Airolo. Samo znani predor Simplon bo dobil tri variante: Barisels—Varzo, Ganter—Nembro in Brig—Varzo. Švica doslej takih cestnih zvez z Italijo ni imela. Avstrija ima tako tudi pozimi varne cestne zveze z Italijo na Reschen—Scheidecku in Brennerju. L. 1965 bo zgrajena še cesta Felbern—Tauern med Pinzgauom in Vzhodno Tirolsko, na Tirolskem pa grade še cestni predor pod Stifserjochom med Veltlinom in Vintschgauom ter predor med Zillertalom in Pustertalom. Moderni promet je Švico in Avstrijo postavil pred velike naloge. Moderni avtodromi z juga in severa so potrkali na gorati svet in, tako kaže, ukloniti se jim je treba. Ne prvič v zgodovini, a danes pač na drug način.

MICHEL DARBELLAY je ime švicarskemu gorskemu vodniku, ki je avgusta 1963 sam preplezal severno steno Eigerja. V steni je bil 30 ur, plezal je 19 ur. Simpatično je, da si ni naredil nobene propagande in da »publicity« ni zasenčila njegovega uspeha. Sicer pa mu je k slavi pripomogel sam Walter Bonatti, ki se je nekaj dni prej tudi sam po-

skusil z Eigerjem, pa je moral izstopiti, ker ga je ranilo zapadno kamenje. Severno steno Ortlerja pa je 25. avg. 1963 v 3<sup>1/2</sup> urah sam preplezal mladi Meranec Dieter Drescher. Lindner in Almberger sta pozimi kot prva preplezala severo vzhodno zajedo v Plan-spitze (Gesäuse), 850 m visoko, tudi poleti zahtevno steno.

NOVA KOČA v zermattskega področju bo najvišja točka v Alpah. Začeli so jo graditi avgusta 1963 v masivu Schallhorn na višini 3750 m, in sicer sekcija SAC v Baslu. V njej bo lahko prenočilo osem alpinistov. Je vmesna postojanka za turo na Weisshorn.

SEVEROVZHODNI GREBEN 3750 m visokega vrha Innominata sta prvič preplezala Walter Bonatti in Cosimo Zappelli. Innominata je znan vrh v Mt. Blancu.

ZOPER EKSCESE V ALPINIZMU je zastavil besedo znani avstrijski alpinist Hans Schwanda, češ da so preračunani na senzacija na abnormalno, ekscentrično tveganje, ne pa na resnično gorniško doživetje. V alpinizmu ni svetovnega rekorda, nobeden ne bo nikoli izjavil: »Jaz sem najboljši alpinist«, saj manjkajo predpisi in enaki pogoji. Dobro, da je tako, ker sicer bi bilo mrtvecev v gorah še več. Velik delež krivde nosijo pri teh ekscesih žurnalisti, ki morajo skrbeti za senzacija in izkoriščajo človeško nečimrnost, voljo po uveljavljanju, pa tudi pohlep po zaslužku in slavi. Schwanda pravi, da stoji alpinizem danes pred alternativo: Ali se bo držal pozitivnih izročil ali pa bo podlegel superekstremizmu, ki jim je gora samo športni playground. Mož »sedme stopnje« ni več alpinist, tudi ni več športnik, je le obrtnik, ki obdeluje steno, terja pa publiko, pomožno moštvo, ki mu asistira, deli avtograme in prodaja posnetke. Vsemu temu manjka življenjskega stila, vesolja nad malimi stvarmi, ki bogate turo, manjka prirodnosti. Podobno stališče kot Schwanda zavzema v svoji satiri »iz l. 1975« Walter Pretzl.

ZAŠČITA ALP naj bi bila odslej glavna naloga planinskih organizacij, je pisal ob 100-letnici ÖAV dr. K. Andersen. Alpe so odprte množicam, v kratkem bodo še bolj zaradi novih modernih cest in novih žičnic, turistična eksploatacija dosega svoj višek, turistična industrija je dala velik kos kruha alpskemu prebivalstvu. Toda »die Geister, die ich rief, werd ich nun nicht mehr los«, duhov, ki so jih planinska društva priklicala v lepi alpski svet, se ne bomo več znebili. Zdaj so množice tu in naloge planinskih organizacij so zdaj naslednje: zaščita alpske prirode, zblíževanje in sodelovanje med alpskimi narodi in vzgoja mladine.

POGOZDOVANJE gorskega sveta je potrebno iz cele vrste razlogov. Turistično razvite dežele tvegajo velika sredstva za to. V Italiji razlašča gozdnarstvo površine, ki so tri leta

izven uporabe in jih dajejo občinam pod obveznostjo, da jih pogozde. Pogozdene površine ostanejo 40 let neobdavnene, če gre za eksploatacijski gozd, pa 15 let. Posojila za pogozdovanje so dolgoročna, 30 % obrestne vsote prevzame država za 30 let, če pa lastnik dela z deficitom, prevzame vse anuitete in obresti država. Izrael skrbi za pogozdovanje Galileje na poseben način. Vsak tujec, ki pride v deželo, lahko kupi drevesce in ga sam posadi. Tako je Izrael zasadil v 15 letih 60 milijonov dreves. V Libanonu je samo 7 % gozda, libanonske cedre so skoro povsem izginile, erozija se je razmahnila, puščava in stepa prodirata. Zdaj pogozdujejo 100 000 ha, sadike dobe privatniki zastonj. Predvsem sade cedre in evkalipte.

**HINDUKUŠ** je v zadnjih letih skoraj modni cilj evropskih ekspedicij. L. 1963 so odšli tja tudi Gradčani. Pod Noshaqom, ki ga poznamo iz poljske ekspedicije l. 1960, so v višini 4500 m postavili taborišče. Naslednje tabore so imeli v višini 5500, 6400 in 6900 m. 21. avgusta so prišli na 7200 m visoki Zapadni Noshaq, naslednji dan pa so obrali še nekaj pet in šesttisočakov. Tudi Švicar Eiselin je v l. 1963 bil v Hindukušu.

**GRAN SASSO D'ITALIA** je v 16. stoletju imel obiskovalca, gotovo enega od prvih pomembnih alpinistov. Bil je to Francesco de Marchi, vojaški inženir, stotnik, specialist za utrdbe, znan po vsej Evropi. Za l. 1573 je bil njegov vzpon v resnici veliko dejanje, vsekakor pa enak vzponu Leonarda da Vinci na enega od vrhov Monte Rose. Sodobniki so de Marchijev vzpon pozabili, čeprav je šlo za najvišji vrh v Apeninih. Šele l. 1816 je opomnil na de Marchija fizik Venturi, trajalo pa je še 100 let, da so njegov vzpon pravično ocenili. »Knez vojaških arhitektov«, kakor so rekli de Marchiju, je bil rojen l. 1504 v Bologni, služil je Medičejcem, napisal delo »Della Architettura militare«, popisal pa tudi vzpon na Gran Sasso (2914 m) na originalen način in spis tudi nazorno ilustriral. Bil je sijajen opazovalec, skrbno je vse zabeležil, kar je videl, k vzponu pa ga je gnala želja po spoznanju prirode. Njegova dela se hranijo v Firenzah, kogar pa zanima opis vzpona na Gran Sasso v l. 1573, torej v dobi naših protestantov, ga dobi v Rivista Mensile 1963/7-8. Gran Sasso d'Italia je v Apeninih edinstvena gora, alpskega značaja, po tipu dolomitska. Pareto della Vetta Occidentale je 1400 m visoka stena, pa tudi druge stene so visoke. Zaradi svojega položaja med dvema morjema ima Gran Sasso svojevrstno podnebje, včasih absolutno mirno ozračje, se zdajci spremeni v vihar, ki divja z neverjetno hitrostjo, sneg pa se drži do poletja. Poleg Gran Sassa so v Apeninih še druge gore, ki so za alpinizem interesantne: Monte Bove (2113 m), Pizzo Diavolo (2410 m), stene imajo tudi vrhovi v Abruzzih, v nacionalnem parku, vendar ima ture večjega kova samo Gran Sasso. Ko so drugod plezali že šestice, je v Gran Sasso

komaj začetek V. Začetki alpinizma segajo v leta po 1930, vodili so abruški domačini: Bruno Marsili di Pietracamela, Andrea Bafile dell'Aquila, oba ta dva sta začela tudi z zimskimi turami. Smeri so večinoma V. stopnje, plezala sta prosto, brez tehničnih pripomočkov. L. 1954 je v Gran Sasso nastala prva moderna smer, v zadnjih 9 letih pa je Gran Sasso dobil tudi šestice A<sub>1</sub>, A<sub>2</sub>, A<sub>3</sub>, vendar brez svedrovcev. Pa tudi to še bo, pravijo Toskanci in Rimljani.

**SPEDIZIONE OXUS 1963** je bil uradni naslov italijanske ekspedicije v afganski Pamir. Organiziral jo je rimski inštitut za Srednji in Daljni Vzhod s pomočjo rimske sekcije CAJ. Imela je arheološke, antropološke in geografsko-alpinistične cilje v pogorju Wakhan, v razvodju med Pamirjem in Amu-Darjo. V Kabul so prileteli, od Kabula dalje so zajahali jeepe, nato jim je pomagalo 50 nosačev. Vodil je dr. Pinelli, vodja ekspedicije na Seraghrar 1959, arheolog; člani dr. Biasin, antropolog iz Verone, dr. Pietro Gui, geolog iz Rima, Guido Cosulich iz Rima kot snemalec in drugi. Vsekakor zanimiva in reprezentativna ekspedicija.

**GUIDO MONZINO** tudi l. 1963 ni ostal doma. Organiziral je ekspedicijo G. M. 1963, to pot spet na Groenlandijo med 63. in 72. vzporednik. Vodil je sam, spremljali so ga njegovi vodniki iz Valtournauche, ki jih po imenu že dolgo poznamo in jih pozna ves svet. Med člani ekspedicije je bil tudi Pietro Meciani, znani italijanski strokovnjak za visokogorstva vseh kontinentov. Ekspedicija je raziskovala Deželo kralja Kristijana X.

**GLASGOW** je l. 1963 organiziral ekspedicijo na Groenlandijo s pomočjo alpinistov univerze Sv. Andreja in Kraljevskega inštituta v Glasgowu. Cilj so bile že deloma raziskane Stauningove Alpe — Querrains Berg (2300 m) in Pointdeharpon (2900 m). Bili pa so v ekspediciji tudi botaniki, glaciologi in geologi: Gribbon, Anderson, Bryceland, Thorley, Wasson, Wedderburn, Wilkinson in Todd. Tudi univerza Cambridge je poslala svoje alpiniste — znanstvenike pod vodstvom fizika Knoxa na Groenlandijo. Raziskovali so zemeljski magnetizem, glaciologijo in geologijo v Stauningovih Alpah. Letos bodo Škoti šli na ledenik Baltoro v zapadni Himalaji, Irci (sekcijo Dublin in Belfast, Irish Mountaineering Club) pa nekam v Himalajo s cilji med 6900 in 7500 m. London School of Economics pa bo l. 1964 poslala svoj alpinistični trop v Cordillero Huayhuash.

**KAVKAZ** je že nekaj let stalen cilj avstrijskih alpinistov. Tudi poleti 1963 je bilo v Kavkazu 15 Avstrijcev v taboru Bezingi 30 dni. 14. avgusta so Rusi vrnili obisk in se povzpeli na Grossglockner in Wilder Kaiser, obiskali pa so tudi Innsbruck, Salzburg in Dunaj.



JEZERCE NA VRŠIČU je jeseni 1963 prišlo tudi v nemško periodično planinsko literaturo (ÖBgz 15. okt. 1963). Članek je napisal Fran Uran, ki je l. 1957 v Planinskem Vestniku pisal o gradnji ceste na Vršič. Jezerce, mičen okras Vršiča, je v prvi svetovni vojni uničila avstrijska soldateska, ki je jezero zasuša in na nasipini postavila konjski hlev. S tisto vodo so nekoč Trentarji mešali špirit, ki so ga kupovali v Kranjski gori, da so prinesli v Trento svoj znani »gajst«.

DR. G. GROSJEAN, direktor planinskega muzeja v Bernu je bil imenovan za izrednega profesorja na univerzi v Bernu. Ob 100-letnici SAC je dobil muzej v Bernu 60 000 sfr. izredne dotacije za popravila in adaptacije. Za jubilej SAC je muzej priredil posebno razstavo o znanstvenem raziskovanju Alp in sicer od 7. jul. do 31. okt. 1962 v znamenju Rousseaujevega leta. Razstavljeni so bili številni dragoceni dokumenti. Muzej je v l. 1963 nudil material mnogim razstavam. V l. 1962 je muzej prejel mnoga darila: zemljevide, hidrografske karte, starinske dereze, zbirke diapozitivov itd. Muzej je imel 109 000 sfr. dohodkov in blizu toliko izdatkov.

SMRTNE NESREČE v švicarskih gorah so bile v l. 1962 zelo številne: 156 mrtvih, 51 tekojo poškodovanih, več kot od 1859 do 1885 skupaj (134). Od l. 1886 do l. 1891 je bilo 214 smrtnih nesreč. L. 1910: 110 mrtvih, 1911: 165, 1912: 170, 1913: 151. Od l. 1924 do l. 1936 je bilo število smrtnih nesreč manjše: 40, 55, 53, 69, 63, 81, 71, 87, 61, 78, 89, 99, 62. Od l. 1937 do l. 1955 slede takele številke: 68, 76, 85, 77, 114, 69, 77, 77...90, 44, 152 (l. 1951), 88, 106, 85, 73, 74...96. L. 1960: 96, 1961: 87.

Kljub snežni zimi je število smrtnih nesreč poleti l. 1962 daleč večje, 108 napram 38. Največ je seveda mladih ljudi, 42 pod 20 leti, 33 od 21 do 25 let. 30 smrtnih nesreč odpade na samohodce. Statistike so seveda nepopolne, posebno pri določanju vzroka nesreč. Vendar je zanimivo, da se 100 let nazaj procenti vzrokov v glavnem ujemajo: npr. pri trganju cvetlic se procent vsa leta suče od 3 do 5%. Vendar na podlagi statistike ni mogoče ločiti nesreče v neizogibne in nepotrebne, objektivne in subjektivne. V nekem smislu so nepotrebne vse nesreče in vse so neizogibne, saj človeka vleče v hribe veselje, kljub vsem pomanjkljivostim njegove narave. Vse je bilo že povedano o nesrečah v gorah, pravi švicarski komentator dr. J. Brémond, in to dobro. Ali ima še smisel govoriti o tem, se vprašuje, nato pa vendarle na dveh straneh analizira nesreče iz l. 1962 in zaključuje: Ne moremo živeti brez tveganja in zato bodo nesreče v gorah še vedno (desetkrat manj kot na cestah v Švici). Nato citat iz Rebuffata: Plezaj najprej z glavo (tudi naš Čop pravi tako). Samo malo preveč je že preveč. Alpinist mora računati s svojimi omejenimi močmi. K temu pripominja še urednik M. Oechslin, da ne gre jemati otrok v visoke gore, da je treba vedno računati z

naglo spremembo vremena, posebno če gre za ture z mladimi ljudmi, da je spričo žičnic zdaj mnogo nevarjenih ljudi na nevarnem svetu. Končno pridene še to, da letalska reševalna služba zaradi slabega vremena ne more startati.

MOUNT FORAKERS je s svojimi 5304 m tretja najvišja gora v ZDA. L. 1934 jo je po severozahodni strani preplezal Charles Houston, l. 1963 pa jo je zmogla po jugovzhodni strani naveza Adams Carter iz Milтона v Massachussetsa. Carter je član SAC. Za vzpon je potreboval dva bivaka.

ŠVICARSKI NACIONALNI PARK v Spodnjem Engadinu je objavil stalež divjačine za l. 1962. Imajo 285 kozorogov, 1235 jelenov, in 1130 gamsov. Ker so morali plačati precejšnjo odškodnino za škodo, ki so jo na njihvah povzročili jeleni, so sklenili precejšen odstrel jelenjadi, ki se jim je od 1961 na 1962 pripodila za 13%.

REKORD NA SMUČEH je 168, 244 km na uro. Postavil ga je l. 1963 kovinar Alfred Plangger, Tirolec. Pista, na kateri je to hitrost dosegel, je bila dolga 300 m in 62% naklonine. Sredi te proge so hitrost izmerili. Bilo je to na 3800 m visoki planoti Rosa pri Cervinia. Konkurenca je bila mednarodna. Drugi je bil Švicar Forer s 167,4 km, tretji Italijan s 167,4 km. Prvo tako tekmovanje je bilo l. 1932, ko je zmagal Gasperl iz Cervinie s 136,342 km v St. Moritzu. Imel je specialno opremo, ki pa danes ni dovoljena. L. 1952 je Zeno Collo dosegel 159,36 km, vendar s štoparico na roko.

TIEN — ŠAN se razprostira v dolžino 2000 km, štiri petine Himalaje, je pa širši od Himalaje, je torej eno največjih gorovij na svetu. Odkril ga je l. 1900 italijanski knez Borghese s prof. Brocherelom in vodnikom Zurbriggenom. Skušali so priti na Khan — Tengri (6991 m). Toda šele l. 1902/3 se je posrečilo priti do vznožja te gore prof. Merzbacherju s Hansom Pfannom in tirolskim vodnikom Köstnerjem. L. 1929/30 so se pripravljali Rusi in 10. sept. 1931 so stopili na vrh Pogrebecki, Sauberer in Tjurin. Šele l. 1937 so stopili na vrh Pik Pobeđa (7420 m). L. 1956 je stopil na ta vrh Vitalij Abalakov z 11 tovariši. Kitajci imenujejo Tien-Šan nebeške gore. Poročali smo že o katastrofi najboljših gruzinskih alpinistov na sestopu s Pik Pobeđe. Vodil jih je inženir Kiril Kuzmin, najbolj znano ime med njimi je bil Gabliani.

ODLIKOVANJA SOVJETSКИH ALPINISTOV se dele vsako leto. L. 1962 je bilo razdeljenih 20 zlatih, 24 srebrnih in 21 bronastih medalij. Ločijo tri kategorije storitev: 1. Prečanja (traverz); 2. vzpone na vrhove; 3. vzpon čez stene. L. 1962 v prvi kategoriji ni bila podeljena zlata medalja. Srebrno je dobila naveza Hejsin za prečenje Alamedina (4800 m) v Ti-

enšanu. V drugi kategoriji je dobilo zlato sedem alpinistov iz organizacije »Burjevestnik« (Gorki!), ki so pod vodstvom Mišljajeva prišli na Pik Revolucii (6974 m) v severnem Pamiru. V tretji kategoriji sta dobili zlato dve skupini. Ena je v 80 urah preplezala severno steno Dalarja pod vodstvom Snegarova, druga severno steno južnega vrha Užbe pod vodstvom Življukova.

**SAMOHODCEV** je vedno več in to v najtežjih smereh. Kaže, da je to eden izmed najučinkovitejših načinov za uveljavljanje in pritegovanje pozornosti. Schlömmer je sam preplezal zajedo med Dachlom in Rosskuppe v Gesäuse (VI +), mladi Steinkötter iz Kölna (videl sem ga med najboljšimi v Trentu) je kot četrti sam preplezal Livanosovo smer v Torre Venezia — in tako dalje na vseh koncih Alp. V množici vzponov je zdaj res že težko postaviti na mernik to ali ono storitev. Naveza mora tudi računati z množico planinske periodične literature in z renomejem posameznih revij in glasil. Skoro vse najtežje smeri so v l. 1963 doživele več ponovitev. Naštejmo jih nekaj: Buhlova smer v Rofanspitze, VI +, druga ponovitev (Habeller — Stops), Buhlova smer v Sagzahn VI, druga ponovitev (Fanhauser — Habeller), južna stena Torre Trieste VI +, ponovile so jo že tri ženske naveze (Silvia Metzeltin z Buscainijem, Denise Escande, stara 49 let, je ponovila tudi Point Walker in Dru, Heidi Schelbert), zapadna stena Crozzon di Brenta VI +, druga

ponovitev (Marco dal Bianco — Danilo Castellan), Guglia di Brenta — zapadna stena VI + (Steinkötter — Frismonova iz Trenta, ženska v steni, ki je težja od severovzhodne stene Brenta alta!)

**NEODGOVORNO POROČANJE** o nesreči v severni steni Matterhorna 25. jul. 1963 je zadelo tudi jugoslovansko navezo. Grobo površnost je zagrešil »Berner Bund«, učinkovito pa ga je zavrnil »Bergkamerad« z dne 23. okt. 1963. Naveza ing. Nadja Fajdiga — Ante Mahkota je 25. julija v koči Hörnli vpisala: »Severna stena Matterhorna — zaradi nesreče bližnje naveze izstopila na Solvay, da pomagava.« Avtor replike graja Berner Bund, češ s takim poročanjem se »evropska naveza« pač ne utrjuje.

**ALPSKI BALONSKI ŠPORTNI TEDEN** v mednarodni konkurenci se je avgusta 1963 vršil v Mürrenu v Berner Oberlandu. Balonski piloti iz Zap. Nemčije, Belgije, Holandije, Vel. Britanije, ZDA in Švice so se pomerili med seboj. To je bil drugi tak mednarodni teden, prvi se je vršil l. 1962 prav tako v Mürrenu.

**MERCEDARIO** je 6800 m visoka gora v Argentini. Januarja 1963 so njeno 2000 m visoko južno steno preplezali alpinisti CABA (Centro Andino Buenos Aires). Isti čas sta kot prva prišla na Pier Giorgijo 2900 m Pedro in Jorge Skvarca. Pier Giorgio leži v skupini Fitz — Roy.

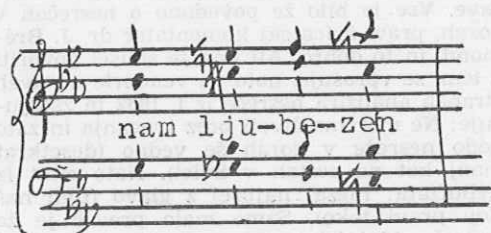
## Da ne pozabimo

7. januarja 1924 je umrl dr. Johannes Frischauf, neutrudni oznanjevalec lepote Savinjskih Alp (»savinjski Kugy«). Po njem se imenuje Dom na Okrešlju.
9. januarja 1954 je umrl v visoki starosti (93 let) Edmund Čibej, ustanovitelj podružnice SPD Ajdovščina-Vipava l. 1903. Že l. 1888 si je naročil prve smuči iz Norveške.
17. do 19. januarja 1944 je bila razbita velika nemška ofenziva na Trnovski planoti.
18. januarja 1944 je bil izdan v skrivališču pod Storžičem mariborski alpinist Miran Čizelj in se sam končal, da bi ne prišel živ v roke okupatorju.
24. januarja 1954 je bilo odprto Zavetišče pri Blažonu ob transverzaln poti na Nanosu (lani opuščeno!).
26. januarja 1944 je Slandrova brigada razbila na Tomanovi planini (Menina) silen napad 370 SS-ovcev ter ujela njihovega komandanta.
5. februarja 1944 je umrl dr. Julius Kugy, gorski poet, ki je z mojstrskim peresom odkril širokemu svetu krasoto Julijskih Alp. PZS se mu je oddolžila z dostojnim spomenikom v Trentu.
6. februarja 1944 so enote XIV. divizije prešle Sotlo in po hudih bojih z okupatorjem za-

netile na štajerskih tleh plamen nar.-osvobodilnega gibanja.

12. februarja 1774 se je rodil Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah. Za sabo je imel že Grossglockner in več prvenstvenih tur v salzburških gorah, ko se je l. 1808 povzpel na Triglav. Po njem se imenuje zavetišče pod vrhom in Staničev dom nad Peklom.

21. februarja 1944 je padel partizanski pesnik Karel Destovnik-Kajuh v ogorčenih bojih XIV. divizije pri Belih vodah.



Dr. Fr. Rapotec nam je poslal ta-le popravek k naši objavi »Planinskega gesla« v PV 1963/12. Prosimo, popravite!

# Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951

Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030

Brzjavi: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

## PROIZVAJA:

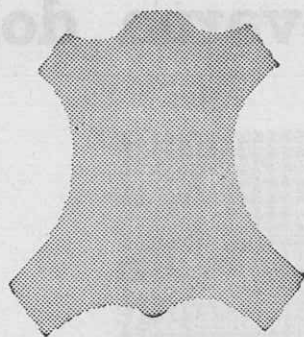
vse vrste brezlesnih papirjev  
in kartonov  
specialne papirje  
surovi heliografski  
in foto papir  
paus papir  
kartografski  
specialni risalni »Radeče«  
papirje za filtre itd.

## IZDELUJE:

vse vrste kartic  
za luknjanje v standardni velikosti  
in tisku  
Po želji izdeluje kartice  
v posebnem tisku  
v rdeči, modri ali sivi barvi

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

# tovarna usnja v šoštanjju



*Najboljše*

podplatno usnje  
komerčno in goodeyar  
vse vrste boksov  
črnega in barvastih  
dullboks  
za specialne smučarske čevlje  
mastno, cugovano  
in nekrišplovano kravino  
ter svetovno znani likanec  
kupite najceneje  
v tovarni usnja v Šoštanjju

POSTREŽBA TOČNA IN HITRA!

## VELETRGOVINA



LJUBLJANA, BEŽIGRAD 6

Telefoni: 32-394, 33-313, 32-470, 36-905

»ASTRA« specializirano trgovsko podjetje z usnjem, gumo, plastičnimi masami, čevljarškimi, sedlarskimi in tapetniškimi potrebščinami ter orodjem, tehničnim tekstilom, zaščitnimi sredstvi in galanterijo – vas postreže iz svojih sortiranih zalog vedno po najnižjih konkurenčnih cenah.

Rudniki, tovarne, obrtna podjetja, trgovska podjetja, transportna podjetja, mlinska podjetja, gradilišča in ustanove, priporočajte se o solidni postrežbi in najnižjih cenah veletrgovine »ASTRA«.



Vsa naročila: osebna, pismena ali preko naših potnikov izvršujemo solidno in hitro. Pri naročilih tehničnega materiala vas postrežemo tudi s strokovnimi nasveti.

T  
O  
V  
A  
R  
N  
A  
C  
E  
M  
E  
N  
T  
A  
I  
N  
S  
A  
L  
O  
N  
I  
T  
A

IZDELUJE:

PORTLAND CEMENT

AZBEST-CEMENTNE IZDELKE »SALONIT«

tlačne vodovodne cevi,

kanalizacijske in ventilacijske cevi,

cevi za namakanje s potrebnimi spojnimi deli

Razne oblike cevnih sistemov po naročilu  
in načrtu

Valovite in ravne plošče raznih dimenzij,  
oblik in barv za pokrivanje streh,  
za oblaganje sten in stropov

15. SEPTEMBER

ANHOVO

TURISTIČNO PODJETJE



EX PUTNIK SLOVENIJA

LJUBLJANA, DVORŽAKOVA UL. 11

POSLOVALNICE:

BEOGRAD, BLED, CELJE, DUBROVNIK, FERNETIČI, JESENICE, KOPER, LJUBLJANA, MARIBOR, OPATIJA, PIRAN, PORTOROŽ, POSTOJNA, SEŽANA, SISAK, ŠENTILJ in ZAGREB

Organizira izlete in potovanja po JUGOSLAVIJI in drugih evropskih državah  
Posebej priporočamo, da se udeležite naših izletov:

**AZURNA OBALA**

sedemdnevni avtobusni izlet v aprilu; istočasni ogled Milana, Torina in Genove;  
posebno doživetje ogled Nice in Monte Carla;

**MILANO**

štiridnevni avtobusni izlet na mednarodni velesejem od 12. do 15. aprila;  
istočasni ogled Verone in Benetk;

**AMSTERDAM**

šestdnevni avtobusni izlet na mednarodno razstavo »Macropak«;

**MOSKVA**

šestdnevni izlet s posebnim letalom; istočasno tudi ogled Leningrada in Kijeva.

Prirjamo tudi avtobusne izlete v druga zanimiva mesta Evrope, pa tudi po Jugoslaviji.  
Posebna zanimivost v letu 1964: IZLET S POSEBNIM LETALOM V TOKIO NA OLIMPIJSKE IGRE.

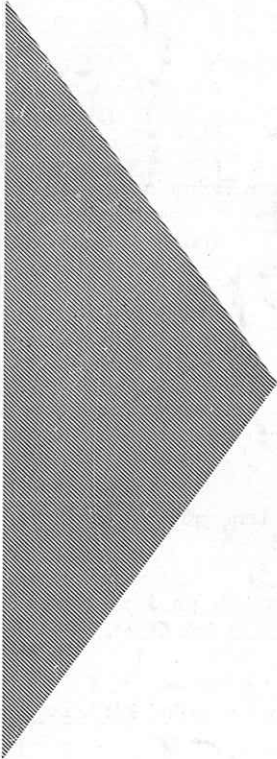
Vabimo, da se zglasite v poslovalnici KOMPASA, kjer boste seznanjeni z našimi izleti. Za vsak izlet se lahko prijavite v vsaki poslovalnici KOMPASA.

PRED VSAKIM POTOVANJEM JE K O M P A S V A Š N A J B O L J Š I S V E T O V A L E C !



# Železarna Jesenice

Slovenija



patentirano žico, svetlo in pocinkano v dimenzijah od 0,4 do 5 mm (dimenzije in tolerance po JUS C.B6.110 i JUS C.B6.111) patentirano žico izdelujemo iz SM ogljikovega in elektro jekla in normalno dobavljamo v kolobarjih patentirano žico za prednapeti beton dobavljamo tudi kot poravnano in ponovno namotano v kolobarje sledeče velikosti:

Ø 5 mm v kolobarjih 1500 mm

Ø 2,5 mm v kolobarjih 600 mm

**dobavlja vse od grodlja do plemenitih jekel**